

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
STARPTAUTISKO UN EIROPAS TIESĪBU ZINĀTŅU KATEDRA

BAKALaura DARBS

**BĒGĻU IZRAIDĪŠANAS VAI ATGRIEŠANAS AIZLIEGUMA
EKSTERITORIĀLAIS RAKSTURS ATKLĀTAJĀ JŪRĀ KĀ
STARPTAUTISKĀ PARAŽU TIESĪBU NORMA**

Tiesību zinātnes bakalaura studiju programmas

3. kursa studente

Katrīne Andrejeva

Studentes apliecības Nr. ka16061

Darba zinātniskais vadītājs

Lektors, Mag. iur. Māris Lejnīeks

RĪGA 2019

ANOTĀCIJA

Darbā tiek aplūkota bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma teritoriālā piemērojamība, izvērtējot tā darbību ārpus valstu robežām atklātajā jūrā. Saistībā ar bēgļu ierašanās pa jūru izpausmi mūdienās, īpaši nozīmīga ir bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma attiecināmība uz masveida pieplūduma situācijām. Vienlaikus būtiski ir arī aplūkot vajāšanas satura paplašināšanos mūdienās, izvērtējot gan tiesu praksi, gan tā mijiedarbību ar cilvēktiesībām. Tālāk tiek izvērtēta trešās drošās valsts koncepta nozīme bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas piemērošanas robežu noteikšanā. Savukārt darba beigās autore analizē bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas eksteritoriālo piemērojamību atklātajā jūrā. Saistībā ar to sākumā nosakāms “Konvencijas par bēgļu statusu” tvērums, aplūkojot dažādu autoru un ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos uzskatu. Papildus ņemamas vērā ir arī Āfrikas, Amerikas un it īpaši Eiropas cilvēktiesību institūciju nostādnes. Gala rezultātā darbā tiek aplūkots bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas iespējamais starptautisko paražu tiesību normas raksturs, pētot opinio juris, valstu praksi, kā arī ES saistošo regulējumu ES dalībvalstīm. Tā kā pašlaik tā nav nostiprinājusies kā paražu tiesību norma, vienīgais iespējamais pamatojums tās eksteritoriālajam tvērumam pagaidām būtu Konvencijas par bēgļu statusu 33.panta plašāka interpretācija.

Atslēgvārdi: bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums, atklātā jūra, starptautiskā paražu tiesību norma, masveidu pielūduma situācija, drošā trešā valsts, eksteritoriālā piemērojamība.

ABSTRACT

Bachelor thesis is looking into non-refoulement's territorial application, by evaluating its expansion outside countries' territorial border at the high seas. Non-refoulement's application in mass influx situations is significant regarding contemporary comprehension of refugees' arrival through sea. Additionally, comprehension of persecution is also considered by exploring states' practise and its interaction with human rights, which has resulted into expansion of its concept. Futher there is evaluation of safe third countries' concept's significance in determining boundaries of non-refoulement. At the end of the thesis, author analyses the extraterritorial scope of non-refoulement in the high sea. In regarding with non-refoulement, at first auther determines the scope of Convention Relating to the Status of Refugees', by considering the view of authors and UN High Commissioner for Refugees as well as additionally considering position of Africa's, America's and particularly Europe's human rights institutions. In conclusion the thesis is looking into its possible nature of international custom law, by particularly considering state practise, opinio juris as well as binding regulation of European Union's norms in connection with member states of European Union. While it hasn't established as international customary law, only justification of its extraterritorial applicability is expansion of Convention Relating to the Status of Refugees' Article 33 interpretation.

Key words: non-refoulement, high seas, international custom law, mass influx, safe third country, extraterritorial applicability.

SATURS

IEVADS.....	5
1. BĒGĻU IZRAIDĪŠANAS VAI ATGRIEŠANAS AIZLIEGUMA PRINCIPA SATURS.....	8
1.1. Aizsargājamo personu loks.....	8
1.1.1. Brīdis, ar kuru persona iegūst bēgļa statusu.....	9
1.1.2. Pamatotas bailes no vajāšanas kā bēgļa jēdziena stūrakmens.....	10
1.1.3. Kara bēgļi.....	13
1.2. Rupji cilvēktiesību pārkāpumi kontekstā ar vajāšanas izpratni bēgļu tiesībās.....	15
1.2.1. Dzīvība un brīvība.....	16
1.2.2. Citi rupji cilvēktiesību pārkāpumi.....	17
1.3. Masveida pieplūdums (<i>mass influx</i>) kontekstā ar bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu.....	21
2. VALSTU KVALIFICĒŠANAS NOZĪME SAISTĪBĀ AR BĒGĻU IZRAIDĪŠANAS VAI ATGRIEŠANAS AIZLIEGUMU.....	24
2.1. Bēgļa izcelsmes valsts identificēšanas nozīme.....	24
2.2. Drošas valsts koncepts.....	26
2.3. Netieša bēgļu izraidīšanas vai atgriešana.....	32
3. BĒGĻU IZRAIDĪŠANAS VAI ATGRIEŠANAS AIZLIEGUMA EKSTERITORIĀLĀ PIEMĒROJAMĪBA.....	35
3.1. Bēgļu konvencijas 33.panta pirmās daļas eksteritoriālais tvērums.....	36
3.2. Bēgļu aģentūras viedoklis.....	39
3.3. Eiropas Savienība.....	42
3.4. Cilvēktiesību institūcijas.....	43
3.4.1. Eiropas Padome.....	44
3.4.2. Amerikas un Āfrikas cilvēktiesību institūcijas.....	45
3.5. Valstu prakse un <i>opinio juris</i>	46
3.5.1. ASV.....	46
3.5.2. Austrālija.....	49
3.5.3. Itālija.....	50
3.5.4. Spānija un Grieķija.....	52
3.6. Bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma piemērojamības atklātajā jūrā normatīvais raksturs starptautiskajās publiskās tiesībās.....	52
KOPSAVILKUMS.....	54
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS.....	56

IEVADS

Starptautiskajā sabiedrībā bēgļu tiesiskās aizsardzības nepieciešamība ir plaši atzīta, kam par pamatu ir 1951.gada 28.jūlija Konvencija par bēgļu statusu un tās 1967.gada 31.janvāra Protokols par bēgļa statusu (turpmāk – Bēgļu konvencija),¹ par kuras fundamentālu kodolu ir atzīstams Bēgļu konvencijas 33.pantā nostiprinātais bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums. Bēgļu konvencijas pieņemšana viennozīmīgi ir pozitīvi vērtējama, tā kā tās rezultātā bēgļiem beidzot tiek garantētas minimālas tiesiskās garantijas. Vienlaikus, attīstoties praksei un rodoties jaunām problēmām, ir nepieciešams pielāgojot tās regulējumu tagadējām tendencēm un attīstošajai humānisma idejai.

Kā viena no būtiskajām problēmām mūsdienās ir bēgļu tiesiskā aizsardzība atklātajā jūrā. Praksē ir novērotas vairākas situācijas, kurās migranti (starp kuriem ir bēgļi) lielā skaitā šķērso jūru.² Kopš 2014.gada tika reģistrēta 4000 šādu migrantu nāve un pazušana, bet kopš 2000.gada – 60000.³ Līdz ar to ir skaidrs, ka pašlaik nepastāv tiesisks risinājums šo personu aizsardzībai, kas apdraud bēgļus, attiecībā uz kuriem valstīm jau pašlaik pastāv starptautiskās saistības.⁴

Bēgļu konvencijas *travaux preparatoires* atspoguļotais sākotnējais valstu nolūks bija nepaplašināt bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma piemērojamību ārpus valsts teritorijas, tai skaitā arī attiecībā uz masveida pieplūduma situāciju jūrā. Tomēr pašlaik attīstās paplašināta Bēgļu konvencijas interpretācija, iekļaujot tās darbību arī atklātajā jūrā. Lai arī tas ir pozitīvi vērtējams, tomēr vienlaikus inerpretācijas piemērojamība paredz plašu rīcības brīvību un atkāpes no tās. Tādējādi autore uzskata par nepieciešamu izpētīt tagadējo Bēgļu konvencijas 33.panta interpretāciju, valstu praksi un *opinio juris*, lai konstatēt to, vai bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums ir nostiprinājies kā starptautiskā paražu norma.

¹ Konvencija par bēgļu statusu. Parakstīta Ženēvā 28.07.1951.[09.05.2019.red.]; 1967.gada 31. janvāra Protokols par bēgļa statusu. Parakstīts Ņujorkā 31.01.1967.[09.05.2019.red.]

² kā piemēram haītiešu došanās uz ASV sākot no 1972.gada. , šrilankiešu došanās uz tādām valstīm kā Austrālija un Kanāda sākot no 2009.gada, kā arī migrantu no Āfrikas došanās uz Eiropu pēc 2010.gadā sākušās Arābu pavasara. Sk. Haitian boat people. Pieejams: <http://immigrationtounitedstates.org/536-haitian-boat-people.html> [aplūkots 16.05.2019.]; Asylum Insight. Facts&Analysis. Pieejams: https://www.asyluminsight.com/sri-lanka#.XN5_v-gzblU [aplūkots 16.05.2019.]; Refugees & Migrants Sea Arrivals in Europe. Pieejams: <https://data2.unhcr.org/ar/documents/download/49921> [aplūkots 16.05.2019.]

³ Migrant deaths and disappearances. Pieejams: <https://migrationdataportal.org/themes/migrant-deaths-and-disappearances> [aplūkots 21.04.2019.]

⁴ Svarīgi uzsvērt to, ka bēglis iegūst savu statusu jau no brīža, kad abilst visām bēgļa pazīmēm, tāpēc būtu uzskatāms, ka uz viņu ir jāattiecas minimālā aizsardzība, tai skaitā bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums. Sk. arī ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.6 (XXVIII). Pieņemta 12.10.1977. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c43ac/non-refoulement.html> [aplūkots 02.03.2019.]

Darba mērķis ir analizēt, vai bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma eksteritoriālā piemērojamība atklātajā jūrā ir nostiprinājusies starptautiskajās publiskās tiesībās kā starptautiskā paražu tiesību norma.

Darba uzdevumi: Noteikt bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma tvērumu, izpētot bēgļa jēdziena saturu, tā mijiedarbību ar cilvēktiesībām, kā arī attiecināmību uz masveida pieplūduma situācijām. Analizēt izcelsmes valsts kvalifikācijas nozīmi *prima facie* bēgļu konstatēšanā, izvērtēt drošās trešās valsts izpratni atbilstoši mūsdienu tendencēm un tā saistību ar netiešas bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma satura ierobežošanu. Noteikt no Bēgļu konvencijas 33.panta izrietošā bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma iespējamo eksteritoriālo piemērojamību atklātajā jūrā, apskatot autoritatīvu starptautisko organizāciju un to institūciju viedokli. Izvērtēt valstu praksi un *opinio juris* saistībā ar bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma eksteritoriālo piemērojamību atklātajā jūrā, lai noskaidrotu, vai ir nostiprinājusies paražu tiesību norma.

Darbā izvirzītā mērķa sasniegšanai un uzdevumu izpildei, autore izmanto šādas pētnieciskās metodes: gramatiskā metode, apskatot Bēgļu konvencijas bēgļa izpratni, *non-refoulement* jeb bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas kā arī masveida pieplūduma situācijas jēdzienu; salīdzinošā metode, salīdzinot dažādu valstu praksi, lai konstatētu iespējamās paražu normas izveidošanos, kā arī bēgļu tiesību izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu kontekstā ar cilvēktiesību regulējumu; vēsturiskā metode, salīdzinot sākotnējā 1951.gada Bēgļu konvencijā izstrādātā bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma saturs, analizējot tās *travaux preparatoires*; teleoloģiskā metode, skatot bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma regulējuma mērķi un objektu no tagadējo valstu un starptautisko organizāciju perspektīvas, lai konstatētu šī regulējuma iespējamo attīstību; analītiskā metode, pētot dažādu valstu praksi, lai konstatētu, vai ir izveidojusies starptautiskā paražu tiesību norma, kā arī atklātu trešās drošās valsts izpratni un nozīmi bēgļu tiesībās; induktīvā metode tika piemērota pēc dažādu valstu prakse izpētes, apkopojot tiesu praksi un valsts amatpersonu nostāju, tiek novērotas kopējās tendences, lai secinātu, vai ir pamats uzskatīt, ka izveidojās paražu tiesību norma.

Darba struktūra sastāv no trim nodaļām. Pirmajā nodaļā tiks apskatīts bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma saturs, aplūkojot personu loku, uz kuru tas attiecas, izpētot cilvēktiesību regulējuma mijiedarbību un nozīmi bēgļu tiesībās, kā arī tā attiecināmība uz masveida pieplūda situācijām. Otrajā nodaļā tiks aplūkota valsts kvalifikācijas nozīme saistībā ar bēgļu tiesībām, izvērtējot, vai bēgļu izraidīšanas vai

atgriešanas aizliegums aptver gadījumus, kad bēglis ierodas no drošās trešās valsts. Visbeidzot trešajā nodaļā no dažādiem skatu punktiem tiks apskatīta bēgļa izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma eksteritoriālā iedarbība pie valsts robežas vai atklātajā jūrā.

Darbā tiek izmantota literatūra angļu un latviešu valodā. Darba ietvarā tiek aplūkots tādu autoritatīvu autoru viedoklis kā *Goodwin-Gill G.S*, *Grahl-Madsen* un *P.Weis*, kur *Grahl-Madsen* uzskatīja, ka tikai atrodoties valsts teritorijā, uz bēgli attiecas bēgļu izraidīšanas vai atgriešana aizliegums, *P.Weis* minēja, ka tas darbojas pie valstu robežām, arī kad bēglis neatrodas teritorijā, neko tieši neminot par principa darbību atklātajā jūrā. *Goofwin-Gill* uzskatīja, ka bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums arī attiecas uz atklāto jūru, tomēr vienlaikus darbības tajā var bieži nerezultēties šā principa pārkāpumā. Visplašāko skatījumu pārstāv UNHCR, uzskatot, ka šis aizliegums ietver gan atklāto jūru, gan arī bēgļa pilsonības valsti. Līdz ar to var secināt, ka doktrināri šajā jautājumā pastā nesaskaņas.

1. BĒĢĻU IZRAIDĪŠANAS VAI ATGRIEŠANAS AIZLIEGUMA PRINCIPA SATURS

Bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums, kas ir nostiprināts Bēgļu konvencijas 33. panta pirmajā daļā, ir uzskatāms par Bēgļu konvencijas centrālo regulējumu, kuras paražu tiesību normas statuss ir vispārēji atzīts.⁵ Tomēr, pirms analizēt tās eksteritoriālo statusu, ir nepieciešams noskaidrot personu loku, uz kuru tas attiecas, kā arī materiāltiesisko tvērumu kontekstā ar mūsdienu tendencēm un situāciju atklātajā jūrā, kad ir nepieciešama strauja rīcība. Tādējādi sākumā tiks analizēts bēgļa jēdziens, aplūkojot brīdi, no kura persona iegūst bēgļa statusu, vajāšanas jēdziena nozīmi bēgļa statusa identificēšanā un kara bēgļa statusu bēgļu tiesībās. Vēlāk tiks apskatīta bēgļu tiesību mijiedarbība ar cilvēktiesībām kontekstā ar vajāšanu. Visbeidzot, ņemot vērā bēgļa statusa individuālo stāvokli, tiks aplūkots, vai uz masveida pieplūduma situāciju, kad nepieciešama grupveida identifikācija, attiecas bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums.

1.1. Aizsargājamo personu loks

Lai gan starptautisko publisko tiesību avoti parasti rada tiesības un pienākumus tieši valstīm, tomēr valstīm pastāv arī noteiktas saistības attiecībā uz indivīdiem. Viena no šāda pienākuma izpausmēm ir bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums, kura mūsdienīgā izpratnē pirmo reizi tika nostiprināta Bēgļu konvencijā, kuras 1. pants paredz to personu loku, kuras bauda Bēgļu konvencijā paredzēto aizsardzību - bēgļus. No Bēgļu konvencijas 1. panta otrās daļas tvēruma izriet kritēriji, kurus ir jākonstatē, lai persona atbilstu bēgļa statusa prasībām: 1) laika un ģeogrāfiskais kritērijs; 2) pamatotas bailes no vajāšanas, kuras pamats ir personas piederība noteiktai rasei, reliģijai, tautībai, piederība īpašas sociālās grupas pazīmēm vai politiskā pārliecība; 3) robežas šķērsošanas fakts; 4) indivīds nespēj vai

⁵ Sk. arī UNHCR. The Principle of Non-Refoulement as a Norm of Customary International Law. Response to the Questions Posed to UNHCR by the Federal Constitutional Court of the Federal Republic of Germany in Cases 2 BvR 1938/93, 2 BvR 1953/93, 2 BvR 1954/93, 1994. Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/437b6db64.html> [aplūkots 29.04.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.6 (XXVIII). Pieņemts 12.10.1977. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c43ac/non-refoulement.html> [aplūkots 18.04.2019.]; Moreno-Lax V. Accessing Asylum in Europe: Extraterritorial Border Controls and Refugee Rights Under EU Law. Oxford: Oxford University Press, 2017, 250.p.; Goodwin-Gill G.S., McAdam J. The Refugee in International Law. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, 354.p.; Wallace R.M.M. The Principle of *non-refoulement* in international refugee law. In: Chetail V., Céline B (eds), Research Handbook on International Law and Migration. United Kingdom and United States: Edward Elgar, 2014, 435.p; ECT 23.02.2012 spriedums lietā Hirsi Jamaa un citi pret Itāliju (iesnieguma Nr.27765/09).

sakarā ar šādām bailēm nevēlas izmantot valsts, kurā iepriekš atradās, aizsardzību; 5) nepastāv 1.panta C-F minētie šķēršļi personas bēgļa statusa iegūšanai vai saglabāšanai. Tomēr jāņem vērā, ka valsts ne vienmēr uzreiz varēs konstatēt, vai persona, kura vēlas nokļūt tās teritorijā, pilnībā atbilst visām Bēgļu konvencijas 1.panta izvirzītajām prasībām. Šī iemesla dēļ ir svarīgi noteikt svarīgākos šī statusa iegūšanas aspektus, kas darbā turpmāk tiks apskatīti.

1.1.1. Brīdis, ar kuru persona iegūst bēgļa statusu

Sākotnēji autore izvērtēs, no kura brīža persona iegūst bēgļa statusu. Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomiteja (turpmāk – UNHCR izpildkomiteja) ir noteikusi, ka bēgļa statuss personai rodas jau ar brīdi, kad persona faktiski atbilst visām bēgļa pazīmēm, līdz ar to nav nepieciešams valsts juridisks konstatējums, lai uz personu tiktu attiecināts Bēgļu konvencijā paredzētais regulējums, tai skaitā arī bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums.⁶ Tam līdzīgu uzskatu ir izteicis arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstais komisārs bēgļu jautājumos (turpmāk – UNHCR).⁷ 2004. gada Apvienotās Nācijas Organizācijas (turpmāk – ANO) Sekretariāts savā memorandā aplūkoja šo jautājumu kontekstā ar bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu, nosakot, ka Bēgļu konvencijas 33. pantā paredzētais bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums darbojas gan uz nelikumīgi iekļuvušajiem bēgļiem, kas fiziski atrodas teritorijā, gan uz *prima facie* bēgļiem, kuri gaida lēmumu par tiem piešķiramo statusu.⁸ Vairāki autori ir pauduši viedokli, ka bēglis iegūst savu statusu un bauda Bēgļu konvencijas 33. panta aizsardzību ar brīdi, kad atbilst visām pazīmēm neskatoties uz to, vai valsts atzina bēgļa statusu.⁹

Autore atbalsta šo nostāju, citādāk personai faktiski tiktu liegtas tiesības uz bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu. Nebūtu pieļaujama tāda situācija, kad tikai valsts bezdarbība, iepriekš neveicot atbilstošu personas pārbaudi un neatzīstot tās statusu, būtu par

⁶ ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.6 (XXVIII). Pieņemts 12.10.1977. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c43ac/non-refoulement.html> [aplūkots 02.03.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.82 (XLVIII). Pieņemts 17.10.1997. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c958/safeguarding-asylum.html> [aplūkots 02.03.2019.]

⁷ UNHCR. Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees. Geneva, 1992. Pieejams: <https://www.unhcr.org/4d93528a9.pdf> [aplūkots 14.04.2019.]

⁸ ANO Sekretariāta memorands A/CN.4/565. Expulsion of aliens, 495.p. Pieejams: http://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_565.pdf [aplūkots 03.03.2019.]

⁹ Sk. Stenberg G. Non-Expulsion and Non-Refoulement. The Prohibition against Removal of Refugees with Special Reference to Article 32 and 33 of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees. Sweden: Iustus förlag, 1989, 174.p; Moreno-Lax V. Accessing Asylum in Europe: Extraterritorial Border Controls and Refugee Rights Under EU Law. Oxford: Oxford University Press, 2017, 252.p.; Goodwin-Gill G.S., McAdam J. The Refugee in International Law. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, 244.p.

ieneslu izraidīt vai atgriezt atpakaļ personu, kas atbilst visām bēgļa pazīmēm. Līdz ar to valstīm izvirzāmā minimālā prasība pirms personas izraidīšanas vai atgriešanas ir izvērtēt, vai persona, kura vēlas iegūt bēgļa statusu, *prima facie* atbilst šim statusam. Šādu nostādni ir arī izvirzījusi ANO Ģenerālā Asambleja 1997. gada rezolūcijas 51/75 4. punktā¹⁰ un doktrīna.¹¹ Autore uzskata, ka tas arī izriet no Bēgļu konvencijas 31. panta 2. punkta 2. teikuma, kas nosaka “Dalībvalstīm jādod bēglim pietiekami ilgs laiks un visas iespējas, lai viņš varētu nokārtot formalitātes uzņemšanai citā valstī.” Tas norāda uz to, ka persona ir bēglis jau pirms tiek veiktas nepieciešamās formalitātes bēgļa statusa atzīšanai, kam drīzāk ir nozīme bēgļa tiesību turpmākai realizēšanai.

Tādējādi gala rezultātā var izvirzīt trīs bēgļu kategorijas, kuras visas aptver bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma aizsardzības tvērums:

- 1) bēglis *de facto* jeb faktiskais bēglis, kurš šādu statusu iegūst ar brīdi, kad atbilst visām Bēgļu konvencijas 1. panta prasībām, bet vēl nav atzīts par bēgli atbilstoši uzņēmējas valstī izvirzītajai procesuālajai kārtībai. Šī persona saglabā šo statusu līdz brīdim, kamēr kompetenta valsts amatpersona veic personas individuālo izvērtēšanu, piešķirot tai patvēruma meklētāja vai bēgļa statusu, vai arī pieņemot lēmumu nepiešķirt personai bēgļa statusu. Ja iepriekšminētais lēmums nav pārsūdzams, uz personu nav attiecināms bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums;
- 2) patvēruma meklētājs, kuram valsts piešķir šādu statusu, pirmšķietami konstatējot, ka ir pietiekams pamats uzskatīt, ka persona varētu būt bēglis;
- 3) bēglis *de jure*, kurš šādu statusu iegūst ar brīdi, kad uzņemošā valsts atzīst tā statusu atbilstošas procedūras rezultātā.

1.1.2. Pamatotas bailes no vajāšanas kā bēgļa jēdziena stūrakmens

Par svarīgāko kritēriju tiek izvirzīts tas, ka personai ir iespēju robežās jāpierāda to, ka viņai ir pamatotas bailes no vajāšanas, kuras pamats ir personas piederība noteiktai rasei, reliģijai, tautībai, piederība īpašas sociālās grupas pazīmēm vai politiskā pārliecība. Šī iemesla dēļ turpmāk sīkāk tiks analizēta ”pamatotu baiļu no vajāšanas” jēdziena izpratne, kas tiks tālāk izvērstā 1.2. apakšnodaļā kontekstā ar cilvēktiesībām.

¹⁰ ANO Ģenerālās Asamblejas Rezolūcija Nr. A/RES/51/75. Pieņemta 12.02.1997.

¹¹ Sk. Goodwin-Gill G.S., McAdam J. *The Refugee in International Law*. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, 232.-233.p.); Moreno-Lax V. *Accessing Asylum in Europe: Extraterritorial Border Controls and Refugee Rights Under EU Law*. Oxford: Oxford University Press, 2017, 251.p.; Wallace R.M.M. *The Principle of non-refoulement in international refugee law*. In: Chetail V., Céline B (eds), *Research Handbook on International Law and Migration*. United Kingdom and United States: Edward Elgar, 2014, 418.-419.p.

Bēgļu konvencijas 1. panta B otrajā daļā ir izsmēloši uzskaitīti tie vajāšanas pamati, atbilstoši kuriem personai rodas pamatotas bailes un tā iegūst bēgļa statusu: piederība noteiktai rasei, reliģijai, tautībai, īpašas sociālas grupas pazīmēm vai politiskā pārliecība. “*Dr. Paul Weis* Bēgļu konvencijas komentāros pamatotu baiļu jēdzienu uzskatīja par vienīgo, kas nosaka tiesisko ietvaru, izvērtējot ne tik ļoti personas subjektīvo uzskatu par briesmu esamību, bet balstoties uz objektīviem faktiem, kas norādītu uz šādu baiļu pamatotību. Vienlaikus viņš uzsver, ka valstu praksē vajāšanas jēdziens tiek interpretēts dažādi, it īpaši ņemot vērā, ka Bēgļu konvencijā tas netiek definēts.¹² *Gunnel Stenberg* arī nodala pamatotas bailes no vajāšanas. Pamatotu baiļu jēdzienā “pamatotas” tiek izdalīts kā objektīvais kritērijs, kas balansē otro jēdzienu “bailes” kā subjektīvo kritēriju, kas atkarīgs no katras personas individuālās uztveres. Saistībā ar vajāšanas jēdzienu viņš arī akcentē, ka tas nav nodefinēts Bēgļu konvencijā, tāpēc katrai valstij par to ir sava izpratne.¹³ Klābers kā svarīgākos kritērijus, lai personai tiktu piešķirts bēgļa statuss, akcentēja politisko vajāšanu un robežas šķērsošanas faktu, norādot, ka tas neaptver tās personas, kas bēg ekonomisku nevis politisku apsvērumu dēļ (saistībā ar nabadzību, badu, dabas katastrofām u.tml.).¹⁴

Ja iepriekšminētie autori viennozīmīgi akceptē vajāšanas kritērija būtiskumu, uzskatot to par bēgļu definīcijas neatņemamo sastāvdaļu, tad pretēju viedokli ir izteicis *Andrew E. Shacknove*. Viņaprāt bēgļa definīcija tiek skatīta par šauru, un vajāšanas fakts, lai arī pašpietiekams, ir tikai viens no faktoriem, kas ir ņemams vērā, lai personai piemistu bēgļa statuss. Kā pamatkritēriju viņš savukārt uzskata nepietiekamu valsts aizsardzību, nodrošinot personai tās pamatvajadzības.¹⁵ Līdz ar to autore izvērtēs šī kritērija nozīmīgumu un izpratni praksē un iespējamo plašāko interpretāciju mūsdienās, it īpaši ņemot vērā to, ka bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums ir ieguvis paražu tiesības normas saturu un neaprobežojas ar Bēgļu konvencijas saturu.

ASV Migrācijas akta,¹⁶ Francijas Ārzemnieku iebraukšanas un uzturēšanās vietas un tiesību uz patvērumu kodeksa L111 panta pirmās daļas¹⁷, Austrālijas 1958.gada Migrācijas

¹² The Refugee Convention, 1951: The Travaux préparatoires analysed with Commentary by Dr. Paul Weis, 1990, 7.-8.p. Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/53e1dd114.html> [aplūkots 02.04.2019.]

¹³ Stenberg G. Non-Exclusion and Non-Refoulement. The Prohibition against Removal of Refugees with Special Reference to Article 32 and 33 of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees. Sweden: Iustus förlag, 1989, 63.p.

¹⁴ Klabbers J. International law. Null Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, 120.-121.p.

¹⁵ Shacknov A.E. Who Is a Refugee?. Chicago Journals, 1985, Vol. 95, No.2, 5.p. Pieejams:

[http://www.law.lu.se/WEBUK.nsf/\(MenuItemById\)/JAMR27material/\\$FILE/Shacknove.pdf](http://www.law.lu.se/WEBUK.nsf/(MenuItemById)/JAMR27material/$FILE/Shacknove.pdf) [aplūkots 04.04.2019.]

¹⁶ Migration act of 1980 [1980.gada Migrācijas akts]. Pieejams: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-94/pdf/STATUTE-94-Pg102.pdf> [14.05.2019.red.]

akta 36. panta (2)(a), kā arī citu valstu nacionālie tiesību akti pārņēma Bēgļu konvencijas bēgļu definīciju, tāpēc svarīgs ir jautājums par to, kā šīs valstis saprot vajāšanas jēdzienu. Pētot valstu judikatūru, autore secināja, ka neviena tiesa neiziet ārpus konvencijas vajāšanas izpratnes, kas vienmēr ir atzīstams par nozīmīgu kritēriju, lai būtu tiesisks pamats piešķirt bēgļa statusu. Tomēr plašākas interpretācijas iespējas paredz tieši viens no vajāšanas pamatiem – piederība īpašai sociālajai grupai, tāpēc tā saturs turpmāk tiks sīkāk analizēts, nosakot tā robežas.

Austrālija, Eiropas Savienība (turpmāk – ES), Amerikas Savienotās Valstis (turpmāk – ASV) kā piederību īpašai sociālai grupai ir atzinusi homoseksuālismu,¹⁸ Austrālija par tādu ir atzinusi “*love marriage*” (došanos laulībā bez vecāku piekrišanas),¹⁹ kā arī “komerciāli veiksmīgu, bagātu vidējās klases ģimeni lauku reģionā, kuru vajā karteļu bandas, lai veiktu izspiešanu”,²⁰ un ASV ir atzinusi iespējamību, ka valsts policijas bijušie locekļiteorētiski varētu ietilpt šajā jēdzienā.²¹ Tomēr katrs gadījums tiek rūpīgi izvērtēts un tiesas ir akcentējušas, ka “piederības īpašai sociālajai grupai” jēdzienā nevar ietilpt jebkurš gadījums, tāpēc tiek izvirzīti noteikti kritēriji, lai ierobežotu tā saturu.

Salīdzinājumu ir jāsāk ar UNHCR vadlīnijām, kuras nosaka, ka “piederība īpašai sociālai grupai ir tāda personu kopiena, kurai piemīt kopējās raksturiezīmes izņemot vajāšanas risku vai kuru sabiedrība uztver kā kopienu. Bieži vien pazīmes būs nemainīgas[...].”²² Tomēr valstu prakse, lai arī pārņemt šo vadlīniju vispārējās nostādnes, ir zināmā veidā atkāpusies no šīm vadlīnijām, argumentējot, ka tiem nav juridiski saistoša spēka. Direktīva 2011/95/ES kā svarīgākos kritērijus izvirzīja: 1) grupai piemītošo pazīmju

¹⁷ Code de l'entrée et du séjour des étrangers et du droit d'asile [ārziemnieku iebraukšanas un uzturēšanās vietas un tiesību uz patvērumu kodekss]. Pieejams: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT00006070158&dateTexte=20130416> [25.04.2019.red.]

¹⁸ Austrālijas administratīvā apelācijas tribunāla 04.05.2016. spriedums lietā Nr. 1601346 , 18 para. Pieejams: https://www.refworld.org/cases,AUS_AAT,592d8ca84.html [aplūkots 26.02.2019.]; Amerikas Savienoto Valstu devītā apgabala apelācijas tiesas 08.03.2017. spriedums lietā: Bringas-Rodriguez v. Sessions, Attorney General, 13-72682. Pieejams: https://www.refworld.org/cases,USA_CA_9,5902f81d4.html [aplūkots 14.05.2019.]; EST 07.11.2013. spriedums lietā C-199/12, C-200/12 and C-201/12, Minister voor Immigratie en Asiel v X, Y and Z, 48.para.

¹⁹ Austrālijas administratīvā apelācijas tribunāla 01.11.2016. spriedums lietā Nr. 1506100 , 64 para. Pieejams: https://www.refworld.org/cases,AUS_AAT,592d8ca84.html [aplūkots 26.02.2019.]

²⁰ Australia: Administrative Appeals Tribunal 27.04.2016. spriedums lietā Nr. 1500142 , 33 para. Pieejams: https://www.refworld.org/cases,AUS_AAT,579b49214.html [aplūkots 26.02.2019.]

²¹ U.S. Department of Justice Executive Office for Immigration Review Board of Immigration Appeals 18.04.1989. Matter of Fuentes in Deportation Proceedings A-24841098. Pieejams: <https://www.justice.gov/sites/default/files/eoir/legacy/2012/08/14/3065.pdf> [aplūkots 26.02.2019.]

²² UNHCR. Guidelines on International Protection: “Membership of a particular social group” within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees. Pieejams: <https://www.unhcr.org/publications/legal/3d58de2da/guidelines-international-protection-2-membership-particular-social-group.html> [aplūkots 14.05.2019.]

nemainīgums vai to mainīšanas nepieļaujamība; 2) atšķirīgums no pārējās sabiedrības, kurā ietilpst.²³

ASV līdzīgā veidā kā kritērijus nosaka gan pazīmju nemainīgo raksturu, gan grupas nošķirtību no pārējās sabiedrības. Tomēr kā svarīgs kritērijs tiek akcentēta pazīmju īpatnība, kas norāda uz to, ka grupai jāpiemīt patiešām īpašām pazīmēm, kas šīs personas vieno, un to vienīgais vienojošais elements nevar būt to vajāšana. ASV tādējādi uzskata, ka ārpus īpašās sociālās grupas piederības kategorijai ir tādi pamati kā tetovēti jaunieši vai bagātas personas, kuru izpratne ir pārāk subjektīva un neviennozīmīga.²⁴ Savukārt Austrālijā izvirzītie kritēriji ir: 1) pazīmju nemainīgums; 2) vienīgais indivīdus vienojošais elements nav to vajāšana; 3) atšķirīgā pazīme nošķir to no pārējās sabiedrības, kur tieši trešā pazīme palīdz nošķirt jebkuru sociālo grupu no īpašās sociālās grupas.²⁵ Līdz ar to var secināt, ka Austrālija, kas šo jēdzienu interpretē visplašāk, ietver arī tādus pamatus kā bagātnieka statuss, ko valstis kā ASV nav atzinušas par pamatotu.

Gala rezultātā var secināt, ka neviena valsts neiziet ārpus vajāšanas jēdzienam, uztvert to kā fundamentālu priekšnoteikumu, kas ir obligāti konstatējams lai atzītu personu par bēgļu, neparedzot to kā tikai vienu no alternatīvām. Tomēr viens no vajāšanas pamatiem – piederība īpašai sociālai grupai – atšķirībā no citiem pamatiem paredz zināmas interpretācijas iespējas, paplašinot vajāšanas jēdzienu atbilstoši attīstošajām tendencēm pasaulē. Jāmin arī tas, ka vajāšana kā objektīvais kritērijs var būt noderīgs, lai pirmšķietami konstatētu, ka persona visticamāk atbilst bēgļa statusam.

1.1.3. Kara bēgļi

Diskusijas var rasties arī saistībā ar to, vai bēgļu tiesības attiecas uz kara bēgļiem – personām, kuru pilsonības valstī (vai bezvalstnieku gadījumā – atrašanās vietā) notiek bruņots konflikts. Bēgļu konvencijā tas nav tieši nostiprināts, bet kā vienu no vajāšanas pamatiem to paredz 1969.gada Āfrikas vienotības organizācijas Konvencija, kas regulē bēgļu specifiskās problēmas Āfrikā²⁶ 2.pants. Līdzīgs uzskats ir pausts arī 1984 Kartāgenas

²³ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2011/95/ES par standartiem, lai trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kvalificētu kā starptautiskās aizsardzības saņēmējus, par bēgļu vai personu, kas tiesīgas saņemt alternatīvo aizsardzību vienotu statusu, un par piešķirtās aizsardzības saturu. Pieņemta 13.12.2011.[15.04.2019.red.]

²⁴ U.S. Department of Justice Executive Office for Immigration Review Board of Immigration Appeals 07.02.2014 Matter of M-E-V-G-, Respondent 26 I&N Dec. 227 (BIA 2014) Pieejams: <https://www.refworld.org/pdfid/52fa36164.pdf> [aplūkots 26.02.2019.]

²⁵ Austrālijas bēgļu pārskatīšanas tribunāla 25.07.2011. nolēmums lietā Nr. 1011563, [2011] RRTA 646. Pieejams: https://www.refworld.org/cases,AUS_RRT,4f105c412.html [aplūkots 13.05.2019.]

²⁶ Konvencija, kas regulē bēgļu specifiskās problēmas Āfrikā. Parakstīta Adisabebā 10.09.1969. [03.04.2019.red.]

deklarācijas 3. punktā un “Bangkokas principu par bēgļu statusu un apiešanos pret viņiem” 1. panta 2. punkts,²⁷ kuriem, lai arī ir tikai rekomendējošs raksturs, tomēr ir vispāratzīti un valstis savā praksē uz tām bieži atsaucas.

UNHCR viedoklis ir bijis mainīgs. Sākotnēji tā uzskatīja, ka uz šādām personām bēgļa statuss ir attiecināms tikai izņēmumu gadījumos, tādējādi šādām personām nav piešķirams bēgļu statuss atbilstoši Bēgļu konvencijai.²⁸ Tomēr šī nostāja ir mainījusi saistībā ar valstu prakses pētījumiem. Tagad UNHCR uzskata, ka bēgšana no bruņota konflikta visticamāk ietveras konvencionālajā bēgļu izpratnē, jo iekšējo konfliktu, kas ir izplatīti mūsdienās, iemesli parasti ir saistīti ar Bēgļu konvencijas vajāšanas pamatiem. Vienlaikus tiek uzsvērts, ka valstu prakse nav pietiekami nostiprinājusies un ir valstis, kuras vēl joprojām pieturās pie ierobežotās izpratnes.²⁹ Savukārt UNHCR izpildkomiteja savos secinājumos tieši nav noteikusi bruņota konflikta ietekmi un bēgļu tiesībām, vien akcentējot, ka bruņotajos konfliktos bieži notiek vajāšana atbilstoši kādam no vajāšanas pamatiem.³⁰

Līdz ar to autore secina, ka apstākļi, ka persona bēg no tādas valsts, kurā notiek bruņots konflikts, ir svarīgs aspekts, kas ir vērtējams kontekstā ar bēgļa statusa piešķiršanu. Lai arī reģionālajā līmenī, kā piemēram, Āfrikā un Amerikā tas ir pietiekami nostiprinājies, tomēr valstu prakse vēl nav stingri nostabilizējusies, lai apgalvotu, ka jebkura bruņota konflikta esamība automātiski piešķir bēgļa statusu. Šī iemesla dēļ tas tik un tā ir izvērtējams no Bēgļu konvencijā minēto vajāšanas pamatu prizmas. Šeit drīzāk varētu runāt par gadījumiem, kad persona bruņota konflikta rezultātā ir pakļauta kara noziegumiem, citādāk uzskatāms, ka valsts, ievērojot humanitāro tiesību prasības, nodrošina civiliedzīvotājiem atbilstošu drošību. Tomēr gadījumā, ja nepieciešams identificēt, vai persona *prima facie* ir bēglis, it īpaši masveida pieplūduma situācijās, bruņots konflikts kā ātri konstatējams fakts var būt ar izšķirīgu nozīmi.

²⁷ Asian-African Legal Consultative Organization. Bangkok Principles on the Status and Treatment of Refugees (“Bangkok Principles”), 31.12.1966. Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/3de5f2d52.html> [aplūkots 09.05.2019.]

²⁸ UNHCR. Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees, 1992. Pieejams: <https://www.unhcr.org/4d93528a9.pdf> [aplūkots 12.04.2019.]

²⁹ Sk. Holzer V. Legal and Protection Policy Research Series. The 1951 Refugee Convention and the Protection of People Fleeing Armed Conflict and Other Situations of Violence. 2012, 12.-13.p. Pieejams: <https://www.refworld.org/pdfid/50474f062.pdf> [aplūkots 05.03.2019.]

³⁰ ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.85 (XLIX). Pieņemts 09.10.1998. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c6e30/conclusion-international-protection.html> [aplūkots 07.03.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.87 (L). Pieņemts 08.10.1999. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c6ec/general-conclusion-international-protection.html> [aplūkots 07.03.2019.]

Ņemot vērā visu šajā apakšnodaļā minēto, autore uzskata, ka ir riskanti interpretēt bēgļu definīciju par plašu. Šis statuss ir jāattiecina tikai uz tādām personām, kuras ir īpaši apdraudētas saistībā ar valsts tiešu vai netiešu vēršanos pret tām, nostādot šīs personas situācijā, kad tām tiek liegta jebkāda tiesiskā aizsardzība no valsts. Citādāk, piešķirot Bēgļu konvencijā paredzēto tiesisko aizsardzību pārāk plašam indivīdu lokam, tiks apdraudēta valstu suverenitāte. Tas izpaustos gan tādējādi, ka interpretācija izietu ārpus valstu sākotnēji izteiktajam konsensam un esošajai praksei, gan apgrūtinātu valsts kontroli pār personām, kas atrodas tās teritorijā. Vienlaikus tas arī radīs draudus tām personām, kam pienākas bēgļa statuss, tā kā valsts pret tām nespēs pienācīgi pildīt savus no Bēgļu konvencijas izrietošos pienākumus.

Jāņem vērā arī apstākļi, ka pastāv citas alternatīvas, kā aizsargāt personas, kuras neatbilst bēgļa statusam. ASV paredz personām, kurām īslaicīgi valsts nespēj garantēt drošību, bet apdraudējums nesasniedz tādu līmeni, lai būtu uzskatāms par bēgli (piem. dabas katastrofas), pagaidu aizsardzības statusu.³¹ Tā rezultātā šīm personām tiek garantēts noteikts aizsardzības līmenis, tomēr neattiecinot uz tām bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu pilnā apmērā. Arī UNHCR izpildkomiteja ierosina izveidot papildus aizsardzību personām, kam ir nepieciešama starptautiskā palīdzība, nodalot tos no bēgļu regulējuma un attiecinot uz tām attiecināt bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu. Tomēr valstīm šis ieteikums nav saistošs un tas būtu drīzāk uzskatāms par nacionālo tiesību jautājumu.³² Tādējādi autore uzskata, ka problēma ir risināma nevis paplašinot bēgļa jēdzienu, bet paredzot atsevišķu regulējumu to personu lokam, kas neiekļaujas bēgļu jēdzienā, tomēr ir apdraudētas noteiktu faktoru dēļ (kā piemēram saspīlētas attiecības ar valsti citu iemeslu dēļ, nabadzība, bads, dabas katastrofas).

1.2. Rupji cilvēktiesību pārkāpumi kontekstā ar vajāšanas izpratni bēgļu tiesībās

Bēgļu konvencijas 33. panta pirmā daļa nosaka, ka bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums darbojas tādos gadījumos, kad “personas dzīvība vai brīvība ir apdraudēta sakarā ar viņa rasi, reliģiju, tautību vai piederību pie kādas īpašas sociālās grupas vai sakarā ar viņa politiskajiem uzskatiem.” No Bēgļu Konvencijas *travaux preparatoires* un tās komentāriem izriet, ka “personas dzīvības vai veselības apdraudējums” ietver sevī pamatotu baiļu no

³¹ Sk. arī U.S. Citizenship and Immigration Services. Temporary protected status. Pieejams: <https://www.uscis.gov/humanitarian/temporary-protected-status> [aplūkots 14.05.2019.]

³² ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.103 (LVI). Pieņemts 07.10.12005. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/43576e292/conclusion-provision-international-protection-including-complementary-forms.html> [aplūkots 11.03.2019.]

vajāšanas izpratni atbilstoši Bēgļu konvencijas 1. panta A(2),³³ kas līdz ar to ir galvenais kritērijs, lai uz personu varētu attiecināt bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu. Ir skaidrs, ka ne katra Bēgļu konvencijas 1. panta A(2) vajāšanas pamata pārkāpums automātiski norādīs uz vajāšanu bēgļu tiesību izpratnē, līdz ar to ir jāpastāv nopietna kaitējuma sliekšnim.³⁴ Tādējādi var izdalīt divus kritērijus, kuriem izpildoties, var konstatēt vajāšanu: 1) Bēgļu konvencijas 1. panta A(2) vajāšanas pamatu; 2) Ar vajāšanu radītu nopietnu kaitējumu. Turpmāk autore pētīs vajāšanas otro kritēriju, tā sākotnējo minimālo konvencionālo tvērumu un tālāko mijiedarbību ar cilvēktiesībām.

1.2.1. Dzīvība un brīvība

Bēgļu konvencijas 31. un 33. panta norāde uz “dzīvības vai brīvības apdraudējumu” aptver sākotnējo nopietna kaitējuma izpratni, kas ir arī plaši atzīts doktrīnā.³⁵ Vienlaikus ir nepieciešams akcentēt, ka, lai arī UNHCR ir paudis nostāju, ka jebkurš dzīvības vai brīvības apdraudējums, kas balstās uz kādu no vajāšanas pamatiem, ir uzskatāms par vajāšanu bēgļu tiesību izpratnē³⁶, tomēr autore uzskata, ka to ne vienmēr var prezumēt.

Tiesības uz dzīvību nav uzskatāmas starptautiskajā līmenī par absolūtām, īpaši ņemot vērā faktu, ka noteiktās Āzijas, Āfrikas un Amerikas valstīs nāvessods vēl joprojām ir atļauts. Vienlaikus, kā uzsver ANO Cilvēktiesību Komiteja, šīs valstis nevar to īstenot patvaļīgi un tas ir piemērojams tikai par īpaši smagiem noziegumiem, kas nevar būt paredzēti ne par politisko uzskatu paušanu vai netradicionālu seksuālo orientāciju, ne par politiskiem noziegumiem, kamēr vien nozieguma tiešais veikšanas mērķis nav slepkavība.³⁷ Arī Amerikas Cilvēktiesību Konvencijas 4. panta 4. punkts nosaka, ka ir aizliegts piemērot nāvessodu par politiskajiem pārkāpumiem un parastajiem pārkāpumiem. Ņemot vērā to, ka Bēgļu konvencijas 1. panta (F) izslēdz no bēgļu loka personas, kas veica īpaši smagus

³³ The Refugee Convention, 1951: The Travaux préparatoires analysed with Commentary by Dr. Paul Weis, 1990, 245.p. Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/53e1dd114.html> [aplūkots 12.03.2019.]

³⁴ Sk. arī Goodwin-Gill G.S., McAdam J. The Refugee in International Law. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, 91.p., Hathaway J.C., Foster M. The Law Of Refugee Status. Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, 186.p.

³⁵ Sk. arī Goodwin-Gill G.S., McAdam J. The Refugee in International Law. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, 92.p.; Hathaway J.C., Foster M. The Law Of Refugee Status. Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, 208-210.p.; 239.p; Storey H. Persecution: Toward a working definition. In: Chetail V., Céline B (eds), Research Handbook on International Law and Migration. United Kingdom and United States: Edward Elgar, 2014, 464.-465.p.

³⁶ UNHCR. Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection, 2019, 21.p. Pieejams: <https://www.unhcr.org/publications/legal/3d58e13b4/handbook-procedures-criteria-determining-refugee-status-under-1951-convention.html> [aplūkots 12.03.2019.]

³⁷ UN Human Right Committee. General comment Nr. 36 (2018) on article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights, on the right to life, 2018, 3.p. Pieejams: https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/1_Global/CCPR_C_GC_36_8785_E.pdf [aplūkots 06.04.2019.]

noziegumus, nevar rasties diskusija par to, ka jebkad rastos pamats atņemt dzīvību personai saistībā ar atbilstību vajāšanas pamata pazīmei. Līdz ar to jāsecina, ka jebkura vērsšanās pret personas dzīvību saistībā ar vajāšanas pamatiem izpaudīsies kā nopietns kaitējums, kas atbilst vajāšanai bēgļu konvencijas izpratnei.

Ar brīvības atņemšanu var saprast tādas darbības, kuras saistās ar personas fiziskās atrašanās vietas ierobežošanu, kas ietver: personas apcietināšanu, aizturēšanu, mājas arestu, pārvietošanās brīvību, aizbildniecības nodibināšanu pār bērnu un piespiedu pārvietošanu.³⁸ Līdz ar to situācija ar brīvības atņemšanu nav tik viennozīmīga, jo, lai arī tas būtu uzskatāms par neatbilstošu, tā sekas neradīs smagu kaitējumu. Svarīga saistībā ar to ir Starptautiskā konvencija visu personu aizsardzībai no piespiedu pazušanas,³⁹ kuras 2.pants konvencijas ietver piespiedu pazušanas jēdzienā dažādas personas fiziskās brīvības atņemšanas izpausmes, kā galveno kritēriju izvirzot personas atrašanos ārpus jebkādas tiesiskās aizsardzības. Būtu uzskatāms, ka darbības, kas izpaužas šīs konvencijas pārkāpumā, ir starptautiskajā sabiedrībā uzskatāmas par nopietniem pārkāpumiem, it īpaši ņemot vērā, ka tās 16.pants paredz absolūtu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu. Tādējādi, kamēr vienlaikus realizējas kāds no vajāšanas pamatiem, būtu uzskatāms, ka tiek īstenota vajāšana. Pārējos gadījumos gan būtu nepieciešama noteiktu kritēriju izvirzīšana.⁴⁰

1.2.2. Citi rupji cilvēktiesību pārkāpumi

Gan Bēgļu konvencijas preambulas pirmās rindkopas, gan UNHCR izpildkomitejas secinājumi⁴¹ akcentē cilvēktiesību nozīmi Bēgļu konvencijas un, līdz ar to bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegšanas, interpretācijā. Arī 1969.gada Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām (turpmāk – 1969.gada Vīnes konvencija)⁴² 33. pantā kā vienu no

³⁸ UN Human Right Committe. General comment No. 35 Article 9 (Liberty and security of person), 2014. Pieejams: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsrcdBOH1l5979OVGGB%2bWPAXjdnG1mwFFfPYGIInfb%2f6T%2fqw77%2fKU9JkoeDcTWWPlpCoePGBcMsRmFtoMu58pgnmzjyiyRGkPQekcPKtaaTG> [aplūkots 12.03.2019.]; Hathaway J.C., Foster M. The Law Of Refugee Status. Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, 239.p.

³⁹ Starptautiskā konvencija visu personu aizsardzībai no piespiedu pazušanas. Parakstīta Parīzē 06.02.2007. [14.05.2019.red.]

⁴⁰ Hathaway J.C., Foster M. The Law Of Refugee Status. Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, 239.-240.p.

⁴¹ Sk.arī ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.56 (XL). Pieņemts 13.10.1989. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c428/durable-solutions-refugee-protection.html> [aplūkots 27.04.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.80 (XLVII). Pieņemts 11.10.1996. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c6e24/comprehensive-regional-approaches-protection-framework.html> [aplūkots 27.04.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.85 (XLIX). Pieņemts 09.10.1998. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c6e30/conclusion-international-protection.html> [aplūkots 27.04.2019.]

⁴² Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām. Parakstīta Vīnē 23.05.1969. [20.04.2019.red.]

interpretācijas metodēm paredz citas nozīmīgas starptautisko tiesību normas, kas Bēgļu konvencijas gadījumā varētu būt cilvēktiesības. Direktīva 2011/95/ES 9. panta 1. punkts definē vajāšanu kā Bēgļu konvencijas 1. panta A punktam atbilstošu tādu darbības, kuras: 1) ir pietiekami smagas sava sistēmiskuma vai rakstura dēļ ir uzskatāmi par smagiem cilvēktiesību pārkāpumiem. It īpaši šeit ietveras tādi cilvēktiesību pārkāpumi, no kuriem nav pieļaujamas atkāpes; 2) vairāki pasākumi, tai skaitā cilvēktiesību pārkāpumi, kas kopsummā uzskatāmi par smagiem. Savukārt 9. panta 2. punkts jau konkretizē, kādas tieši darbības būtu uzskatāmas par smagām.

Doktrīnā tiek atbalstīta cilvēktiesību mijiedarbība ar bēgļu tiesībām, īpaši saistībā ar spīdzināšanu. Tomēr vienlaikus tiek uzsvērts, ka ne katrs cilvēktiesību pārkāpums ir uzskatāms par vajāšanai pielīdzināmu.⁴³ Autore tam piekrīt un par pašu svarīgāko uzskata faktoru, ka vajāšanas jēdziens ietver tādus cilvēktiesību pārkāpumus, kas ir vispārēji atzīti un no kuriem nav pieļaujamas atkāpes. Nozīmīgi ir arī ņemt vērā sekojošus kritērijus: 1) apdraudēto cilvēktiesību raksturu; 2) ierobežojuma raksturu un nopietnību; 3) ierobežotu īstenošanās iespējamību,⁴⁴ vienlaikus arī izvērtējot samērīgumu.

Lai konstatētu, kuri cilvēktiesību pārkāpumi, vienlaikus pastāvot vajāšanas pamatam, rada nopietnu kaitējumu vajāšanas izpratnē, tiks aplūkotas nozīmīgākās cilvēktiesību konvencijas, kā arī valstu uzskats par to, kas ir uzskatāmi par nepieļaujamiem cilvēktiesību pārkāpumiem. Tomēr vienlaikus ir jāuzsver, cilvēktiesību izpratne par izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumam nav pielīdzināma bēgļu tiesībām, tā kā bēgļu tiesību svarīgākais elements ir vajāšana.

Saistībā ar spīdzināšanu visnozīmīgākais tiesiskais instruments ir 1984. gada Konvencija pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem (turpmāk – CAT)⁴⁵. CAT 3. pants aizliedz “izsūtīt, atgriezt (*refouler*) vai izdot kādu personu citai valstij, ja ir nopietns pamats uzskatīt, ka tur šai personai var draudēt spīdzināšana”. ir vispārēji atzīts, ka spīdzināšanas aizliegumam piemīt *jus cogens* normas raksturs, nepieļaujot nekādas atkāpes no tās.⁴⁶

⁴³ Sk. arī Goodwin-Gill G.S., McAdam J. *The Refugee in International Law*. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, 92.p; Sk arī Stenberg G. *Non-Exclusion and Non-Refoulement. The Prohibition against Removal of Refugees with Special Reference to Article 32 and 33 of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees*. Sweden: lustus förlag, 1989, 67.p.

⁴⁴ Sk. arī Goodwin-Gill G.S., McAdam J. *The Refugee in International Law*. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, 92.p.

⁴⁵ Konvencija pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem. Parakstīta Ņujorkā 04.02.1985.[09.05.2019.red.]

⁴⁶ Sk. arī CAT 2.panta 2.punktu, kurš paredz spīdzināšanas absolūto aizliegumu un kurai ir 166 dalībvalstis. United Nation Treaty Collection. *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or*

Ņemot vērā iepriekš secināto, spīdzināšanas aizliegums ir uzskatās par imperatīvu starptautisko tiesību normu, līdz ar to ietveras smaga kaitējuma izpratnē, ja vienlaikus atbilst Bēgļu konvencijas 1. panta A(2).⁴⁷ Tādējādi var konstatēt, ka bēgļu tiesībās spīdzināšana arī ietveras vajāšanas jēdzienā, ja atbilst pārējām Bēgļu konvencijas prasībām.

Grūtāk ir noteikt to saturu, ko sevī ietvertu citi nopietni cilvēktiesību pārkāpumi, kuru saikne ar bēgļu tiesībām nav tik viennozīmīgi akceptēta kā spīdzināšanas aizlieguma. Gan UNHCR, gan Starptautisko tiesību komisija ir noteikusi ka rupji cilvēktiesību pārkāpumi var būt viens no vajāšanas konstatēšanas priekšnoteikumiem.⁴⁸ Vienlaikus tas arī norāda, ka ne katrs cilvēktiesību pārkāpums sasniegs tādu pakāpi, lai atbilstu vajāšanai un uz to būtu attiecināms bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums. Līdz ar to autore turpmāk īsi apskatīs reģionālajās konvencijās nostiprināto regulējumu, kā arī valstu ziņojumus, lai konstatētu nopietnu cilvēktiesību pārkāpumu izpratni.

Eiropas līmenī nozīmīgākā ir Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencija (turpmāk – ECK),⁴⁹ kuras 15. panta 2. punkts kā absolūtās cilvēktiesības, no kurām nav pieļaujamas atkāpes, paredz: spīdzināšanas aizliegumu, verdzības aizliegumu un sodīšanas nepieļaušanu bez likuma. Savukārt ECT spriedumā kā nopietnu kaitējumu radoši pārkāpumi, kas vienlaikus rada absolūtu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu, tiek uzskaitīti: agresija, iekšējais bruņotais konflikts, prettiesiska nonāvēšana, piespiedu pazušana, nāvessods, piespiedu darbs, cilvēku tirdzniecība, spīdzināšana, necilvēcīga vai nežēlīga izturēšanās, personas sodīšana, pamatojoties uz krimināltiesību normas atpakaļejošu spēku.⁵⁰

Punishment. Pieejams: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-9&chapter=4&clang=en [aplūkots 14,05,2019.]; ANO ST 20.07.2012. spriedums lietā Questions Relating to The Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium V. Senegal), 99.para; Orakhelashvili A. Peremptory Norms in International Law. Oxford: Oxford Monographs in International Law, 2006, 55-56.p.; Byers M. Custom, Power and the Power of Rules. Cambridge: Cambridge University Press, 1999, 186.p.

⁴⁷ Sk. Goodwin-Gill G.S., McAdam J. The Refugee in International Law. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008; Storey H. Persecution: Toward a working definition. In: Chetail V., Céline B (eds), Research Handbook on International Law and Migration. United Kingdom and United States: Edward Elgar, 2014, 473.p.; Hathaway J.C., Foster M. The Law Of Refugee Status. Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, 211.p. Wallace R.M.M. The Principle of non-refoulement in international refugee law. In: Chetail V., Céline B (eds), Research Handbook on International Law and Migration. United Kingdom and United States: Edward Elgar, 2014, 427.-429.p; Stenberg G. Non-Expulsion and Non-Refoulement. The Prohibition against Removal of Refugees with Special Reference to Article 32 and 33 of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees. Sweden: lustus förlag, 1989, 68.p.

⁴⁸ Other serious violations of human rights – for the same reasons – would also constitute persecution. (handbook 10pp); ILC

⁴⁹ Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencija. Parakstīta Romā 04.11.1950. [15.03.2019.red.]

⁵⁰ Sk. ECT 23.02.2012 spriedums lietā Hirsi Jamaa un citi pret Itāliju (iesnieguma Nr.27765/09)

Savukārt no Āfrikas cilvēktiesību un tautu tiesību hartas⁵¹ izriet, ka cilvēktiesības, no kurām nebūtu pieļaujamas atkāpes, ir nezhēlīga izturēšanās, kas ietver sevī it īpaši: verdzību, vergu tirdzniecību, spīdzināšanu, necilvēcīgu vai nezhēlīgu sodu vai izturēšanos (5. pants), krimināltiesību normas atpakaļejoša spēka nepieļaujamību (7. panta 2. punkts), prettiesisku dzīvības atņemšanu (4. pants), kā arī apziņas, profesijas un reliģijas brīvību (8. pants).

Amerikas cilvēktiesību konvencija par cilvēktiesību pārkāpumiem, kas ir nepieļaujami, paredz: spīdzināšanas aizliegumu (3. panta 2. punkts), verdzību jebkurā tās izpausmē, arī sieviešu tirdzniecību (6. panta 1.punkts), patvaļīgu arestu vai ieslodzījumu (7.panta 3.punkts), krimināltiesību normas atpakaļejoša spēka nepieļaujamību (9.pants), tiesības uz privātumu, tiesības uz pilsonību (20.pants). Vienlaikus Amerikas cilvēktiesību tiesa rezolūcijā 2/18⁵² un tiesas lēmumā⁵³ bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu attiecina uz spīdzināšanas vai dzīvības vai brīvības draudiem, neizejot ārpus šīs izpratnes.

Līdz ar to no reģionālajām konvencionālajām normām par nepieļaujamiem cilvēktiesību pārkāpumiem, kas tādējādi ir klasificējami par rupjiem, ir uzskatāmi: verdzības (jebkurā tā izpausmē) aizliegums, krimināltiesību normas atpakaļejošā spēka nepieļaujamība, prettiesiska nonāvēšana, cilvēku tirdzniecība. E

Savukārt, pētot valstu ziņojumus saistībā ar CAT izsecināms, ka ASV, Kipra, Austrālija, Itālija, Austrija, Francija par nezhēlīgu un necilvēcīgu izturēšanos atzīst paverdzināšanu, ieslodzīšanu, pārkāpjot starptautiskās nostādnes, dažāda veida seksuālās vardarbības izpausmes, cilvēku tirdzniecību⁵⁴. Itālija savā ziņojumā arī atsaucās uz ECT uzskatu, kura ietver nezhēlīgā un necilvēcīgā rīcībā gan spīdzināšanu, gan noziegumu pret cilvēci.

Visu apkopojot var konstatēt, ka valstis par rupjiem cilvēktiesību pārkāpumiem uzskata arī tādu rīcību kā verdzību, cilvēku tirdzniecību, dažāda veida seksuālās vardarbības. Īpaši nozīmīgs šajā kontekstā ir verdzības pārkāpums, tā kā tas ir vispārīgi atzīts par *jus*

⁵¹ Āfrikas cilvēktiesību un tautu tiesību harta. Parakstīta Nairobi 28.06.1981. [15.03.2019.red.]

⁵² Amerikas cilvēktiesību komisijas rezolūcija Nr.03/08. Pieejams: <http://www.cidh.oas.org/Resoluciones/Resolucion.03.08.ENG.pdf> [aplūkots 07.03.2019.]

⁵³ Inter-American Court of Human Rights 31.10.2011 report No.136/11 Merits members of the pacheco tineo family, Bolivia, para 130. Pieejams: <http://www.oas.org/en/iachr/decisions/court/12474FondoEn.pdf> [aplūkots 17.03.2019.]

⁵⁴ Sk. García M.J. The U.N. Convention Against Torture: Overview of U.S. Implementation Policy Concerning the Removal of Aliens, 2009. Pieejams: <https://fas.org/sgp/crs/intel/RL32276.pdf> [aplūkots 15.05.2019.]; UN Committee Against Torture (CAT). *Consideration of reports submitted by States parties under article 19 of the Convention pursuant to the optional reporting procedure, Fourth periodic reports of States parties due in 2004 : Cyprus*, 2014. Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/537dc13b4.html> [aplūkots 18.03.2019.]; UN Committee Against Torture (CAT). *Consideration of reports submitted by States parties under article 19 of the Convention pursuant to the optional reporting procedure, Fourth and fifth periodic reports of States parties due in 2012 : Australia*, 2014. Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/53aa8cd24.html> [aplūkots 18.03.2019.]

cogens normu, no kuras nav pieļaujamas atkāpes.⁵⁵ Līdz ar to Bēgļu konvencijas 33. pants ir skatāms plašāk, izejot ārpus šaurajam “dzīvības un brīvības apdraudējuma” saturam un ietverot tajā plašāku to darbību loku, kas rada pamatu personu atzīt par bēgļi un tādējādi attiecinot uz to bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu.

1.3. Masveida pieplūdums (*mass influx*) kontekstā ar bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu

Atklātajā jūrā bēgļi pārsvarā ierodas grupās kopā ar personām, kas ir ekonomiskie migranti, kas apgrūtina efektīvu personu individuālo izvērtējuma veikšanu. Tas gala rezultātā var radīt masveida pieplūduma situāciju, tādēļ ir svarīgi noskaidrot, vai un kādā veidā tas ietekmē uz bēgļiem attiecināmo bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu. Autore sākotnēji izvērtēs šī jēdziena saturisko tvērumu un vēlāk analizēs, vai arī masveida pieplūduma situācijās darbojas bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums, ņemot vērā valsts intereses imigrācijas kontroles jomā.

Starptautiskajā kopienā nepastāv vienota masveida pieplūduma definīcija.⁵⁶ UNHCR izpildkomiteja 2004.gadā ir centusies to definēt, izdalot tai raksturīgos elementus: 1) liels skaits personu šķērso starptautiskās robežas; 2) ierašanos straujais raksturs; 3) nepietiekama uzņēmējas valsts spēja reaģēt uz to, it īpaši ārkārtas situācijā; 4) vietās, kur pastāv individuālās patvēruma izvērtēšanas process, nespēj atbilstoši funkcionēt lielā ienākušo personu skaita dēļ.⁵⁷ Savukārt Direktīva 2001/55/EC 2. panta(d) to definē kā liela skaita personu (autores piezīme – tas ietver gan personas, kas ietveras Bēgļu konvencijas tvērumā, vai arī ir citu iemeslu dēļ starptautiski aizsargājamas) ierašanos no konkrētas valsts vai ģeogrāfiskā apgabala, neskatoties uz to, vai tā ir spontāna vai iepriekš izplānota.⁵⁸ Ir svarīgi ņemt vērā to, ka nevis migrantu skaits ir izšķirošais apsvēruma, lai pastāvētu masveida pieplūduma situācija, bet tā ir skatāma kopskatā ar situāciju pašā uzņēmējas valsts iekšienē,

⁵⁵ Brownlie I. *Principles of Public International Law*. Seventh Edition. Oxford:Oxford University Press, 2008, 511.p; Charlesworth H. *Law-making and sources*. In: Crawford J., *The Cambridge Companion to International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, 191.p; IHL Database. Customary IHL. Rule 94. Slavery and the slave trade in all their forms are prohibited. Pieejams: https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_rule94 [aplūkots 15.05.2019.]

⁵⁶ Sk. arī Goodwin-Gill G.S., McAdam J. *The Refugee in International Law*. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, 335.p.; Durieux J.F., McAdam J. *Non-refoulement* Thought time: The Case for a Derogation Clause to the Refugee Convention in Mass Influx Emergencies. *International Journal of Refugee Law*, 5.p.

⁵⁷ ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.100 (XXXVI). Pieņemts 08.10.2004. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/41751fd82/conclusion-international-cooperation-burden-responsibility-sharing-mass.html> [aplūkots 27.04.2019.]

⁵⁸ Padomes Direktīva 2001/55/EK par obligātajiem standartiem, lai pārvietoto personu masveida pieplūduma gadījumā sniegtu tām pagaidu aizsardzību, un par pasākumiem, lai līdzsvarotu dalībvalstu pūliņus, uzņemot šādas personas un uzņemoties ar to saistītās sekas. Pieņemta 20.07.2001. [02.05.2019.red.]

izvērtējot tās spēju adekvāti reaģēt uz ienākošo personu skaitu, kā arī radušās situācijas pēkšņumu.⁵⁹ Ņemot vērā iepriekšminēto, autore definētu masveida pieplūdumu kā situāciju, kurā uzņēmēja valstis sava ekonomiskā stāvokļa vai citu objektīvu apsvērumu dēļ nevar veikt efektīvu masveidā ienākošo personu individualizētu identifikāciju un kontroli, lai konstatētu personas, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība un šī stāvokļa dēļ nespēj garantēt minimālo šo personu aizsardzību.

Jau Bēgļu konvencijas *travaux préparatoires* tika pieminēts, ka nākotnē būtu iespējamās problēmas ar masveida pieplūdumu, neparedzot, vai tas ietilpst Bēgļu konvencijas tvērumā. Nīderlande izteica uzskatu, ka nevēlas uzņemties beznosacījumu bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma saistības attiecībā uz masveida pieplūduma situāciju, ja vien netiks paredzēti atbilstoši pasākumi tā risināšanai. Pārējās valstis šo pozīcijas akceptēja.⁶⁰ Vienlaikus tika uzsvērts, ka masveida pieplūduma gadījumā ir īpaši svarīgi paredzēt pagaidu pasākumus, kas ir veicami, kamēr tiek izvērtēta personas atbilstība bēgļa statusam, piemēram, ievieojot personas bēgļu nometnēs.⁶¹

Jau sākotnēji pastāvēja uzskats, ka, lai arī dažas valdības ir izteikušas savu nepatiku, tomēr bēgļa statuss ir attiecināms arī uz personu grupām.⁶² Tādējādi *Goodwin-Gill G.S.* noteica, ka bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma ievērošana nav attaisnojuma ar jebkādam grūtībām saistībā ar masveida pieplūdumu. Pie tam viņš uzsver, ka arī Bēgļu konvencijas 33.pantā nav paredzēta atruna saistībā ar masveida pieplūdumu, kas norāda uz tā ievērošanas nepieciešamību.⁶³ Ir arī pausts uzskats, ka labāks risinājums būtu masveida pieplūdumu iekļaut Bēgļu konvencijā, lai regulējums nebūtu pārāk daudzšķautnains.⁶⁴

Autores ieskatā masveida pieplūduma situācija ietveras Bēgļu konvencijas izpratnē (un līdz ar to uz to ir attiecināms bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums), ja pastāv pietiekams pamats uzskatīt, ka uz kuģa atrodas bēgļi sekojošu iemeslu dēļ:

1. viens no pretargumentiem šim apgalvojuma varētu būt tas, ka Bēgļu konvencijā konsekventi attiecībā uz bēgļa jēdzienu tiek izmantots vienskaitlis, kas varētu liecināt

⁵⁹ Sk. Goodwin-Gill G.S., McAdam J. *The Refugee in International Law*. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, 335.p.

⁶⁰ Sk. arī *The Refugee Convention, 1951: The Travaux préparatoires analysed with Commentary* by Dr. Paul Weis, 1990, 237.p. Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/53e1dd114.html> [aplūkots 07.04.2019.]

⁶¹ *Ibid*, 220.p.

⁶² Sk. Goodwin-Gill G.S. *The Refugee in International Law*. Second Edition. Oxford: Clarendon Paperbacks, 1996, 17.p.

⁶³ Sk. Goodwin-Gill G.S., McAdam J. *The Refugee in International Law*. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, 335-336.p.

⁶⁴ Sk. arī Durieux J.F., McAdam J. *Non-refoulement through time: The Case for a Derogation Clause to the Refugee Convention in Mass Influx Emergencies*. *International Journal of Refugee Law*, 2014, Vol.16. 20.-24.p.

par bēgļa individuālo raksturu. Lai arī tas patiešām ir korekti, jo bēgļa statuss izriet no tā individuālās atbilstības Bēgļu konvencijas kritērijiem, tomēr vienlaikus tas neizslēdz to, ka aizsargājama ir arī tāda personu grupa, kurā atrodas bēgļi;

2. kā autore iepriekš secināja, bēgļa statuss attiecībā uz bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu personai piemīt no brīža, kad persona atbilst bēgļa pazīmēm. Vienlaikus arī Bēgļu konvencijas preambulas 2 rindkopa nosaka, ka bēgļiem nodrošināmas visplašākās iespējas īstenot pamattiesības un pamatbrīvības. No šiem diviem aspektiem ir secināms, ka valstij ir pienākums pat tad, ja tā nespēj veikt pienācīgu personas pārbaudi, paredzēt personām (kuras *prima facie* atbilst bēglim) nepieciešamo minimālo aizsardzību, garantējot bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu.
3. UNHCR izpildkomiteja savos secinājumos nr.15, nr.19, nr.22, nr.85, nr.100⁶⁵ un UNHCR⁶⁶ iesaka valstīm aizsargāt bēgļus, kas ir iesaistītas masveida pieplūduma situācijā. Tas tiek īstenots, paredzot pagaidu aizsardzību, kuras laikā tiek garantēta bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums, līdz brīdim, kamēr tiek izvērtēta katra statusu individuāli. Arī valstis rīkojas līdzīgu, piemērojot personām pagaidu aizsardzību gan ES līmenī, gan ASV, gan Austrālija.

Līdz ar to ir uzskatāms, ka uz masveida pieplūduma gadījumu arī ir attiecināms bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums, izvērtējot vai šī grupa pirmšķietami varētu būt bēgļi (piemēram, bēg no valsts, kurā ir bruņots konflikts vai zināms, ka tās cilvēktiesību standarti nav pietiekami augsti un tajā varētu īstenoties vajāšana, iztaujājot atlases kārtībā noteiktas personas utt.).

⁶⁵ Sk. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.15 (XXX). Pieņemts 16.10.1979. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c960/refugees-asylum-country.html> [aplūkots 27.04.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.19 (XXXI). Pieņemts 16.10.1980. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c443b/temporary-refuge.html> [aplūkots 27.04.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.22 (XXXII). Pieņemts 21.10.1981. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c6e10/protection-asylum-seekers-situations-large-scale-influx.html> [aplūkots 27.04.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.85 (XLIX). Pieņemts 09.10.1998. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c6e30/conclusion-international-protection.html> [aplūkots 27.04.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.100 (LV). Pieņemts 08.10.2004. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/41751fd82/conclusion-international-cooperation-burden-responsibility-sharing-mass.html> [aplūkots 27.04.2019.]

⁶⁶ UNHCR. Follow-up on Earlier Conclusions of the Sub-Committee on the Determination of Refugee Status, inter alia, with Reference to the Role of UNHCR in National Refugee Status Determination Procedure, 1982. Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/3ae68ccb0.html> [aplūkots 16.03.2019.]

2. VALSTU KVALIFICĒŠANAS NOZĪME SAISTĪBĀ AR BĒGLU IZRAIDĪŠANAS VAI ATGRIEŠANAS AIZLIEGUMU

Saskaroties atklātajā jūrā ar migrantiem, nozīme bēgļu identificēšanā var būt tam, kuras valsts pilsonība ir personai, kā arī no kuras valsts tā dodas. Bieži vien uz Eiropas valstīm bēgļi dodas no valstīm, kuras var tikt kvalificētas kā drošās trešās valstis, kurās bēglim nepastāv pamatotas bailes no vajāšanas kādu no iepriekšminēto apsvērumu dēļ. Tādējādi rodas neskaidrības par to, vai bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums attiecas arī uz gadījumiem, kad persona, kas faktiski atbilst visām bēgļu pazīmēm, dodas no tādas valsts, kurā bēglim nepastāv draudi.

2.1. Bēgļa izcelsmes valsts identificēšanas nozīme

Bēgļa statuss ir individuāls un tradicionāli izvērtējams atsevišķi, ņemot vērā katras personas konkrēto situāciju. Tomēr pārsvarā atklātajā jūrā ir masveida pieplūduma (*mass influx*) situācija, kur starp migrantiem tikai noteikts personu loks atbilst bēgļa statusa prasībām. Ir dažādi viedokļi par to, cik efektīva ir valstu klasifikācija, lai atvieglotu bēgļu identifikāciju. Daži autori uzskata, ka tas vairāk apdraud bēgļus, jo tā rezultātā viņi var tikt nepamatoti atgriezti uz savu izcelsmes valsti, kur viņiem draud vajāšana.⁶⁷ Tomēr autore uzskata, ka tas būtu noderīgs kritērijs, kā atlasīt *prima facie* bēgļus, uzreiz garantējot tiem nepieciešamo starptautisko aizsardzību.⁶⁸ Tādēļ autore izpētīs, kuru valstu izcelsmes personas pārsvarā tiek atzītas par bēgļiem un kritērijus, kā noteikt apdraudētās valstis, no kurām varētu ierasties *prima facie* bēgļi.

UNHCR kā sākumpunktu izvērtēšanai norāda Bēgļu konvenciju. Tātad, skatoties no Bēgļu konvencijas 1. panta A(2) prizmas, kurā ir noteikti vajāšanas pamati saistībā ar piederību noteiktai rasei, reliģijai, tautībai, īpašas sociālas grupas pazīmēm vai politiskajai pārliecībai, ir nosakāmas valstis, kurās visticamāk noteiktas grupas personas tiks vajātas.⁶⁹ Piemēram, ja valsts A īsteno vajāšanu pret katoļticīgām personām, persona X, kuras

⁶⁷ Sk. Davitti D. Biopolitical borders and the state of exception in the European migration "crisis". *European Journal of International Law*, 2018, No.29(4), 1173-1196.p.

⁶⁸ Sk. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.11 (XXIX). Pieņemts 17.10.1978. <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c447/general-conclusion-international-protection.html> [aplūkots 27.04.2019.]; UNHCR. Guidelines on International Protection No. 11: Prima Facie Recognition of Refugee Status. Pieejams: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/558a62299.pdf> [aplūkots 01.05.2019.]; UNHCR. Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees, 1992. Pieejams: <https://www.unhcr.org/4d93528a9.pdf> [aplūkots 01.05.2019.]

⁶⁹ Sk. UNHCR. Guidelines on International Protection No. 11: Prima Facie Recognition of Refugee Status. Pieejams: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/558a62299.pdf> [aplūkots 01.05.2019.]

izcelsmes valsts ir A un ir piederīga katolicismam, būs uzskatāma par *prima facie* bēgli. Vienlaikus uzreiz ir jāuzsver, ka ja šajā pašā gadījumā persona X nebūtu katoļticīgā, tad viņu nevarētu atzīt par *prima facie* bēgli. Kā autore minēja 1.1. apakšnodaļā, arī bruņots konflikts ārvalstīs ir svarīgs kritērijs, lai civiliedzīvotājiem piešķirtu *prima facie* bēgļa statusu, jo ir prezumējams, ka visticamāk civiliedzīvotājs atbilst bēgļu vajāšanas pazīmēm. Pie tam valstis, kuru teritorijā tiek īstenoti nopietni cilvēktiesību pārkāpumi kā spīdzināšana, kas izpaužas vajāšanā bēgļu tiesību izpratnē, būtu uzskatāmas par potenciāli apdraudētajām.

Tādējādi *prima facie* bēgļa statusa piešķiršanu var iedalīt subjektīvajos un objektīvajos priekšnoteikumos. Objektīvais priekšnoteikums ir stāvoklis valstī, atbilstoši kam tās iekšienē pastāv: 1) bruņots konflikts, nenodrošinot humanitāro tiesību prasības; 2) tiek realizēta vajāšana bēgļu tiesību izpratnē, kā rezultātā notiek vēršanās pret noteiktu rasi, reliģiju, tautību, īpašu sociālo grupu, politiska uzskata paušanu vai īstenoti nopietni cilvēktiesību pārkāpumi. Objektīvo kritēriju var izvērtēt, balstoties uz valstu ziņojumiem, ko veic gan starptautiskās vai nevalstiskās organizācijas kā *Human Right Watch*, gan nacionālajā līmenī.

Savukārt subjektīvie kritēriji ir: 1) persona ir konkrētās valsts piederīgais vai bezvalstnieka gadījumā, tā bija viņa pēdējā mītnes valsts. Ja personas izcelsmes valsts ir no citurienes, tad viņa neietveras Bēgļa izpratnē, jo spēj lūgt savas valsts aizsardzību; 2) persona atbilst pazīmēm, kas ir vajāšanas pamats dotajā valstī. Turpmāk tiks aplūkotas izcelsmes valstis, kuras atbilstoši mūsdienu situācijai būtu uzskatāmas par objektīvi apdraudētajām.

Atbilstoši 2018.gada statistikas datiem, ASV vislielākais atzīto bēgļu skaits ir no šīm izcelsmes valstīm: Kongo Demokrātiskās republikas, Mjanmas, Butānas, Ukrainas, Eritrejas un Afganistānas.⁷⁰ Austrālijā 2019.gadā visbiežāk ir diskusijas par personām, kuru izcelsmes valstis ir Šrilanka, Irāna, Afganistāna, Irāka un Palestīna.⁷¹ Savukārt Eiropā 2018.gadā trīs visbiežākās bēgļu izcelsmes valstis ir Sīrija, Afganistāna un Irāka.⁷² Pašlaik sīkāk neanalizējot situāciju katrā valstī, valstīs kā Afganistānā,⁷³ Sīrijā⁷⁴ un Irākā⁷⁵ noteiktai

⁷⁰ Sk. Legal Immigration and Adjustment of Status Report Fiscal Year 2018, Quarter 3. Pieejams: https://www.dhs.gov/immigration-statistics/special-reports/legal-immigration#File_end [aplūkots 03.05.2019.]

⁷¹ Sk. Refugee Council of Australia. Fast tracking statistics. What are they deciding?. Pieejams: <https://www.refugeecouncil.org.au/fast-tracking-statistics/6/> [aplūkots 03.05.2019.]

⁷² Sk. Eurostat. Asylum decisions in the EU. EU Member States granted protection to more than 300 000 asylum seekers in 2018. Almost 30% of the beneficiaries were Syrians <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/9747530/3-25042019-BP-EN.pdf/22635b8a-4b9c-4ba9-a5c8-934ca02de496> [aplūkots 03.05.2019.]

⁷³ Sk. EASO. Country Guidance. Afghanistan. Guidance note and common analysis, 2018. Pieejams: <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/easo-country-guidance-afghanistan-2018.pdf> [aplūkots 03.05.2019.]; DFAT Thematic Report. Afghanistan, 2017. Pieejams: <https://dfat.gov.au/about-us/publications/Documents/country-information-report-afghanistan.pdf> [aplūkots 03.05.2019.]; UNHCR

grupai piederīgās personas būtu uzskatāmas par *prima facie* bēgļiem. Vienlaikus pašreizējā situācijā tas būtu stingrāk izvērtējams, ņemot vērā, ka “Islāmas valsts” ietekme valstīs kā Irākā un Sīrijā mazinās.⁷⁶

2.2. Drošas valsts koncepts

Drošas valsts izpratne ir nozīmīga bēgļu tiesībās divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, tas ir atskaites punkts, no kura vērtēt, cik lielā mērā persona, kas vēlas iegūt bēgļa statusu, ir apdraudēta tās pašreizējā atrašanās vietā. Otrkārt, tā kā Bēgļu konvencija neuzliek par pienākumu sniegt patvērumu bēglim un pieļauj nosūtīt bēgli uz citu drošo valsti,⁷⁷ tas ir nozīmīgs saistībā ar netiešo bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu, kas tiks sīkāk analizēts 2.3.apakšnodaļā. Tādējādi autore turpmāk analizēs drošas valsts jēdzienu, analizējot UNHCR un valstu praksē iedzīvināto izpratni.

UNHCR izpildkomiteja savā secinājumā nr.87 izdala jēdzienus kā “droša izcelsmes valsts”, “droša trešā valsts”, un “*internal flight alternative*” (kas nozīmē, ka ne visā valsts teritorijā personai pastāv pamatotas bailes no vajāšanas).⁷⁸ No tā izriet divu valstu kategorijas, kuru drošums tiek izvērtēts:

- 1) personas valsts piederības valsts (kura var būt pilnīgi droša vai daļēji droša);
- 2) trešā valsts, no kuras persona vēlas doties, vai uz kuru uzņēmējas valsts šo personu nosūta.

Eligibility Guidelines for Assessing The International Protection Needs of Asylum Seekers from Afghanistan, 2016. Pieejams: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=search&docid=570f96564&skip=0&query=eligibility%20guidelines> [aplūkots 03.05.2019.]; Human Rights Watch. Afganistan, 2018. <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/afghanistan> [aplūkots 03.05.2019.]

⁷⁴Sk. DFAT Thematic Report On Conditions In Syria, 2017, 12.p. <https://dfat.gov.au/about-us/publications/Documents/country-information-report-syria.pdf> [aplūkots 14.05.2019.]; Shi'ism in Syria. Pieejams: <https://rlp.hds.harvard.edu/faq/shiism-syria> [aplūkots 03.05.2019.]

⁷⁵ Sk. EASO. Country of Origin Information Report. Iraq: Targeting of Individuals, 2019. Pieejams: https://coi.easo.europa.eu/administration/easo/PLib/Iraq_targeting_of_individuals.pdf [aplūkots 11.05.2019.]; DFAT Country Information Report. Iraq, 2018. Pieejams: <https://dfat.gov.au/about-us/publications/Documents/country-information-report-iraq.pdf> [aplūkots 11.05.2019.]

⁷⁶ Sk. arī ISIL defeated in final Syria victory: SDF. Pieejams: <https://www.aljazeera.com/news/2019/03/isil-defeated-syria-sdf-announces-final-victory-190323061233685.html> [aplūkots 14.05.2019.]; EASO. Country of Origin Information Report. Iraq: Targeting of Individuals, 2019. Pieejams: https://coi.easo.europa.eu/administration/easo/PLib/Iraq_targeting_of_individuals.pdf [aplūkots 11.05.2019.]

⁷⁷ Sk. arī Hathaway J.C., Foster M. The Law Of Refugee Status. Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, 49.p.; UNHCR. Advisory Opinion on the Extraterritorial Application of Non-Refoulement Obligations under the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol. Pieejams: <https://www.unhcr.org/uk/4aa661809.pdf> [aplūkots 15.05.2019.]

⁷⁸ Sk. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.87 (L). Pieņemts 08.10.1999. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c6ec/general-conclusion-international-protection.html> [aplūkots 30.04.2019].

Saistībā ar drošu izcelsmes valsti, svarīgs ir Bēgļu konvencijas 1. panta C(5), kurā kā bēgļu statusa izbeigšanās pamats ir norādīts faktors, ka “apstākļi, kuru sakarā tā tikusi atzīta par bēgļi, vairs nepastāv”. Līdz ar to ir saprotams, ka tikko izcelsmes valsts ir atzīstama par drošu, personai zūd bēgļu statusa nepieciešamība, jo valsts atkal spēj tai garantēt nepieciešamo minimālo aizsardzību. Jāņem vērā arī to, ka atbilstoši Bēgļu konvencijas 1. panta A(2) dubultpilsonības gadījumā persona nevar būt atzīstama par bēgļi, ja vismaz viena no dotajām valstīm ir atzīstama par drošu. Šajā gadījumā drošuma kritērijs ir saistīts ar to, ka valsts neīsteno tādas darbības, kas ir atzīstamas par bēgļa vajāšanas izpratnei atbilstošām, un valsts spēj garantēt personai vismaz minimālo tiesisko aizsardzību.

Grūtāk izvērtējams jautājums ir saistīts ar to, vai bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums darbojas gadījumā, kad persona ir apdraudēta tikai noteiktā valsts reģionā. Austrālijas tiesu spriedumos papildus tiek izvērtēts tas, vai vajāšana ir valsts līmenī, vai tikai raksturīga noteiktam reģionam. Izvērtējot šo apstākli tiek ņemts vērā, vai bēglim pastāv šķēršļi pārcelties uz tādu valsts reģionu, kurā nepastāv tieši vajāšanas draudi ņemot vērā iespējamus nopietna kaitējuma draudus un subjekts, kas veic vajāšanu.⁷⁹ ASV līdzīgā veidā izvērtē to, vai persona nevar pārvākties uz citu valsts reģionu, it īpaši, ja vajāšanu veic tikai privātpersonas, nevis valsts amatpersonas.⁸⁰ ASV tiesa arī uzsvēra to, ka nevar pastāvēt pamatotas bailes no vajāšanas, ja persona var pārvākties uz citu valsts reģionu, kas būtu sagaidāma rīcība no šādas personas.⁸¹ Savukārt Kanādā netika atzīts, ka persona ir pakļauta pamatotām bailēm no vajāšanas, jo nepārvācās uz citu valsts reģionu nevis tāpēc, ka baidījās no turpmākās vajāšanas, ko veiks privātpersona, bet gan ekonomisku apsvērumu dēļ.⁸²

Līdz ar to autore no šiem prakses piemēriem izdara sekojošos secinājumus. Pirmkārt, gadījumā ja vajāšanu veic amatpersona, ir prezumējams, ka vajāšanas draudi ir valstiskā līmenī, jo tās rīcība atspoguļo valsts pozīciju kopumā. Šajā gadījumā bēgļa atgriešana jebkurā gadījumā būs uzskatāma par bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma

⁷⁹ Sk. Austrālijas Administratīvā apelācijas tribunāla 01.11.2016. spriedums lietā Nr. 1506100, 66.-70.para. Pieejams: https://www.refworld.org/cases,AUS_AAT,592d8ca84.html [aplūkots 30.04.2019.]; Austrālijas Administratīvās apelācijas tribunāla 27.04.2016. spriedums lietā Nr. 1500142, 34.-35.para. Pieejams: https://www.refworld.org/cases,AUS_AAT,579b49214.html [aplūkots 30.04.2019.]; Austrālijas administratīvās apelācijas tribunāla 18.03.2019. spriedums lietā Nr. 1805008, 69.para. Pieejams: [http://www8.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/cases/cth/AATA/2019/605.html?context=1;query=title\(refugee\)%20or%20\(\(%22protection%20v%20isa%22%20or%20%22subclass%20866%22%20or%20%22class%20xa%22\)%20near%20catchwords\);mask_path=au/cases/cth/AATA](http://www8.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/cases/cth/AATA/2019/605.html?context=1;query=title(refugee)%20or%20((%22protection%20v%20isa%22%20or%20%22subclass%20866%22%20or%20%22class%20xa%22)%20near%20catchwords);mask_path=au/cases/cth/AATA) [aplūkots 30.04.2019.]

⁸⁰ Sk. Amerikas Apvienoto Valstu Devītā apgabala apelācijas 08.03.2017. spriedums lietā Nr.13-72682, 79.p. Pieejams: https://www.refworld.org/cases,USA_CA_9,5902f81d4.html [aplūkots 30.04.2019.];

⁸¹ Sk. Amerikas Apvienoto Valstu Piektā apgabala apelācijas tiesas 23.07.2014. spriedums lietā Nr. 13-60461, 3.p. Pieejams: https://www.refworld.org/cases,USA_CA_5,53e87aa90.html [aplūkots 30.04.2019.]

⁸² Kanādas imigrācijas un bēgļu departamenta 07.01.2003. lēmums lietā V99-02950. Pieejams: <https://www.refworld.org/cases,IRBC,49c798482.html> [aplūkots 30.04.2019.]

pārkāpumu. Savukārt, ja tos veic privātpersona, ir izvērtējams apstākļi, vai tiem nepiemīt reģionāls raksturs. Otrkārt, ja tiek atzīts, ka vajāšanas draudi ir raksturīgi tikai noteiktā valsts teritorijā, nebūs pietiekams pamats uzskatīt, ka personai ir pamatotas bailes no vajāšanas atbilstoši Bēgļu konvencijai, un šī iemesla dēļ uz personu nebūtu attiecināms bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums.

Attiecībā uz drošo trešo valsti un kritērijiem, kas tai tiek izvirzīti, tiks aplūkotas starpvalstu vienošanās, valstu nostāja, kā arī starptautisko organizāciju un dažādu autoru uzskats.

ES nozīmīga ir Direktīva 2013/32/ES,⁸³ kuras 38. un 39. pantā ir nostiprināta drošas trešās valsts izpratne un ES valstīm minimālās saistošās prasības. Iepazīstoties ar Direktīvas 2013/32/ES regulējumu, autore apkopojā kritērijus, kam kumulatīvi jāizpildās, lai atzītu valsti par drošo trešo valsti: 1) valsts neīsteno vajāšanu Bēgļu konvencijas izpratnē; 2) valstī nepastāv nopietna kaitējuma draudi (kas ietver arī starptautiskus un nestarptautiskus bruņotus konfliktus un nāvessodu); 3) tiek ievērots bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums atbilstoši Bēgļu konvencijai, kā arī izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums atbilstoši citām starptautiskajām saistībām; 4) pastāv efektīva bēgļa statusa izvērtēšanas procedūra un aizsardzība atbilstoši Bēgļu konvencijai, ja tiek atzīts bēgļa statuss.

Pētot Eiropas valstu praksi, kā svarīgāko autore vēlas tieši izdalīt to, vai ir nozīme apstāklim, ka valsts nav Bēgļu konvencijas dalībvalsts (kā piemēram Lībija), vai arī ir pieņēmusi Bēgļu konvencijas 1.panta B(1)(a) alternatīvu saistībā ar ģeogrāfisko ierobežojumu (kā Turcija).⁸⁴ Nīderlande savos spriedumos ir akcentējusi, ka primārā nozīme ir tam, vai valsts rīkojas atbilstoši bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma prasībām, garantējot efektīvu bēgļa statusa izvērtēšanas un aizsardzības mehānismu. Tādējādi Libāna, kas nav Bēgļu konvencijas dalībvalsts, tika atzīta par drošu trešo valsti, kamēr Ēģipte, kas ir Bēgļu konvencijas dalībvalsts, par tādu netika atzīta.⁸⁵ Autore akceptē šo nostāju, it īpaši ņemot vērā to, ka atbilstoši iepriekš minētajam bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums ir starptautiskā paražu tiesību norma, līdz ar ko tā ir saistoša visām valstīm, izņemot

⁸³ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2013/32/ES par kopējām procedūrām starptautiskās aizsardzības statusa piešķiršanai un atņemšanai (pārstrādāta versija). Pieņemta 26.06.2013.[29.04.2019.red.]

⁸⁴ UNHCR States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol. Pieejams: <https://www.unhcr.org/protection/basic/3b73b0d63/states-parties-1951-convention-its-1967-protocol.html> [aplūkots 29.04.2019.]

⁸⁵ Sk. Nīderlandes Hāgas tiesas 23.11.2016. sprieduma lietā Nr. AWB 16/22612 apkopojums. Pieejams: <https://www.asylumlawdatabase.eu/en/case-law/netherlands-court-hague-23-november-2016-awb-1622612#content> [aplūkots 30.04.2019.]; Nīderlandes Hāgas tiesas 13.06.2016 sprieduma lietā Nr. AWB 16/10406 apkopojums. Pieejams: <https://www.asylumlawdatabase.eu/en/case-law/netherlands-%E2%80%93-court-hague-13-june-2016-awb-1610406> [aplūkots 30.04.2019.]

persistent objection gadījumā. Pie tam kā atbilstošāks kritērijs patiešām ir atzīstama efektīva bēgļu statusa izvērtēšana un aizsardzība, jo tas ir galvenais rādītājs tam, ka persona bauda starptautisko tiesību aizsardzību, tādējādi atrodoties drošā valstī.

Austrālijas Migrācijas akta AI apakšnodaļas 91.D pants nosaka, kad attiecībā uz ārzemnieku valsts būs droša trešā valsts, izvirzot divus dažādus pamatus. Pirmkārt, atbilstoši šī panta pirmās daļas b apakšpunktam trešā valsts būs droša gadījumā, ja personai jau pastāv noteikta saikne ar šo valsti (persona zināmā laika periodā ir atradies šajā valstī vai tai ir iebraukšanas un uzturēšanās atļauja). Otrkārt, ministrs ir to atzinis par drošu trešo valsti atbilstoši šādiem kumulatīviem kritērijiem: 1) patvēruma meklētāju (plašākā nozīmē) aizsardzības atbilstība būtiskām starptautisko tiesību prasībām; 2) būtisko cilvēktiesību standartu ievērošana; 3) trešās valsts piekrišana akceptēt bēgi valstī un ļaut tajā palikt, kamēr netiek nodrošināta pastāvīgās atrašanās vieta.

No Austrālijas tiesu prakses izriet, ka primāri tiek skatīts, vai persona ir izmantojusi visas citas iespējas, lai apmestos tādā valstī, ar kuru tai pastāv iepriekšēja saikne. Tad kā izņēmums no tā ir gadījumi, ja: 1) personai ir pamatotas briesmas no vajāšanas šajā valstī; 2) personai ir pamatotas bailes no tā, ka trešā valsts atgriezīs to uz valsti, kur personai draud vajāšana.⁸⁶ Tomēr Austrālijas tiesas izskata katru gadījumu individuāli, izvērtējot vajāšanas pamatu kopskatā ar Austrālijas valdības ārlietu un tirdzniecības departamenta valsts ziņojumiem, starp kuriem ir valstis kā Afganistāna, Ķīna, Indija, Irāna, Irāka, Lībija, Nepāla, Pakistāna, Somālija, Šrilanka, Turcija, Vjetnama.⁸⁷ Savukārt kā izriet no Austrālijas sprieduma, par drošām trešām valstīm vienmēr tiks uzskatītas ES dalībvalstis,⁸⁸ ko var izskaidrot ar to, ka ES regulējums uzliek tām par saistošu prasību garantēt visas trešās valsts drošības prasības.

Pārsvārā uz Eiropas valstīm dodas no valstī kā Lībijas, Alžīrijas, Turcijas un Tunisijas, tāpēc tiks izvērtēts to drošums, izejot no bēgļa statusa izvērtēšanas un aizsardzības kritērija un Direktīvas prasībām.

Pretarguments tam, lai atzītu Lībiju par drošu trešo valsti ir apstākļi, ka atbilstoši 2018.gada Austrālijas varas pārstāvju ziņojumam Lībijā vēl joprojām pastāv draudi

⁸⁶ Sk. arī Austrālijas bēgļu pārskatīšanas tribunāla 14.08.2014. spriedums lietā Nr. 1404235. Pieejams: https://www.refworld.org/cases,AUS_RRT,5480216d4.html [aplūkots 30.04.2019.]; Austrālijas administratīvās apelācijas tribunāla 03.06.2016. spriedums lietā Nr. 1501754. Pieejams: https://www.refworld.org/cases,AUS_AAT,579b5fc34.html [aplūkots 30.04.2019.]

⁸⁷ Sk. Country Information Reports For protection status determination. Pieejams: <https://dfat.gov.au/about-us/publications/Pages/country-information-reports.aspx> [aplūkots 13.05.2019.]

⁸⁸ Sk. Austrālijas administratīvās apelācijas tribunāla 03.06.2016. spriedums lietā Nr. 1501754. Pieejams: https://www.refworld.org/cases,AUS_AAT,579b5fc34.html [aplūkots 30.04.2019.]

noteiktām personu grupām: melnādainajiem lībiešiem un *Tuareg* (kas ir arī valstīs kā Nigērijā un Alžīrijā), kas nevar pierādīt Lībijas pilsonību, Lībijas pilsētai *Tawergha* piederīgajiem, žurnālistiem, cilvēktiesību aizstāvjiem, netradicionālās seksuālās orientācijas pārstāvjiem.⁸⁹ UNHCR 2018.gada septembrī ir izteicis uzskatu, ka Lībija nebūtu uzskatāma par drošo trešo valsti, jo tajā nepastāv efektīva bēgļu patvēruma sniegšanas un aizsardzības sistēma.⁹⁰ Šai pozīcijai arī piekrīt *Human Right Watch* un Austrālija savā ziņojumā, norādot ka, lai arī Lībija ir Āfrikas vienotības organizācijas Konvencijas, kas regulē bēgļu specifiskās problēmas Āfrikā, dalībvalsts, tā realitātē neievēro tajā nostiprinātās saistības, īsteno nopietnus cilvēktiesību pārkāpumus, un nacionālajos aktos nav nostiprinājusi bēgļu aizsardzības realizēšanas mehānismu.⁹¹ Nāves soda pastāvēšanu autore neuzskata pašu par sevi nozīmīgu faktoru, jo tas nav vispārējās starptautiskajās tiesībās aizliegts, tāpēc to drīzāk jāskatās kontekstā ar to, vai tas ir paredzēts par politiskiem noziegumiem (neskaitot tādas smagus noziegumus kā genocīdu). Tomēr vienlaikus pozitīvais apstāklis ir tāds, ka situācija Lībijā uzlabojas, piemēram, 90% tiek piešķirti individualizēti dokumenti, kas apliecina bēgļa vai patvēruma meklētāja statusu un ES turpina atbalstīt Lībiju, apmācot tās kompetentās amatpersonas un sniedzot nepieciešamos līdzekļus.⁹² Arī vienošanās starp Lībiju un Itāliju, kas uzliek par pienākumu Lībijai ievērot minimālās starptautiskās prasības, kuru skaitā ir arī bēgļu izraidīšanās vai atgriešanas aizliegums. Tādējādi, lai arī Lībijas stāvoklis ir uzlabojies, ar Eiropas atbalstu uzlabojot bēgļu situāciju valstī, autore neuzskata, ka tas ir pietiekami nostiprinājies, lai varētu viennozīmīgi atzīt Lībiju par drošo trešo valsti.

Turcijas drošās trešās valsts statusu var apšaubīt vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, tā vēl joprojām ir atstājusi teritoriālo ierobežojumu attiecībā uz Bēgļu konvenciju, tādēļ atzīst tikai tādus bēgļus, kas nāk no Eiropas. Pat, ja ņem vērā, ka bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums ir paražu tiesību norma, šo Turcijas nostāju var uzskatīt par *persistent objection* attiecībā uz šīs paražu tiesības tvērumu. Vienlaikus ir jāņem vērā, ka nozīme tomēr ir tam, vai Turcija garantē atbilstošu bēgļu aizsardzību. Otrkārt, daudzi ziņojumi vēl joprojām izsaka šaubas par bēgļu aizsardzības regulējuma piemērošanu Turcijā, it īpaši attiecībā uz

⁸⁹ Sk. DFAT Country Information Report. Libya, 2018. Pieejams: <https://dfat.gov.au/about-us/publications/Documents/country-information-report-libya.pdf> [aplūkots 13.05.2019.]

⁹⁰ Sk. UNHCR Position on Returns to Libya - Update II, 2018. Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/5b8d02314.html> [aplūkots 12.05.2019.]

⁹¹ Sk. Human Rights Watch. Libya Events of 2018. Pieejams: <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/libya#699e6e> [aplūkots 12.05.2019.]; DFAT Country Information Report Libya, 2018, 11.p. Pieejams: <https://dfat.gov.au/about-us/publications/Documents/country-information-report-libya.pdf> [aplūkots 13.05.2019.]

⁹² Sk. Global Focus. UNHCR Operations Worldwide. Libya. Pieejams: http://reporting.unhcr.org/node/12003#_ga=2.85917072.861414424.1556471866-1882148436.1550564256 [aplūkots 12.05.2019.]

kurdiem.⁹³ Tomēr, ņemot vērā, ka ES savā vienošanās ar Turciju⁹⁴ izvirza prezumpciju, ka tā ir trešā drošā valsts, autore sīkāk to nevērtēs, pieņemot, ka tā varētu būt trešā drošā valsts attiecībā pret personām, kurām tajā nedraud vajāšana.⁹⁵

Līdzīgā veidā arī pašlaik Kanāda sāk apšaubīt to, ka ASV ir uzskatāma par drošu trešo valsti, ņemot vērā tagadējo politisko noskaņu attiecībā pret migrantiem.⁹⁶ Tomēr, tā kā pastāv spēkā esošs divpusējais līgums starp ASV un Kanādu, kas savstarpēji atzīst drošas trešās valsts statusu,⁹⁷ šāda prezumpcija Kanādai būtu pašlaik jārespektē.

Vācijas federālais parlaments (Bunderstag),⁹⁸ ir atzinis Alžīriju un Tunisiju par drošu trešo valsti. Arguments par labu tam, lai šādu statusu šīm valstīm piešķirtu it tas, ka abas ir Bēgļu konvencijas dalībvalstis, pie tam nav veikušas nekādas atrunas.⁹⁹ Valstu ziņojumos ir izteikta zināma skepse par Alžīriju. Lai arī vispārīgi tā ir atzīstama par labvēlīgu bēgļiem, tomēr personai pastāv risks tikt atgrieztai uz Nigēriju,¹⁰⁰ kā arī pastāv risks Subsahāras Āfrikas bēgļiem, kas var tikt pakļauti aizaurēšanai vai piespiedu pazušanai.¹⁰¹ Attiecībā uz Tunisiju ziņojumi tieši neanalizē nekādas bēgļu režīma problēmas un vairāk akcentē

⁹³ Sk arī Human Rights Watch. Turkey. Events of 2018. Pieejams: <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/turkey> [aplūkots 15.05.2019.]; DFAT Country Information Report.

Turkey, 2018. Pieejams: <https://dfat.gov.au/about-us/publications/Documents/country-information-report-turkey.pdf> [aplūkots 15.05.2019.]; Amnesty International. Turkey 2017/2018. Pieejams: <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/turkey/report-turkey/> [aplūkots 15.05.2019.]

⁹⁴ Sk. EU-Turkey statement, 18 March 2016. Pieejams: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/> [aplūkots 12.05.2019.]

⁹⁵ Sk. arī When Greek judges decide whether Turkey is a Safe Third Country without caring too much for EU law. Pieejams: <http://eumigrationlawblog.eu/when-greek-judges-decide-whether-turkey-is-a-safe-third-country-without-caring-too-much-for-eu-law/> [aplūkots 12.05.2019.]

⁹⁶ Sk. Harvard Law School. Harvard Immigration and Refugee Clinical Program. The Impact of President Trump's Executive Orders on Asylum Seekers. Pieejams: <https://today.law.harvard.edu/wp-content/uploads/2017/02/Report-Impact-of-Trump-Executive-Orders-on-Asylum-Seekers.pdf> [aplūkots 09.05.2019.]

⁹⁷ Sk. Canada-U.S. Safe Third Country Agreement. Pieejams: <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/corporate/mandate/policies-operational-instructions-agreements/agreements/safe-third-country-agreement.html> [aplūkots 15.05.2019.]

⁹⁸ Sk. Bundestag declares Georgia, Tunisia, Algeria and Morocco 'safe countries of origin'. Pieejams: <https://www.thelocal.de/20190118/bundestag-votes-overwhelmingly-to-declare-georgia-tunisia-algeria-and-morocco-safe-countries-of-origin> [aplūkots 09.05.2019.]

⁹⁹ Sk. UNHCR. States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol. Pieejams: <https://www.unhcr.org/protection/basic/3b73b0d63/states-parties-1951-convention-its-1967-protocol.html> [aplūkots 03.05.2019.]

¹⁰⁰ Sk. Country Reports on Human Rights Practices for 2018. Algeria. Pieejams: <https://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm?year=2018&dliid=289199#wrapper> [aplūkots 29.04.2019.]

¹⁰¹ Sk. Amnesty International. Human Rights in The Middle East and North Africa: Review of 2018. Algeria 2017/2018. Pieejams: <https://www.amnesty.org/en/countries/middle-east-and-north-africa/algeria/report-algeria/> [aplūkots 29.04.2019.]

cilvēktiesību pārkāpumus.¹⁰² Tādējādi, lai arī varētu apšaubīt to, vai Alžīriju un Tunisiju var uzskatīt par drošām trešajām valstīm, tomēr visticamāk tās garantē vismaz minimālās no Bēgļu konvencijas izvirzītās prasības, tāpēc būtu par tādām uzskatāmas.

2.3. Netieša bēgļu izraidīšanas vai atgriešana

Ar tiešu bēgļu izraidīšanu vai atgriešanu saprot tradicionālo šī aizlieguma izpausmi, kad bēglis tiek atgriezts uz savas izcelsmes valsti, kurā viņam draud vajāšana. Tomēr bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums var izpausties arī netiešā veidā, nosūtot personu uz trešo valsti, kurā viņa tiks pakļauta vajāšanas draudiem, vai arī tiks tālāk nosūtīta uz izcelsmes valsti vai citu trešo valsti, kura īstenos vajāšanas draudus (tā saucamā ķēdes reakcija). Netiešo bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu ir akceptējuši gan vairāki autori,¹⁰³ gan UNHCR izpildkomiteja savā secinājumā nr. 97,¹⁰⁴ gan ECT spriedumā *Hirsi Jamaa* un citi pret Itāliju,¹⁰⁵ gan arī Brazīlijas deklarācijā par bēgļu un bezvalstnieku aizsardzību Amerikā.¹⁰⁶ Tādēļ autore izvērtēs, kādā situācijā valsts rīcība var izpausties netiešā bēgļu izraidīšanā vai atgriešanā, kas tiks izvērtēts vienlaikus ņemot vērā drošas valsts konceptu.

Drošas trešās valsts koncepts ir cieši saistīts ar netiešo bēgļu izraidīšanu vai atgriešanu. Vērtējot to, vai valsts rīcībā būtu novērojama netieša bēgļu izraidīšana vai atgriešana, galvenais kritērijs ir tas, vai gala rezultātā nepastāv risks, ka no šīs valsts bēglis tiks atgriezts uz tādu valsti, kur viņam draud vajāšana. Īpaši var izcelt Apvienotās Karalistes Augstākās tiesas spriedumu, kurā tika vērtētas 4 valstis, kurās bēglis varētu nonākt, nosakot, vai gala rezultātā ir netiešas bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas risks (respektīvi, persona tiktu atgriezta valstī, kas īsteno vajāšanu). Lai to konstatētu, tika ņemta vērā tas, cik lielā mērā

¹⁰² Sk. Human Rights Watch. Tunisia. Events of 2018. Pieejams: <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/tunisia> [aplūkots 27.04.2019.]; Amnesty International. Human Rights in The Middle East and North Africa: Review of 2018 Tunisia. Pieejams: <https://www.amnesty.org/download/Document/s/MDE3098892019ENGLISH.pdf> [aplūkots 26.04.2019.]

¹⁰³ Sk. arī Hathaway J.C., Foster M. *The Law Of Refugee Status*. Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, 36.p.; Goodwin-Gill G.S., McAdam J. *The Refugee in International Law*. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, 252-253.p.; Moreno-Lax V. *Accessing Asylum in Europe: Extraterritorial Border Controls and Refugee Rights Under EU Law*. Oxford: Oxford University Press, 2017, 252.p.; Byrne R., Noll G., Vedsted-Hansen J.(Eds.). *New Asylum Countries? Migration Control and Refugee Protection in an Enlarged European Union*. Hague: Kluwer Law International, 2002, 133.p.

¹⁰⁴ Sk. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.97 (LIV). Pieņemts 10.10.2003. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3f93b2894/conclusion-protection-safeguards-interception-measures.html> [aplūkots 18.04.2019.]

¹⁰⁵ Sk. ECT 23.02.2012 spriedums lietā *Hirsi Jamaa* un citi pret Itāliju (iesnieguma Nr.27765/09)

¹⁰⁶ Sk. Brasīlija Declaration on the Protection of Refugees and Stateless Persons in the Americas. Pieņemts: 11.11.2010. Pieejams: <https://www.unhcr.org/protection/basic/4cdd3fac6/brasilija-declaration-protection-refugees-stateless-persons-americas-brasilija.html> [aplūkots 12.05.2019.]

valsts veic individuālo bēgļa izvērtējumu un, vai pastāv risks, ka bēglis tiks atgriezts uz citu valsti bez šāda atbilstoša izvērtējuma veikšanas. Jāmin, ka šajā spriedumā par drošām trešajām valstīm netika atzīta Ungārija, Grieķija, Turcija un Serbija.¹⁰⁷

Tas savukārt pārklājas ar drošas valsts izpratni, kura norāda, ka valsts praksē respektē atbilstošu bēgļu aizsardzību, it īpaši bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu. Tādējādi drošas trešās valsts koncepta mērķis ir noteikt, kuras valstis spēs nodrošināt bēglim pietiekamu aizsardzības līmeni. Līdz ar to šo konceptu izmanto, lai noteiktu, no kurām valstīm nākošos imigrantus var nosūtīt atpakaļ uz valsti bez iepriekšējas personu identitātes pārbaudes veikšanas, vienlaikus nepārkāpjot bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu. Tā piemēram Austrālijas normatīvajā aktā ar 2014. gada grozījumiem 1958. gada Migrācijas aktā nostiprināts tā saucamais *fast tracking* jeb ātrās pārbaudes veikšana, automātiski prezumējot, no kurām valstīm nākušās personas ir atpakaļ uz sākotnējo valsti.¹⁰⁸ Arī Eiropas Komisija 2016. gada oficiālajā paziņojumā akcentē, ka pamats veikt ātro pārbaudi, bez katras personas individuālās izvērtēšanas, ir apstākļi, ka persona nāk no drošas trešās valsts.¹⁰⁹

Šīs ideoloģijas atbalstītāji uzskata to, ka bēglis, nokļūstot drošajā trešajā valstī, jau tika atzīts par bēgli vai varēja lūgt šāda statusa atzīšanu un turpmākā aizsardzība viņam nav nepieciešama. Tādējādi uz šo bēgli arī nebūtu attiecināma bēgļu tiesībām raksturīgā aizsardzība, tai skaitā arī bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums.¹¹⁰

Vienlaikus pastāv arī pretējs viedoklis, apgalvojot, ka tik un tā pastāv risks, ka valsts tādējādi īstenos netiešo bēgļu izraidīšanu vai atgriešanu. Šī viedokļa piekritēji uzskata, ka tikai individuāli pārbaudot katra patvēruma meklētāja pieteikumu, var korekti izvērtēt, vai: 1) viņam konkrētajā valstī draud vajāšana; 2) pastāv risks, ka viņš neatbilstošas bēgļu aizsardzības dēļ nosūtītajā valstī tiks tālāk nosūtīts uz valsti, kur viņam draud vajāšana.¹¹¹ Īpaši šādu nostāju uztur ECT, kura savos spriedumos noteica, ka ne katra ES dalībvalsts

¹⁰⁷ Sk. arī Apvienotās Karalistes Augstākās tiesas (Anglija un Velsa) 05.08.2016. spriedums lietā Mr Husain Ibrahim and Mr. Mohamed Abasi v. The Secretary of State for the Home Department. Pieejams: https://www.refworld.org/cases,GBR_HC_QB,57a87cca_4.htm [aplūkots 10.05.2019.]

¹⁰⁸ Migration and Maritime Powers Legislation Amendment (Resolving the Asylum Legacy Caseload) Act 2014. Pieejams: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2015C00219> [12.05.2019. red.]; Refugee Council of Australia. Australia's asylum policies. Fast tracking. Pieejams: <https://www.refugeecouncil.org.au/asylum-policies/8/> [aplūkots 12.05.2019.]

¹⁰⁹ Sk. European Commission. Implementing the EU-Turkey Statement – Questions and Answers. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-4321_en.htm [aplūkots 12.05.2019.]

¹¹⁰ Sk. arī Wallace R.M.M. The Principle of non-refoulement in international refugee law. In: Chetail V., Céline B (eds), Research Handbook on International Law and Migration. United Kingdom and United States: Edward Elgar, 2014, 434.p.

¹¹¹ Sk. arī Costello C. The Human Rights of Migrants and Refugees in European Law. Oxford: Oxford University Press, 2016, 253-255.p; Goodwin-Gill G.S., McAdam J. The Refugee in International Law, 400.p; Hathaway J.C., Foster M. The Law of Refugee Status. Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, 38.p.

garantē identisku tiesisko aizsardzību, tāpēc tik un tā ir nepieciešama individuālā izvērtēšana, citādāk tas var izpausties netiešā izraidīšanā vai atgriešanā.¹¹² Tomēr jāņem vērā ir tas, ka, pirmkārt, ECT nosaka daudz augstākus standartus un, otrkārt, tās izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma izpratne nav identiska. Tādējādi autore uzskata, ka no bēgļa statusa izriet, ka viņam ir garantējama nevis labvēlīgākā uzturēšanās vieta, bet gan tāda, kas spēj izpildīt vismaz minimālās starptautiskās saistības, kas izriet no bēgļu tiesībām. Tā kā drošās trešās valsts statuss ir piešķirams tikai valstij, kas pilda starptautiskās saistības (ievēro bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu utt.), tad nav nozīmes tam apstāklim, vai cita valsts paredzētu labvēlīgākus apstākļus.

Līdz ar to, ja pirmā patvēruma valsts ir atzīstama par drošo trešo valsti attiecībā uz bēgli (valstī nepastāv vajāšanas draudi, nepastāv *persistent objection* attiecībā uz bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu, ir efektīvs mehānisms bēgļa statusa piešķiršanai un bēgļu aizsardzībai), tad uz turpmāko bēgļa rīcību nebūs attiecināms bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums. Brīdī, kad bēglis nolemj pamest drošo trešo valsti, viņš kļūst par ekonomisko migrantu, jo viņa mērķis vairs nav izvairīšanās no vajāšanas draudiem, bet gan nokļūšana valstī, kas garantē labākus apstākļus. Tomēr vispārīgi par drošām atzīstamās valstis attiecībā pret noteiktu personu grupu var būt uzskatāmas par tādām, kur persona tik un tā būs pakļauta vajāšanai vai netiešam bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumam. Šī iemesla dēļ nebūtu pieļaujams atgriezt personas uz šo drošo trešo valsti bez jebkādas pārbaudes veikšanas. Autore drīzāk ieteiktu apkopot katras šādas drošās trešās valsts riska faktorus un veikt ātrās pārbaudes, identificējot, vai starp migrantiem atrodas šādas apdraudētās personas.

Savukārt, ja pirmā patvēruma valsts nav atzīstama par drošu trešo valsti, bēgļa nosūtīšana atpakaļ uz tādu valsti būs uzskatāms par netiešo bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma pārkāpumu, jo bēglis arī turpmāk ir pakļauts vajāšanas riskam.

¹¹² Sk arī Hathaway J.C., Foster M. *The Law Of Refugee Status*. Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, 38.p.

3. BĒGĻU IZRAIDĪŠANAS VAI ATGRIEŠANAS AIZLIEGUMA EKSTERITORIĀLĀ PIEMĒROJAMĪBA

Lai arī bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums ir stingri nostiprinājies starptautiskajās tiesībās, tomēr svarīgi ir noskaidrot to, vai un cik lielā mērā pastāv teritoriālās robežas tā iedarbībai. Ir autori, kuri uzskata, ka valstij bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums ir saistošs tikai tad, ja bēglis ir veiksmīgi šķērsojis robežu, tādējādi nokļūstot valsts teritorijā.¹¹³ Liela daļa autoru ir arī akceptējuši tā darbību pie uzņēmējas valsts robežas, kas izriet no *refoulement* gramatiskās interpretācijas un tā, ka valsts pie robežas tiešā veidā īsteno savu jurisdikciju pār bēgļiem.¹¹⁴ Tomēr lielākas neskaidrības ir saistībā ar bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma saistošo spēku atklātajā jūrā. Pastāv uzskats, ka jau no Bēgļu konvencijas izriet tā eksteritoriālā piemērojamība, tā kā Bēgļu konvencijas 33. panta pirmajā daļā nav noteikti jebkādi tā darbības ierobežojumi, tieši uzsverot, ka personas atgriešana nav pieļaujama jebkādā veidā.¹¹⁵ Vienlaikus šādam uzskatam pastāv arī pretargumenti saistībā ar to, ka valsts nevar īstenot efektīvu kontroli atklātajā jūrā attiecībā uz bēgļiem un, ka eksteritoriālā jurisdikcija var pastāvēt tikai stingri reglamentētos izņēmuma gadījumos. Tādējādi autore turpmāk analizēs bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma eksteritoriālo dabu, sākumā analizējot konvencionālo tvērumu, izpētot dažādu autoru, starptautisko organizāciju un to institūciju viedokli. Beigās tiks analizēta valstu prakse un *opinio juris*, lai secinātu, vai bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums ir nostiprinājies kā starptautiskā paražu tiesību norma.

¹¹³ Sk. arī Stenberg G. Non-Expulsion and Non-Refoulement. The Prohibition against Removal of Refugees with Special Reference to Article 32 and 33 of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees. Sweden: Iustus förlag, 1989, 176.p.; Grahl-Madsen A. The Status of Refugees in International Law. Volume II: Asylum, Entry and Sojourn. Leiden: A. W. Sijthof, 1972, 223.p.

¹¹⁴ Sk. arī Goodwin-Gill G.S., McAdam J. The Refugee in International Law. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, 208.p.; Stenberg G. Non-Expulsion and Non-Refoulement. The Prohibition against Removal of Refugees with Special Reference to Article 32 and 33 of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees. Sweden: Iustus förlag, 1989, 200.-201.p. The Refugee Convention, 1951: The Travaux préparatoires analysed with Commentary by Dr. Paul Weis, 1990, 245.p. Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/53e1dd114.html> [aplūkots 02.04.2019.]

¹¹⁵ Sk. Goodwin-Gill G.S., McAdam J. The Refugee in International Law. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, 192.p.; UNHCR. Advisory Opinion on the Extraterritorial Application of Non-Refoulement Obligations under the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol. Pieejams: <https://www.unhcr.org/uk/4aa661809.pdf> [aplūkots 15.05.2019.]; Moreno-Lax V. Accessing Asylum in Europe: Extraterritorial Border Controls and Refugee Rights Under EU Law. Oxford: Oxford University Press, 2017, 253.p.

3.1. Bēgļu konvencijas 33.panta pirmās daļas eksteritoriālais tvērums

Kā iepriekš tika minēts, Bēgļu konvencijas 33. panta tekstā nav iekļauts jebkāds ierobežojums attiecībā uz tā darbības loku. Salīdzinājumam, ANO Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām¹¹⁶ 2. pantā nosaka, ka konvencija attiecas tikai uz personām, kas atrodas valsts teritorijā un jurisdikcijā. Savukārt ECK 1. pantā ir noteikts, ka tā darbības loks aptver personu loku, kas atrodas tās jurisdikcijā. No tā varētu secināt, ka Bēgļu konvencijas 33. pantā paredzētais, ka "neviens dalībvalsts nekādā gadījumā neizraida vai neatgriež bēgli" norāda uz šī pienākuma saistošo raksturu jebkur, kamēr vien tas nav pretrunā pašai bēgļa definīcijai.

Bēgļu konvencijas 1. panta A(2) nosaka, ka bēglis ir persona, kas atrodas ārpus savas pilsonības (vai bezvalstnieka gadījumā – pēdējās apmešanās vietas) valsts teritorijas. No tā varētu izrietēt tas, ka vienīgais ierobežojums bēgļu izraidīšanas vai atgriešanās aizliegumam ir atrašanās savas pilsonības valstī. Tādēļ diskusijas var rasties arī par to, vai bēgļu izraidīšanas vai atgriešanās aizliegumu attiecas uz tādām situācijām, kad persona atrodas savas izcelsmes valsts lidostā vai ostā, lai to pamestu.¹¹⁷

Jāsāk ir ar Bēgļu konvencijas 33. panta interpretāciju. Nozīmīga starptautisko līgumu interpretācijā ir 1969. gada Vīnes konvencija, no kuras 31. panta iziet, ka primāri izmantojama gramatiskā interpretācija, vienlaikus ņemot vērā starptautiskā līguma objektu un mērķi. Papildus var izmanto arī vēsturiskos dokumentus, kas saistīti ar starptautisko līgumu, kā arī valstu praksi starptautiskā līguma normu piemērošanā un starp tām pašām pusēm citas spēkā esošās starptautisko tiesību saistības, kam ir nozīme tā interpretēšanai atbilstoši mūsdienu izpratnei.

Sākot analīzi ar vēsturiskajiem dokumentiem, īpaša nozīme ir Bēgļu konvencijas *travaux preparatoires*. Valstis uzskatīja, ka no bēgļu koncepta individuālā rakstura izriet, ka katras personas izvērtēšanā ir veicama tikai valsts teritorijā. Atbilstoši Šveices pārstāvja uzskatam, izraidīšanas jēdziens (Bēgļu konvencijas 32. pants) aptver bēgļus, kas jau ir veikuši nepieciešamās formalitātes valstī, kamēr bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums attiecas uz faktiskajiem bēgļiem, kas arī atrodas uzņēmējas valsts teritorijā, bet vēl nav attiecīgās darbības veikuši. Nīderlande no šī apgalvojuma papildus izsecināja, ka bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums nebūtu attiecināms uz bēgļu grupām, kas vēlas

¹¹⁶ ANO Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām ar fakultatīvo protokolu. Parakstīts Ņujorkā 19.12.1966. [10.05.2019.red.]

¹¹⁷ Sk. arī Goodwin-Gill G.S., McAdam J. *The Refugee in International Law*. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, 246.p. un Klabbers J. *International Law*. Null Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, 121.p.

šķērsot robežu. Šādu interpretāciju atbalstīja Beļģija, Vācijas Federālā Republika, Itālija, Zviedrija un Nīderlande un neviena cits valsts pret to neiebilda.¹¹⁸ No tā var secināt, ka vēsturiski valstis nav akceptējušas sev par saistošu tādu interpretāciju, kas attiecībā uz šo pienākumu paredzētu tā darbību ārpus uzņēmējas valsts teritorijas.

Tomēr vēsturiskajai izpratnei ir tikai sekundāra nozīme starptautisko līgumu interpretācijā, tāpēc svarīgi ir aplūkot gramatisko interpretāciju un līguma objektu un mērķi. *Non-refoulement* izcelsme ir no franču vārda *refouler*, kas nozīmē kāda atraidīšanu vai šķērsošanas kavēšanu,¹¹⁹ līdz ar to arī savā būtībā ietverot arī atraidīšanu pie robežām, liedzot tās šķērsošanu.¹²⁰ Savukārt Bēgļu konvencijas objekts un mērķis būtu saistāms ar humānisma apsvērumiem, nepieļaujot turpmāku tādu personu, kuras to izcelsmes valsts nespēj vai nevēlas aizsargāt, pakļaušanu ciešanām, kas nav akceptējamā starptautiskajā sabiedrībā. Arī Bēgļu konvencijas preambulas 5 rindkopa akcentē tās humāno un sociālo raksturu un 2. rindkopā uzsver to, ka bēgļiem būtu garantējamas visplašākās iespējas izmantot savas pamattiesības un brīvības. Tādējādi autore uzskata, ka Bēgļu konvencijas objekts ir bēgļu tiesiskā aizsardzība, izslēdzot situācijas, kurās personai pilnībā zūd savu tiesību realizācijas iespēja. No tā ir secināms, ka Bēgļu konvencijas normas ir jāinterpretē tādējādi, lai bēglim garantētās tiesības būtu patiešām īstenojamas, līdzsvarojot viņa stāvokli ar citām personām un garantējot tiesisko aizsardzību, nepadarot bēgļu aizsardzību tikai par fikciju.

Autore uzskata, ka gadījumā, ja bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums būtu attiecināms tikai uz gadījumiem, kad bēglis jau atrodas uzņēmējas valsts teritorijā, tas būtu pretēji šī regulējuma mērķim un objektam. Tieši brīdī, kad bēglis šķērso savas izcelsmes valsts robežu, viņš ir pakļauts vislielākajam riskam, jo, neatrodoties nevienas drošas trešās valsts teritorijā, indivīdam tiek liegta jebkādas valsts tiesiskā aizsardzība. Tādējādi ar bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu tiek aizsargāti arī faktiskie bēgļi, nepieļaujot viņu izraidīšanu vai aizsūtīšanu atpakaļ uz tādu valsti, kur personai draud vajāšana arī situācijā, kad personas tikai izrāda vēlmi nokļūt valsts teritorijā.

¹¹⁸ Sk. The Refugee Convention, 1951: The Travaux préparatoires analysed with Commentary by Dr. Paul Weis, 1990, 239.-240.p. Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/53e1dd114.html> [aplūkots 02.04.2019.]

¹¹⁹ Larousse. Dictionaire. Pieejams: <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/refouler/67524> [aplūkots 12.04.2019.]

¹²⁰ Sk.arī Goodwin-Gill G.S., McAdam J. The Refugee in International Law. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, 248.p.; The Refugee Convention, 1951: The Travaux préparatoires analysed with Commentary by Dr. Paul Weis, 1990, 245.p. Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/53e1dd114.html> [aplūkots 25.03.2019.]; Stenberg G. Non-Expulsion and Non-Refoulement. The Prohibition against Removal of Refugees with Special Reference to Article 32 and 33 of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees. Sweden:Iustus förlag, 1989, 200-201.p.

Ir autori, kuri uzskata, ka indivīds iegūst Bēgļu konvencijas 33. panta aizsardzību tikai kopš brīža, kad ienāk valsts teritorijā.¹²¹ Autore tomēr uzskata, ka personai jau no bēgļa statusa iegūšanas brīža, šķērsojot savas piederības valsts robežu, būtu jāpastāv bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma garantētajai aizsardzība. Tādēļ valstij minimālais pienākums būtu izvērtēt personas atbilstību bēgļa statusam.

Doktors Kristians H. Kalins arī līdzīgā veidā pamato bēgļa izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu, piemērojot gramatiski-teleoloģisko metodi. Viņš uzskata, ka bēgļa izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums sāk darboties brīdī, kad persona vairs nav pakļauta savas pilsonības (vai bezvalstnieku gadījumā – pēdējās atrašanās vietas) valsts jurisdikcijai, pametot tās teritoriju. Tādējādi gala rezultātā vienīgā valsts, kas var īstenot jurisdikciju pār personu, kura pametusi valsti, kas īstenoja pret to vajāšanu, ir uzņēmējas valsts. Pie tam ir uzsverams, ka šāda rīcība šajā gadījumā neaizkar pilsonības valsts kā suverēna tiesības.¹²² Lai arī Kalins to tiešā veidā nav noteicis, tomēr no šādas argumentācijas izriet, ka tas attiecas arī uz bēgļiem, kas dodas uz uzņēmējas valsti pa jūru.¹²³

Vienlaikus pastāv arī pretargumenti, it īpaši attiecībā uz bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu jūrā izglābtajiem bēgļiem. Ir uzskats, ka šajā gadījumā uzņēmējas valsts var liegt tuvoties valsts teritorijai un nepieļaut šādu personu izsēdināšanu, kas neizpaudīsies kā bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma pārkāpums, jo bēglis gala rezultātā nevis tiek izraidīts vai atgriezts uz valstu, kur viņam draud vajāšana, bet viņam tiek liegta ieiešana konkrētajā valstī.¹²⁴ Šajā sakarā tiek pausts viedoklis, kam arī piekrīt autore, ka tas var izpausties bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma pārkāpumā, ja tā rezultātā personu vienīgā iespēja ir atgriezties valstī, kas īsteno vajāšanu.¹²⁵

Līdzīgā veidā arī ANO Jūras tiesību konvencijas (turpmāk - UNCLOS)¹²⁶ 19. panta 2.punkta g. apakšpunkts paredz gadījumus, kad ir pieļaujama navigācijas brīvības ierobežošana saistībā ar nacionālajiem imigrācijas noteikumiem, tādā veidā pieļaujot

¹²¹ Sk. arī Stenberg G. Non-Expulsion and Non-Refoulement. The Prohibition against Removal of Refugees with Special Reference to Article 32 and 33 of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees. Sweden: lustus förlag, 1989, 176.p.; Grahl-Madsen A. The Status of Refugees in International Law. Volume II: Asylum, Entry and Sojourn. Leiden: A. W. Sijthof, 1972, 223.p.

¹²² Sk. Stenberg G. Non-Expulsion and Non-Refoulement. The Prohibition against Removal of Refugees with Special Reference to Article 32 and 33 of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees. Sweden: lustus förlag, 1989, 177-178.p.

¹²³ Ibid, 17-178.p

¹²⁴ Sk. arī Goodwin-Gill G.S., McAdam J. The Refugee in International Law. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, 281.p.

¹²⁵ International Committee of the Red Cross. Note on migration and the principle of non-refoulement. Pieejams: <https://www.icrc.org/en/download/file/69679/irrc-904-19.pdf> [aplūkots 10.05.2019.]

¹²⁶ ANO Jūras tiesību konvencija. Parakstīta Montegobejā 10.10.1982. [10.05.2019.red.]

neielast teritoriālā jūrā migrantus pat tad, ja tas būtu uzskatāms par Bēgļu konvencijai pretrunīgu. Pie tam jāņem vērā, ka atbilstoši UNCLOS 110. panta pirmās daļas kuģi var apturēt arī tad, ja tam nav karogvalsts aizsardzības, kas ir tipiski tieši bēgļu kuģiem.¹²⁷ Tomēr autore uzskata, ka šādu regulējuma robu var atrisināt, saskanīgi interpretējot abus starptautiskos regulējumus un uz bēgļiem neattiecinot iepriekšminētos UNCLOS ierobežojumus, jo:

- 1) bēgļi būtu uzskatāmi par izņēmuma gadījumu no pārējiem migrantiem, kuri nebauda speciālu aizsardzību. Nacionālās imigrācijas normas līdz ar to nevar būt uzskatāmas par hierarhiski augstākām nekā starptautiskās saistības, kas ir nostiprinātas Bēgļu konvencijas 33. pantā;
- 2) lai arī atbilstoši UNCLOS citas karogvalsts kuģim ir tiesības apturēt tādu kuģi, kam nav karogvalsts piederības, gadījumā, ja bēglis vēlas savu kā bēgļa tiesību atzīšanu, tad tik un tā būtu jāveic atbilstoša personas statusa pārbaude.¹²⁸

Ņemot vērā visu iepriekšminēto autore uzskata, ka Bēgļu konvencijas tekstuālais tvērums ietver arī atraidīšanu pie valsts robežas, kad bēglis vēl nav nokļuvusi valsts teritorijā. Uz to norāda gan *refouler* gramatiskā nozīme, gan arī Bēgļu konvencijas un tā 33. panta teleoloģiskā interpretācija. Ar brīdi, kad bēgļi pamet savas valsts robežas, viņi vairs nav pakļauti izcelsmes valsts jurisdikcijai un, atrodoties pie valsts robežas, ir uzņēmējas valsts jurisdikcijā. Valstij šādā situācijā ir pienākums īstenot bēgļa aizsardzību, jo bēgļa izcelsmes valsts šo personu vairs nevēlas vai nevar aizsargāt. Savukārt attiecībā uz bēgļi, kas atrodas atklātajā jūrā, nevar droši apgalvot, ka Bēgļu konvencijas 33. pantā nostiprinātais bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums attiecas arī uz personu, kas atrodas atklātajā jūrā. Šī iemesla dēļ turpmāk tiks apskatīti dažādu starptautisko organizāciju uzskati kopskatā ar valstu praksi, lai secinātu, vai bēgļa, kas atrodas atklātajā jūrā, izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums ir nostabilizējies valstu praksē.

3.2. Bēgļu aģentūras viedoklis

Autore izpētīja UNHCR sniegto konsultatīvo atzinumu, dažādas publikācijas un UNHCR izpildkomitejas secinājumus. Lai arī tie nav juridiski saistoši valstīm, tomēr starptautiskās organizācijas autoritātes dēļ tiem ir nozīme starptautisko tiesību veidošanas procesā, tā kā tajos tiek atspoguļota tendenču attīstība starptautiskajā sabiedrībā.

¹²⁷ Sk. arī Goodwin-Gill G.S., McAdam J. *The Refugee in International Law*. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, 281.p.

¹²⁸ Sk. arī Mann I. *Maritime legal black holes: migration and rightlessness in international law*. *European Journal of International Law*, 2018, No. 29(2), 347.-372.p.

UNHCR uzskata, ka bēgļa izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums darbojas ne tikai uzņēmējas valsts teritorijā, bet arī pie uzņēmējas valsts robežas (ostā un lidostā), atklātajā jūrā un pat izcelsmes valsts teritorijā. Tiek arī uzsvērts, ka fiziska iespēja nokļūt teritorijā un piekļūt tādām procesam, kurā tiek izskatīta bēgļa statusa atzīšana, ir svarīgs priekšnoteikums atbilstoši starptautiskajai bēgļu aizsardzībai.¹²⁹ Ņemot vērā cilvēktiesību regulējumu, kura mērķis un objekts tiek pielīdzināts bēgļu tiesību regulējumam, UNHCR izvirza uzskatu, ka svarīgākais kritērijs ir nevis personas atrašanās valsts teritorijā vai teritorijā, kas ir *de jure* šīs valsts suverēnā kontrolē, bet gan tas, vai persona ir pakļauta valsts efektīvai varai un kontrolei.¹³⁰

Īpašu uzmanību teritoriālajam jautājumam ir pievērsusi UNHCR izpildkomiteja. Savā 1979.gada secinājuma nr.14 c. punktā tā izsaka nožēlu, ka bēgļi tiek atraidīti pie robežas un atgriezti atpakaļ valstīs, kur viņiem draud vajāšanas briesmas un nepiešķir bēgļiem, kas ierodas caur jūru, pat pagaidu patvērumu, kas bieži vien rezultējas šo personu pazušanā jūrā.¹³¹ Tādējādi UNHCR izpildkomiteja ir jau sākotnēji akcentējusi vajadzību pēc plašāka bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma tvēruma, kam ir jāaptver arī teritorijas, kas ir ārpus valsts teritoriālajām robežām. Savos turpmākajos secinājumos UNHCR izpildkomiteja uztur nostāju, ka atraidīšana pie robežas arī ietver bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu.¹³² Savukārt attiecībā uz situāciju atklātajā jūrā, UNHCR izpildkomiteja aicina

¹²⁹ Sk. arī Fair and efficient asylum procedures: a non-exhaustive overview of applicable international standards. Pieejams: <https://www.refworld.org/pdfid/432ae9204.pdf> [aplūkots 14.04.2019.]; Advisory Opinion on the Extraterritorial Application of Non-Refoulement Obligations under the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol, 12.p. Pieejams: <https://www.unhcr.org/uk/4aa661809.pdf> [aplūkots 14.04.2019.]

¹³⁰ Sk. Advisory Opinion on the Extraterritorial Application of Non-Refoulement Obligations under the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol, 16.p. Pieejams: <https://www.unhcr.org/uk/4aa661809.pdf> [aplūkots 14.04.2019.]

¹³¹ Sk. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.14 (XXX). Pieņemts 16.10.1979. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c4348/general-conclusion-international-protection.html> [aplūkots 15.05.2019.]

¹³² Sk. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.6 (XXVIII). Pieņemts 12.10.1977. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c43ac/non-refoulement.html> [aplūkots 15.05.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.8 (XXVIII). Pieņemts 12.10.1977. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c6e4/determination-refugee-status.html> [aplūkots 15.05.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.21 (XXXII). Pieņemts 21.10.1981. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c4330/general-conclusion-international-protection.html> [aplūkots 15.05.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.22 (XXXII). Pieņemts 21.10.1981. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c6e10/protection-asylum-seekers-situations-large-scale-influx.html> [aplūkots 15.05.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.81 (XLVIII). Pieņemts 17.10.1997. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c690/general-conclusion-international-protection.html> [aplūkots 15.05.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.82 (XLVIII). Pieņemts 17.10.1997. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c958/safeguarding-asylum.html> [aplūkots 15.05.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.87 (L). Pieņemts 08.10.1999. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae>

piekrastes valstis ievērot kuģu, kas atrodas briesmās, tiesības uz aizsardzību un pienākumu izglābt nelaimē nonākušos patvēruma meklētājus, un aicina kā minimālo prasību pagaidu bēgļa statusa piešķiršanu šādām personām.¹³³ Vienlaikus UNHCR izpildkomiteja arī mudina aizsargāt patvēruma meklētājus no krimināla rakstura uzbrukumiem jūrā.¹³⁴ Tomēr UNHCR izpildkomiteja tieši neminēja, vai uz šādām situācijām attiecināms bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums.

Līdz ar to var konstatēt, ka bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma teritoriālo piemērojamību ANO bēgļu aģentūra skata plaši. Tas viennozīmīgi tiek attiecināts uz situācijām, kad bēglis atrodas pie valsts robežas, vēl neatrodies valsts teritorijā. Savukārt attiecībā uz situāciju atklātajā jūrā UNHCR izpildkomiteja liek uzsvāru tieši uz pienākumu glābt nelaimē nonākušos. Vienlaikus UNHCR sāk atzīt bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma piemērojamību arī uz situācijām, kad bēgli šķērso jūru (vai pat noteiktos gadījumos vēl nav šķērsojuši savu valsts teritoriju). Šajā gadījumā par svarīgāko kritēriju tiek uzskatīts bēgļu atrašanās uzņēmējas valsts efektīvā varā un kontrolē.

68c6ec/general-conclusion-international-protection.html [aplūkots 15.05.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.99 (LV). Pieņemta 08.10.2004. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/41750ef74/general-conclusion-international-protection.html> [aplūkots 15.05.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.108 (LIX). Pieņemta 10.10.2008. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/49086bfd2/general-conclusion-international-protection.html> [aplūkots 15.05.2019.]

¹³³ Sk. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.15 (XXX). Pieņemts 16.10.1979. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c960/refugees-asylum-country.html> [aplūkots 15.05.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.23 (XXXII). Pieņemts 21.10.1981. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c4344/problems-related-rescue-asylum-seekers-distress-sea.html> [aplūkots 15.05.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.26 (XXXIII). Pieņemts 20.10.1982. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c4344/problems-related-rescue-asylum-seekers-distress-sea.html> [aplūkots 15.05.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.31 (XXXIV). Pieņemts 20.10.1983. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c43b4/rescue-asylum-seekers-distress-sea.html> [aplūkots 15.05.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.38 (XXXVI). Pieņemts 18.10.1985. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c4358/rescue-asylum-seekers-distress-sea.html> [aplūkots 15.05.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.97 (LIV). Pieņemts 10.10.2003. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3f93b2894/conclusion-protection-safeguards-interception-measures.html> [aplūkots 15.05.2019.]

¹³⁴ ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.20 (XXXI). Pieņemts 16.10.1980. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c435c/protection-asylum-seekers-sea.html> [aplūkots 15.05.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.21 (XXXII). Pieņemts 21.10.1981. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c4330/general-conclusion-international-protection.html> [aplūkots 15.05.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.23 (XXXII). Pieņemts 21.10.1981. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c4344/problems-related-rescue-asylum-seekers-distress-sea.html> [aplūkots 15.05.2019.]; ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums nr.26 (XXXIII). Pieņemts 20.10.1982. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c4344/problems-related-rescue-asylum-seekers-distress-sea.html> [aplūkots 27.04.2019.]

Autore uzskata šo kritēriju par pamatotu, jo efektīvas kontroles jēdziens norāda noteiktas rīcības saikni ar valsti, vienlaikus pārāk to nepaplašinot. Arī *Ian Brownlie* apgalvo, ka noteiktos līgumos ir nepieciešams izmantot efektīvās teritorijas kontroles teoriju, lai izvairītos no tiesiskā vakuuma. Kā piemērs tiek sniegta situācija, kad radās jautājums par izdošanas līguma starp Lielbritāniju un Izraēlu piemērojamību attiecībā uz personu, kas atrodas Jeruzalemē. Tajā brīdī Lielbritānija uzskatīja, ka Izraēla īsteno pār Izraēlu tikai *de facto* pārvaldi, nevis tā ir *de jure* Izraēlas teritorija. Gala rezultātā tomēr tika atzīta šī līguma darbība arī attiecībā uz Jeruzalemi.¹³⁵ Tādējādi var secināt, ka uzskats par efektīvu kontroli kā kritēriju starptautisko tiesību avotu piemērošanā aizvien vairāk attīstās.

Ņemot vērā Bēgļu konvencijas un bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma mērķi, tas zaudētu savu nozīmi, ja tiktu piemērota tikai valsts teritorijas robežās. Tā kā bēglis savu statusu iegūst jau no brīža, kad atbilst visām bēgļa pazīmēm, rastos tiesiskais vakuums laika periodā, kad bēglis vēl neatrodas uzņēmējas valsts teritorijā. Šo tiesisko vakuumu savukārt var atrisināt ar bēgļa atrašanos efektīvā varā un kontrolē kritērija piemērošanu.

3.3. Eiropas Savienība

ES kā starptautiskas organizācijas viena no kompetencēm, ko tai ir deleģējušas dalībvalstis atbilstoši Līgumam par ES darbību (turpmāk – LESD)¹³⁶ 77. un 79. pantam, ir veidot kopējo imigrācijas politiku. Šī kompetence ietver arī efektīvas migrācijas plūsmas nodrošināšanu ES ietvaros. Vispārīgu personu atgriešanas aizliegumu paredz ES Pamattiesību hartas¹³⁷ 18. un 19. pants. 18. pantā tiek noteikts, ka tiesības uz patvērumu jārealizē atbilstoši Bēgļu konvencijai. Savukārt 19. pantā tiek nostiprināts bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums, tajā, tāpat kā Bēgļu konvencijas 33. pantā, neparedzot nekādus teritoriālus ierobežojumus.

Svarīgi ir arī sekundārie tiesību akti, kas ietver regulējumu imigrācijas jomā (līdz ar to ietverot arī noteiktu regulējumu par bēgļiem un bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu). Direktīvas 2013/32/ES preambulas trešā daļa, Regulas 2016/1624 preambulas trīsdesmit sestā daļa,¹³⁸ Direktīvas 2011/95/ES preambulas četrdesmit astotā daļa un

¹³⁵Sk. I. Brownlie. *Principles of Public International Law*. Seventh Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, 112-113.p.

¹³⁶Līgums par Eiropas Savienības darbību. Parakstīts Romā 25.03.1957. [10.05.2019.red.]

¹³⁷Eiropas Savienības Pamattiesību harta. Parakstīta Strasbūrā 12.12.2007.[10.05.2019.red.]

¹³⁸Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/1624 par Eiropas Robežu un krasta apsardzi un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2016/399 un ar ko atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 863/2007, Padomes Regulu (EK) Nr. 2007/2004 un Padomes Lēmumu 2005/267/. Pieņemta 14.09.2016.[15.04.2019.red.]

Šengenas robežu kodeksa¹³⁹ preambulas trīsdesmit sestajā daļā uzsver normatīvo aktu piemērošanu atbilstoši bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumam. Šengenas robežu kodekss papildus 3.panta b. apakšpunktā nosaka, ka minētais regulējums ir jāpiemēro, neaizskarot bēgļu tiesības, it īpaši bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu. Savukārt Regula 656/2014 saistībā ar ārējo robežu pārraudzīšanu 4.pantā aizliedz bēgļu atgriešanu, uzsverot to arī saistībā ar jūras glābšanas misijām.¹⁴⁰

Nepieciešams ir konstatēt, vai kādam no šiem regulējumiem attiecībā uz bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu ir nostiprinājusies eksteritoriālā piemērojamība. Ir atzīts, ka uz valstu kuģiem, kas aiztur migrantus jūrā, ir attiecināmas ES tiesību garantijas, tajā skaitā arī bēgļu tiesības un bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums.¹⁴¹ Regulas 656/2014 4.panta 3.punkts nosaka bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma darbību atklātajā jūrā, veicot glābšanas misijas. Jāņem vērā arī ES Pamattiesību aģentūras atspoguļoto viedokli, kurā noteikts, ka īpaši no Regulas 656/2014 izriet bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma eksteritoriālais raksturs, attiecinot to gan uz atrašanos pie robežas, gan atklātajā jūrā, veicot glābšanas misijas vai pārtveršanu jūrā.¹⁴² Tādējādi būtu secināms, ka ES līmenī ir nostiprinājies uzskats, ka bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumam piemīt eksteritoriālā piemērojamība atklātajā jūrā.

3.4. Cilvēktiesību institūcijas

Kā jau iepriekšējā apakšnodaļā tika apskatīts, arī cilvēktiesībās pastāv izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums. Lai arī tas nav identisks bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumam, tomēr tā regulējums ir daudzos aspektos tam pielīdzināms. Jāņem vērā tai skaitā arī ANO Starptautiskās tiesas atziņu par ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām eksteritoriālo piemērojamību.¹⁴³ Šī iemesla dēļ autore uzskata par

¹³⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/399 (2016. gada 9. marts) par Savienības Kodeksu par noteikumiem, kas reglamentē personu pārvietošanos pār robežām (Šengenas Robežu kodekss). Pieņema 09.03.2016 [10.05.2019.red.]

¹⁴⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 656/2014 ar kuru paredz noteikumus ārējo jūras robežu uzraudzībai saistībā ar operatīvo sadarbību, ko koordinē Eiropas Aģentūra operatīvās sadarbības vadībai pie Eiropas Savienības dalībvalstu ārējām robežām. Pieņemta 15.05.2014. [25.04.2019.red.]

¹⁴¹ Sk. Moreno-Lax V. Accessing Asylum in Europe: Extraterritorial Border Controls and Refugee Rights Under EU Law. Oxford: Oxford University Press, 2017, 289.p.

¹⁴² Sk.arī European Union Agency for Fundamental Rights. Scope of the principle of non-refoulement In contemporary border management: evolving areas of law. Pieejams: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2016-scope-non-refoulement_en.pdf [aplūkots 27.04.2019.]

¹⁴³ ANO ST 09.07.2004. konsultatīvais atzinums lietā Legal Consequences of The Construction of a Wall in The Occupied Palestinian Territory.

nepieciešamu analizēt dažādu cilvēktiesību institūciju izpratni attiecībā uz izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma eksteritoriālo izpausmi.

3.4.1. Eiropas Padome

Eiropas Padomes dalībvalstu pieņemtais ECK 1.pants jau tiešā tekstā nosaka to, ka “Augstās Līgumslēdzējas Puses nodrošina ikvienam, kas atrodas to **jurisdikcijā** (autores izcēlums), šīs Konvencijas I sadaļā minētās tiesības un brīvības.” Tas norāda uz ECK piemērojamību ārpus dalībvalstu teritorijām, kamēr vien ir konstatējama to jurisdikcija. Ņemot vērā ECT atziņu, ka ECK ir dzīvs instruments, kurš pastāvīgi attīstās un ir interpretējams atbilstoši tagadējām nostādnēm,¹⁴⁴ to, ko sevī ietver jurisdikcijas jēdziens, kā arī tā izpratnes attīstību, var konstatēt no dažādiem ECT spriedumiem.

ECT spriedumā *Loizidu* pret Turciju tika atzīts, ka ECK jurisdikcijā iekļaujas tādas teritorijas, kuras dalībvalsts ir okupējusi,¹⁴⁵ šādā veidā parādot šī jēdziena plašo tvērumu. Ar ECT spriedumu lietā *Bankovic* un citi pret Beļģiju un 16 citām valstīm ECT cenšas to sašaurināt. Spriedumā tika noteikts, ka starptautiskajās publiskajās tiesībās jurisdikcija ir primāri teritoriāla un eksteritorialitāte ir pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos (iekļaujot tai skaitā karogvalsts jurisdikciju pār kuģiem, kam paražu tiesībās ir nostiprināta eksteritoriālā jurisdikcijas izpausme).¹⁴⁶ Šajā spriedumā līdz ar to tika atzīts, ka jurisdikcija neizplešas ārpus dalībvalsts teritorijas, respektīvi, neattiecas uz tādu dalībvalstu rīcību, kas ir veikta trešās valsts teritorijā.¹⁴⁷

Tomēr turpmākā ECT prakse liecina, ka bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumam piemīt eksteritoriālā piemērojamība. Tā atzīst tās darbību gan pie valstu robežām, gan arī veicot jūras glābšanas pasākumus atklātajā jūrā. Līdz ar to bēgļu izgrūšanas pasākumu īstenošana (*push out operation*) tad, kad tiek veikti jūras glābšanas pasākumi, bez personas individuālo vajadzību izvērtējuma, pārkāpj bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu. Attiecībā uz bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma darbību bēgļa izcelsmes valstī tiek norādīts tas, ka lai arī bēgļu tiesībās to nav akceptējušas, tas ir atzīts cilvēktiesībās.¹⁴⁸ Arī turpmāk tiek uzturēta šāda nostāja, tai skaitā uzsverot efektīvas

¹⁴⁴ Sk arī Klabbers J. *International law*. Null Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, 112.p.

¹⁴⁵ ECT 28.07.1998. spriedums lietā *Loizidou* pret Turciju (article 50) (iesnieguma Nr.15318/89)

¹⁴⁶ ECT 12.12.2001 spriedums lietā *Bankovic* un citi pret Beļģiju un 16 citām valstīm para.59;61;73 (iesnieguma Nr.52207/99)

¹⁴⁷ *Ibid.*

¹⁴⁸ ECT 23.02.2012 spriedums lietā *Hirsi Jamaa* un citi pret Itāliju (iesnieguma Nr.27765/09)

kontroles pār indivīdu nozīmi jurisdikcijas noteikšanā.¹⁴⁹ Jāņem vērā, ka par nozīmīgāku tiek uzskatīta tieši efektīva kontrole pār indivīdu nevis pār kuģi.¹⁵⁰

Šādu Eiropas Padomes uzskatu apstiprina arī Eiropas Padomes Parlamentārās Asamblejas rezolūcija 1821 (2011), kuras 5.1. punktā tiek izteiktas raizes, ka noteiktas valstis apšaubā izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma darbību atklātajā jūrā.¹⁵¹ Netiešā veidā šādu pozīciju var arī izsecināt no Eiropas Padomes cilvēktiesību komisāra publikācijas, kas kā minimālo ievērojamo tiesību loku iregulārajā migrācijā (kas ir raksturīgs tieši bēgļiem, kas ierodas caur jūru) paredz tiesības uz patvērumu un izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu.¹⁵²

No iepriekšminētiem apsvērumiem autore secina, ka Eiropas Padomē ir nostiprinājies uzskats, ka izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumam cilvēktiesībās piemīt eksteritoriālā piemērojamība arī atklātajā jūrā. ECT savā praksē ir vienlaikus arī izteikusi uzskatu, ka bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums darbojas gan pie valstu robežām, gan arī atklātajā jūrā, veicot tādas darbības, kas īstenojas izraidīšanā vai atgriešanā.

3.4.2. Amerikas un Āfrikas cilvēktiesību institūcijas

Līdzīgi kā ECK, arī Amerikas Cilvēktiesību Konvencijas 1. pants nosaka to, ka dalībvalstīm ir saistošs šīs konvencijas regulējums par rīcību, kas ir tās jurisdikcijā, ko apstiprina arī rezolūcija 1/08.¹⁵³ Saistībā ar izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu īpaši tiek uzsvērts tas, ka šis jēdziens ietver arī neatraidīšanu pie robežas,¹⁵⁴ kā arī, kad tika apskatīta

¹⁴⁹ Sk. ECT 03.10.2017 spriedums lietā N.D. un N.T. pret Spāniju (iesnieguma Nr. 8697/15)

¹⁵⁰ Sk. Milanovic M. Extraterritorial Application of Human Rights Treaties. Law, Principles and Policy. Oxford: Oxford University Press, 2011, 167.p.

¹⁵¹ Sk. Eiropas parlamentārās asamblejas padomes rezolūcija Nr. 1821 (2011). Pieņemta 21.06.2011. Pieejama: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=18006&lang=en> [aplūkots 16.04.2019.]

¹⁵² Sk. Commissioner for Human Rights. The Human Rights of Irregular Migrants in Europe, 2007. Pieejams: [https://rm.coe.int/ref/CommDH/IssuePaper\(2007\)1](https://rm.coe.int/ref/CommDH/IssuePaper(2007)1) [aplūkots 13.05.2019.]

¹⁵³ Sk. Inter-American Commission on Human Rights resolution No. 1/08. Pieejams: http://www.cidh.oas.org/pdf%20files/RESOLUTION%201_08%20-%20PRINCIPLES%20PPL%20FINAL.pdf [aplūkots 13.05.2019.]

¹⁵⁴ Sk. Inter-American Court of Human Rights 31.10.2011 report No.136/11 Merits members of the pacheco tineo family, Bolivia, para 130. Pieejams: <http://www.oas.org/en/iachr/decisions/court/12474FondoEn.pdf> [aplūkots 12.04.2019.]; Inter-American Commission on Human Rights. Human Rights Situation of Refugee and Migrant Families and Unaccompanied Children in the United States of America, 2011, para 101. Pieejams: <http://www.oas.org/en/iachr/reports/pdfs/Refugees-Migrants-US.pdf> [aplūkots 12.04.2019.]; Inter-American Commission on Human Rights (IACHR), Report on the Situation of Human Rights of Asylum Seekers Within the Canadian Refugee Determination System, 2000, Inter-Am. C.H.R., OEA/Ser.L/V/II.106, Doc. 40 rev. (2000), para 25. Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/50ceedc72.html> [aplūkots 12.04.2019.]

situācija atklātajā jūrā, tika noteikts, ka Bēgļu konvencijas 33. pantam nav ģeogrāfisko robežu.¹⁵⁵

Āfrikas Cilvēktiesību un tautu tiesību harta savukārt neparedz nevienu ierobežojumu un tikai nosaka, ka dalībvalstīm ir jāievēro tajā noteiktie pienākumi. Tomēr no tā nevarētu viennozīmīgi secināt, ka Āfrikas Cilvēktiesību un tautu tiesību hartai šī iemesla dēļ nepiemīt teritoriālie ierobežojumi.¹⁵⁶

Līdz ar to Amerikas cilvēktiesību institūcija ir atzinusi bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas eksteritoriālo iedarbību atklātajā jūrā, ko nevar tik viennozīmīgi apgalvot par Āfrikas cilvēktiesību institūcijām.

3.5. Valstu prakse un *opinio juris*

Bēgļu konvencijas tekstā nav tieši noteikta bēgļu izraidīšanas eksteritoriālā piemērojamība atklātajā jūrā un arī valstu nolūks sākotnēji nebija paredzēt tik plašu šīs normas tvērumu. Lai arī UNHCR Bēgļu konvencijas interpretācijas gaitā secina, ka tai piemīt eksteritoriālā piemērojamība arī atklātajā jūrā, tomēr autore tik un tā uzskata par svarīgu izpētīt tā iespējamo starptautiskās paražu tiesību normas raksturu, kas mazinātu jebkādu neskaidrību tās piemērošanā. Līdz ar to autore turpmāk analizēs to, vai valstu *opinio juris* un valstu prakse ir pietiekami nostiprinājusies, lai atzītu bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma eksteritoriālo piemērojamību atklātajā jūrā.¹⁵⁷ Autore turpmāk analizēs to valstu praksi, kura tagadējā situācijā visbiežāk saskaras ar migrantu ierašanos pa jūru.¹⁵⁸

3.5.1. ASV

ASV prakse ir diezgan neviennozīmīgi vērtējama. Kā atskaites punktu var minēt situāciju saistībā ar haitiešiem, kad tā laika ASV prezidents R.Reigans 1981.gadā pieņēma

¹⁵⁵ Sk. Inter-American Commission on Human Rights (IACHR) 13.03.1997. Report No. 51/96, Case 10.675, The Haitian Centre for Human Rights et al. v. United States, para 157. Pieejams: <http://hrlibrary.umn.edu/cases/1996/unitedstates51-96.htm#1> [aplūkots 17.04.2019.]

¹⁵⁶ Sk. Milanovic M. Extraterritorial Application of Human Rights Treaties. Law, Principles and Policy. Oxford: Oxford University Press, 2011, 227.-228.p.

¹⁵⁷ Sk arī Starptautiskās tiesas Statūti. Parakstīti San Francisko 26.06.1945. [16.05.2019.red.]; Akehurst M. Custom as a Source of International Law. In: Koskenniemi M. (ed.), Sources of International Law. Hants: Ashgate. Dartmouth, 2000, 303.p; Chalesworth H. Law-making and sources. In: Crawford J., Koskenniemi M. (eds), The Cambridge Companion to International Law. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, 192.-193.p; Byers M. Custom, Power and the Power of Rules: International Relations and Customary Intenational Law. Cambridge: Cambridge University Press, 1999, 130.p.; Cassese A. International Law. Second Edition. Oxford: Oxford Universit Press, 2005, 156.p.

¹⁵⁸ Sk.arī Mixed Migration Flows in The Mediterranean. Complication of Availbe Data and Information. Juna 2018. Pieejams: http://migration.iom.int/docs/Flows_Compilation_Report_June_2018.pdf [aplūkots 15.05.2019.]

“Haitiešu aizlieguma programmu” (*haitian interdiction programme*) attiecībā uz migrantiem bez dokumentiem atklātajā jūrā, kas paredzēja visu personu atgriešanu atpakaļ to piederības valstī.¹⁵⁹ Saistībā ar šo situāciju ASV apelācijas tiesa lietā *Haitian Refugee Center v. S. Gracey* noteica, ka ASV bēgļu regulējums neparedz bēgļiem nekādu tiesisko aizsardzību, ja viņi atrodas ārpus tās teritorijas.¹⁶⁰ Arī *Cariel Sale* nolēmumā līdzīgi tika noteikts, ka bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums ir attiecināms tikai uz situācijām, kad persona jau atrodas uzņēmējas valsts teritorijā, jo tikai tad personai var pastāvēt saikne ar valsti kā suverēnu.¹⁶¹ Tomēr šim nolēmumam nebija plaša atbalsta.¹⁶² Savukārt Reigana administrācija noteica, ka tik un tā ir saglabājamas bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma garantijas tiem, kas ir atzīstami par bēgļiem. Tādējādi, saskaroties ar migrantiem jūrā, ir jāveic pārbaude, lai identificētu bēgļus. Tomēr šādai praksei pastāv zināma nekonsekvence, tā kā 1992.gadā Dž. H.V. Bušs šo nostāju mainīja, atgriežot piederības valstī visus migrantus bez personu identifikācijas veikšanas.¹⁶³

Daudz jaunāka ASV pozīcija šajā jautājumā ir izsecināma no diviem avotiem. 1998.gada Ārlietu reformu un atjaunošanas akta 1242.pants paredz, ka bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums ir piemērojams neskatoties uz to, vai minētā persona fiziski atrodas valsts teritorijā.¹⁶⁴ Savukārt ASV 2007.gada konstatējuma saistībā ar UNHCR konsultatīvo atzinumu par bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma eksteritoriālo piemērojamību ir vairāk skeptisks.¹⁶⁵ Tajā ASV izteica vairākus argumentus tam, kāpēc neuzskata UNHCR konsultatīvo atzinumu par bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma eksteritoriālo piemērojamību par pamatotu, norādot uz to, ka:

¹⁵⁹ C. P. Gutekunst. *Interdiction of Haitian Migrants on the High Seas: A Legal and Policy Analysis*, 1984. Pieejams: <https://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1319&context=yjil> [aplūkots 15.05.2019.]

¹⁶⁰ Sk. Amerikas Savienoto Valstu apgabaltiesas Kolumbijas apgabala 10.01.1985. spriedums lietā *Haitian Refugee Center un citi pret Admiral James S. Gracey, Commandant, United States Coast Guard et al.* Pieejams: <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp/600/1396/2379722/> [aplūkots 15.05.2019.]

¹⁶¹ Sk. Amerikas Savienoto Valstu Augstākās tiesas 21.06.1993. spriedums lietā *Chris Sale, Acting Commissioner, Immigration and Naturalization Service, et al. v. Haitian Centers Council, Inc., et al.* Pieejams: <https://www.refworld.org/cases,USCT,3ae6b7178.html> [aplūkots 15.05.2019.]

¹⁶² Sk. Moreno-Lax V. *Accessing Asylum in Europe: Extraterritorial Border Controls and Refugee Rights Under EU Law*. Oxford: Oxford University Press, 2017, 257.-258.p.

¹⁶³ Sk. Goodwin-Gill G.S., McAdam J. *The Refugee in International Law*. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, 246-247.p.

¹⁶⁴ *Foreign Affairs Reform and Restructuring Act of 1998* [Ārlietu reformu un atjaunošanas akts]. Pieejams: <https://www.congress.gov/105/bills/hr1757/BILLS-105hr1757enr.pdf> [13.05.2019.red.]

¹⁶⁵ Sk. *Observations of The United States on The Advisory Opinion of The UN High Commissioner For Refugees on The Extraterritorial Application of Non-Refoulement Obligations Under The 1951 Convention Relating to The Status Of Refugees and Its 1967 Protocol*. Pieejams: <https://2001-2009.state.gov/s/l/2007/112631.htm> [aplūkots 13.05.2019.]

- 1) *refoulement* gramatiskais tulkojums norāda uz to, ka tas ir aizliegums pārvietot personu no savas teritoriju uz citu;
- 2) Bēgļu konvencijas 33.panta otrā daļa ietver sevī to, ka tas attiecas uz personu, kas atrodas valsts teritorijā. Līdz ar to tāda paša izpratne būtu attiecināma uz 33.panta pirmo daļu;
- 3) Bēgļu konvencija konsekventi paredz citās normās teritoriālo ierobežojumu. Nebūtu pamatoti uzskatīt, ka katrai normai, kurā tiešā tekstā nav norādīts teritoriālais ierobežojums, piemīt eksteritoriāls raksturs;
- 4) Bēgļu konvencijas 40.panta pirmajā daļā ir nostiprināta teritoriālās piemērojamības klauzula, kas ir attiecināma uz visu Bēgļu konvenciju, tai skaitā Bēgļu konvencijas 33.pantu;
- 5) Bēgļu konvencijas *travaux preparatoires* Bēgļu konvencijas 33.panta eksteritoriālais raksturs netika atzīts
- 6) Izpildkomitejas lēmumi un secinājumi nenorāda uz nekāda veida pastāvošu konsensu starp dalībvalstīm. Pie tam ir jāņem vērā, ka tiem nav juridiski saistoša rakstura;
- 7) Citi starptautiskie līgumi starp Bēgļu konvencijas dalībvalstīm, kā arī juridiski nesaistoši dokumenti neveido nozīmīgu valstu praksi, jo starp tiem un Bēgļu konvenciju nepastāv nekāda saikne. Turklāt fakts, ka noteiktai konvencijai ir atzīta tā eksteritoriālā piemērotība, nenorāda uz Bēgļu konvencijas eksteritoriālo piemērojamību.¹⁶⁶

No šādas ASV nostājas pirmšķietami varētu secināt, ka ASV neakceptē bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma eksteritoriālo piemērojamību vispār. Tomēr konstatējuma beigās ASV uzsvēra, ka neatbalsta tieši Bēgļu konvencijas (kurā tai skaitā ietilpst arī bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums) interpretācijas rezultātā secināto konvencijas eksteritoriālo piemērojamību. Šāda ASV pozīcija būtu saistāma ar to, ka tā neatbalsta nevienas cilvēktiesību konvencijas eksteritoriālo piemērojamību.¹⁶⁷ Vienlaikus tā uzsvēra, ka praksē tā ievēro šo pienākumu arī ārpus valsts teritorijas.¹⁶⁸

¹⁶⁶ Sk. Observations of The United States on The Advisory Opinion of The UN High Commissioner For Refugees on The Extraterritorial Application of Non-Refoulement Obligations Under The 1951 Convention Relating to The Status Of Refugees and Its 1967 Protocol. Pieejams: <https://2001-2009.state.gov/s/l/2007/112631.htm> [aplūkots 13.05.2019.]

¹⁶⁷ Sk.arī Schaack B.V. The United States' Position on the Extraterritorial Application of Human Rights Obligations: Now is the Time for Change. Pieejams: <https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1011&context=ils> [aplūkots 14.05.2019.]

¹⁶⁸ Sk. Observations of The United States on The Advisory Opinion of The UN High Commissioner For Refugees on The Extraterritorial Application of Non-Refoulement Obligations Under The 1951 Convention Relating to The Status Of Refugees and Its 1967 Protocol. Pieejams: <https://2001-2009.state.gov/s/l/2007/112631.htm> [aplūkots 13.05.2019.]

Līdz ar to, ņemot vērā visu iepriekšminēto, autore secina, ka ASV nostāja ir pārāk nekonsekvanta. Lai arī līdzšinējā politiskā nostāja attiecībā uz bēgļiem ir vairāk negatīva,¹⁶⁹ tomēr nevar apgalvot, ka ASV pastāv *persistent objection*, jo nav konstatējama stingra bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma eksteritoriālās piemērojamības atklātajā jūrā noliegšana. ASV rīcībā drīzāk ir konstatējams *persistent objection* attiecībā uz cilvēktiesību konvenciju, un tai skaitā arī Bēgļu konvencijas, eksteritoriālo piemērojamību.

3.5.2. Austrālija

Austrālija nav akceptējusi to, ka bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums būtu piemērojams attiecībā uz rīcību atklātajā jūrā. Savā 2015. gada spriedumā Austrālijas Augstākā tiesa secināja, ka no Austrālijas Jūras pārvaldības akta¹⁷⁰ 72.panta ceturtās daļas izriet, ka Austrālijas amatpersonas ir tiesīgas apturēt un atgriezt atpakaļ kuģi, kas atrodas tās pieguļošajā zonā, neveicot nekādu iepriekšējo personas identifikāciju. Jāmin, ka no dotajiem faktiskajiem apstākļiem izriet, ka šajā kuģī ir arī atradušies bēgļi un viņu atgriešana Indijā būtu uzskatāma par netiešu bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu. Lai arī spriedumā tieši netika analizēts bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums, tomēr no apstākļa, ka šis fakts netika uzskatīts par šķērsli atgriezt kuģi atpakaļ izriet, ka Austrālija neuzskata par saistošu bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu pieguļošajā zonā.¹⁷¹ Tādējādi autore secina, ka, ja Austrālija neuzskata šāda pienākuma pastāvēšanu attiecībā uz rīcību tās pieguļošajā zonā, tā vēl jo vairāk neatzīst tā eksteritoriālo piemērojamību atklātajā jūrā.

Arī Migrācijas aktā 2014.gada veiktie grozījumi¹⁷² apliecina šādu Austrālijas pozīciju. Austrālijas Migrācijas akta tagadējās redakcijas 197.panta pirmā un otrā daļa nosaka, ka bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums nav ņemams vērā saistībā ar ārzemniekiem, kas prettiesiski ierodas valstī, un viņi ir nekavējoši atgriežami atpakaļ. Savukārt 198.panta pirmā (B) daļa nosaka, ka prettiesiska ir uzskatāma tai skaitā ierašanās pa jūru bez iepriekšējas šādas atļaujas iegūšanas. Rezultātā bēgļi, kas ierodas pa jūru, būs uzskatāmi par ārzemniekiem, kas ierodas prettiesiski, un uz viņiem līdz ar to nav attiecināms bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums.

¹⁶⁹ Sk. arī An Overview of U.S. Refugee Law and Policy Refugee Status. Pieejams: <https://www.americanimmigrationcouncil.org/research/overview-us-refugee-law-and-policy> [aplūkots 13.05.2019.]

¹⁷⁰ Maritime power act [Jūras pārvaldības akts]. Pieejams: http://www8.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdb/au/legis/cth/consol_act/mpa2013191/ [13.05.2019.red.]

¹⁷¹ Sk. Austrālijas Augstākās tiesas 28.01.2015. gada spriedums lietā S169/2014. Pieejams: <http://www.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/cases/cth/HCA/2015/1.html> [aplūkots 10.05.2019.]

¹⁷² Migration and Maritime Powers Legislation Amendment (Resolving The Asylum Legacy Caseload) Act 2014 (No. 135, 2014) - Schedule 5. Pieejams: http://www5.austlii.edu.au/au/legis/cth/num_act/mamplatalca2014822/sch5.html [13.05.2019.red.]

Ņemot vērā iepriekšminēto autore secina, ka Austrālija aktīvi izrāda savu negatīvo nostāju pret bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas eksteritoriālo piemērojamību. Līdz ar to, pat ja būtu pietiekams pamats uzskatīt, ka ir nostiprinājusies paražu norma, Austrālijas rīcībā ir konstatējama *persistent objection*.

3.5.3. Itālija

Itālijas attieksmi pret bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma eksteritoriālo izpausmi atklātajā jūrā var iedalīt 2 posmos, kurus nepieciešams analizēt: periods pirms *Hirsi Jamaa* sprieduma un pēc tā. ECT savā 2012.gada 23.februāra spriedumā *Hirsi Jamaa* un citi pret Itāliju¹⁷³ analizēja sekojošos faktiskos apstākļus. No Lībijas uz Itālijas piekrasti devās ap 200 imigrantu (kuru skaitā arī bija personas, kas atbilst bēgļa statusam). 2009.gada 6.maijā atklātajā jūrā tos pārtvēra Itālijas amatpersonas un atbilstoši vienošanai starp Itāliju un Lībiju atgriezta atpakaļ Lībijas varas iestādēm, par to migrantus iepriekš neinformējot un arī nepārbaudot personu identitātes. 2007.gada divpusējā vienošanās starp Itāliju un Lībiju saistībā ar nelegālās migrācijas apkarošanu 2.pants paredzēja, ka meklēšanas un glābšanas misijas ietvaros iregulārie imigranti, kas atrodas Lībijas teritoriālajos ūdeņos vai starptautiskajos ūdeņos, tiek pārtverti un vesti atpakaļ uz Lībiju. Savstarpējā vienošanās neparedz nekādu mehānismu personu iepriekšējai pārbaudei, vien nosakot, ka pienākumi ir pildāmi atbilstoši starptautiskajām saistībām.¹⁷⁴

To, ka Itālija neuzskatīja, ka “saistošās starptautiskās saistības”, veicot iepriekšminētās darbības atklātajā jūrā, ietver bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu, norāda Itālijas premjerministra S.Berluskoni paziņojums. Šajā paziņojumā viņš apgalvoja, ka, lai arī viņš atzīst bēgļu tiesisko aizsardzību starptautiskajās tiesībās, tomēr uzskata šādu personu atrašanos kuģos starp daudzajiem imigrantiem par izņēmuma gadījumiem. Pie tam S.Berluskoni uzsvēra, ka bēgļu tiesisko aizsardzību šīs personas bauda no brīža, kad ir ienākušas teritorijā, ar to domājot iebraukšanu Itālijas teritoriālajos ūdeņos.¹⁷⁵ Līdz ar to ir konstatējams, ka Itālijā tajā brīdī nav nostiprinājis uzskats, ka bēgļu atgriešanas aizliegumam būtu eksteritoriāls raksturs. Tieši otrādi, šajā situācijā drīzāk teorētiski varētu konstatēt *persistent objection*, tā kā Itālija aktīvi noliedz bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma eksteritoriālo piemērojamību atklātajā jūrā.

¹⁷³ Sk. ECT 23.02.2012 spriedums lietā *Hirsi Jamaa* un citi pret Itāliju.(iesnieguma Nr. 27765/09).

¹⁷⁴ Sk. ECT 23.02.2012 spriedums lietā *Hirsi Jamaa* un citi pret Itāliju.(iesnieguma Nr. 27765/09).

¹⁷⁵ Sk. Human Rights Watch. Pushed Back, Pushed Around. Italy's Forced Return of Boat Migrants and Asylum Seekers, Libya's Mistreatment of Migrants and Asylum Seekers, 27.;33.p. Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/4ab87f022.html> [aplūkots 13.05.2019.]

Tomēr ECT iepriekšminētajā spriedumā secināja, ka bēgļi atrodas Itālijas jurisdikcijā pat tad, ja Itālija veic meklēšanas un glābšanas pasākumus atklātajā jūrā atbilstoši starptautiskajām saistībām. ECT vienlaikus uzsver, ka Itālijai jau no Bēgļu konvencijas izriet bēgļu izdošanas vai atgriešanas aizliegums, kas darbojās arī atklātajā jūrā.¹⁷⁶ Tā kā ECT spriedumi ir saistoši valstij, pret ko tie ir taisīti, ir konstatējams, ka Itālijai radās juridisks pienākums atzīt bēgļu atgriešanas aizliegumu atklātajā jūrā.

Tādējādi Itālija apņemas turpmāk pildīt prasības, ko tai nosaka ES un Eiropas Padome. Vienlaikus Itālijas praksē bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma eksteritoriālā piemērojamība atklātajā jūrā izpaužas zināmā nekonsekvencē, jo: 1) Itālija turpina sadarbību ar Lībiju, savstarpējā memorandā paredzot līdzīgu nostāju kā iepriekšminētajā 2007.gada vienošanā;¹⁷⁷ 2) Itālija atraida migrantus, starp kuriem potenciāli varētu būt bēgļi.¹⁷⁸ Nesen, 2018.gada jūnijā, Itālija neļāva ieiet tās teritorijā glābšanas kuģim *Aquarius*, kurā tai skaitā varēja būt bēgļi, aiztaisot tās jūras robežas.¹⁷⁹ Tomēr pēdējais gadījums diez vai izpaustos bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumā, jo tā rezultātā vienīgā iespēja nebija atgriezties uz valsti, kura veic vajāšanu. To apliecina tas, ka Spānija vēlāk veica glābšanas pasākumus attiecībā uz šo kuģi.

Pie tam jāņem vērā, ka Itālijai ir juridiski saistošas ES normas, no kurām izriet bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma eksteritoriālā piemērojamība atklātajā jūrā. Autore neuzskata, ka šajā gadījumā pastāv *persistent objection*, jo Itālijas nevar uzskatīt bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma eksteritoriālā piemērojamība atklātajā jūrā par juridiski nesaistošu iepriekšminētā apsvēruma dēļ. Drīzāk var apgalvot, ka Itālija apšaubā šī pienākuma interpretāciju un to, vai noteiktos gadījumos darbība patiešām izpaužas bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma pārkāpumā, nevis paša pienākuma pastāvēšanu. Tādējādi diskusija drīzāk būtu par to, vai Itālija šādā veidā pārkāpj ES tiesības, kas darbā netiks sīkāk analizēts.

¹⁷⁶ Sk. arī. ECT 23.02.2012 spriedums lietā Hirsi Jamaa un citi pret Itāliju. (iesnieguma Nr. 27765/09).

¹⁷⁷ Sk. Memorandum of understanding on cooperation in the fields of development, the fight against illegal immigration, human trafficking and fuel smuggling and on reinforcing the security of borders between the State of Libya and the Italian Republic. Pieejams: http://eumigrationlawblog.eu/wp-content/uploads/2017/10/MEMORANDUM_translation_finalversion.doc.pdf [aplūkots 13.05.2019.]

¹⁷⁸ Sk. Gauci J.P. Back to Old Tricks? Italian Responsibility for Returning People to Libya. Pieejams: <https://www.ejiltalk.org/back-to-old-tricks-italian-responsibility-for-returning-people-to-libya/> [aplūkots 15.05.2019.]

¹⁷⁹ Sk. Italian minister declares victory as Spain accepts rescue boat Pieejams: <https://www.theguardian.com/world/2018/jun/11/un-calls-for-migrant-ship-to-be-allowed-to-dock-in-italian-port> [aplūkots 13.05.2019.]; The Aquarius Incident and the Law of the Sea: Is Italy in Violation of the Relevant Rules?. Pieejams: <https://www.ejiltalk.org/the-aquarius-incident-and-the-law-of-the-sea-is-italy-in-violation-of-the-relevant-rules/> [aplūkots 13.05.2019.]

3.5.4. Spānija un Grieķija

Līdzīgi kā attiecībā uz Itāliju, arī Spānijai un Grieķijai ir saistošas ES normas. Līdz ar to nebūtu pamata uzskatīt, ka tās *opinio juris* būtu pretējs, un šīs valstis uzskatītu bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas pienākumu par sev nesaistošu.

Grieķijas sakarā visbiežāk tiek akcentēta to personu atgriešana, kas ierodas no Turcijas atbilstoši ES vienošanai ar Turciju.¹⁸⁰ Ja Turcija ir šajos gadījumos uzskatāma par drošu trešo valsti, nav konstatējams pārkāpums, pie tam, šajā gadījumā jautājums arī drīzāk būtu par pienākuma interpretāciju un pienācīgu izpildi. Spānija savukārt glābšanu misiju ietvaros uzņem migrantu kuģus, starp kuriem varētu būt bēgļi.¹⁸¹

3.6. Bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma piemērojamības atklātajā jūrā normatīvais raksturs starptautiskajās publiskās tiesībās.

Autore darba ietvarā vairāk koncentrējās tieši uz valstu *opinio juris*, kas ir konstatējams no tiesu spriedumiem, nacionālajiem likumiem un dažādu oficiālo personu oficiālajiem paziņojumiem,¹⁸² valstu praksi analizējot sekundāri. Apskatot ASV, Austrālijas un tādu ES valstu praksi kā Itālijas, Spānijas un Grieķijas, kuras visbiežāk saskaras ar migrantu, starp kuriem ir bēgļi, ierašanos, autore secināja, ka vēl nav pamata uzskatīt, ka ir radusies starptautiskā paražu tiesību norma. ASV savā 2007.gadā oficiālajā paziņojumā norādīja, ka cenšas ievērot bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma eksteritoriālo piemērojamību (tai ir tikai negatīva nostāja pret cilvēktiesību līgumu eksteritoriālās piemērojamības interpretāciju), un arī nacionālajās tiesībās ir noteikts, ka bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums var darboties ārpus ASV teritoriālajām robežām. Vienlaikus nebūtu uzskatāms, ka šāda nostāja ir pietiekami nostiprinājusies. It īpaši ir jāņem vērā tagadējās tendences, kur pašreizējā ASV valdība ir noskaņota vairāk negatīvi pret bēgļiem, kā arī spriedumos pausto negatīvo nostāju.

No Austrālijas *opinio juris* ir konstatējama viennozīmīga bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma eksteritoriālās piemērojamības noliegšana, kas izriet gan no nacionālajiem aktiem, gan tiesu prakses. Tādējādi pat, ja varētu uzskatīt, ka ir izveidojusies paražu tiesību norma, Austrālija kopš 2014.gadā attiecībā uz to ir izveidojusi *persistent*

¹⁸⁰ Sk. Human Right Watch. Greece: Violent Pushbacks at Turkey Border. End Summary Returns, Unchecked Violence. Pieejams: <https://www.hrw.org/news/2018/12/18/greece-violent-pushbacks-turkey-border> [aplūkots 12.05.2019.]

¹⁸¹ Sk. 10 EU countries 'ready' to welcome refugees stuck at sea. Pieejams: <https://www.aljazeera.com/news/2019/01/10-eu-countries-ready-refugees-stuck-sea-190108111916044.html> [aplūkots 12.05.2019.]; Spain sees new record in migrant arrivals in 2018. Pieejams: https://elpais.com/elpais/2019/01/02/inenglish/1546421799_623057.html [aplūkots 12.05.2019.]

¹⁸² Sk arī. Akehurst M. Custom as a Source of International Law. In: K.Martii (Ed.). Sources of International Law. Hants: Ashgate. Dartmouth, 2000, 258.-260.p.

objection, noliedzot jebkādu bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma piemērojamību attiecībā uz bēgļiem, kas ierodas pa atklāto jūru.

Savukārt Itālijas, Grieķijas un Spānijas *opinio juris* ir vērtējams pozitīvi, īpaši saistībā ar ES normu saistošo raksturu. Arī ECT ir noteikusi attiecībā uz Itāliju tai saistošu pienākumu respektēt bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu atklātajā jūrā. Lai arī tas nav ar juridiski saistošu spēku attiecībā uz citām Eiropas Padomes dalībvalstī, bet tik un tā būtu uzskatāms par autoritatīvu viedokli.

Līdz ar to, trūkstot vispārējam akceptam par bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma juridiski saistošā spēka pastāvēšanu atklātajā jūrā, nav izveidojusies starptautiskā paražu tiesību norma, kas paredz bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma eksteritoriālo piemērojamību atklātajā jūrā. Vienlaikus autore uzskata, ka būtu nepieciešams veicināt valstu prakses attīstību šādas normas pastāvēšanas akceptēšanas virzienā, lai efektīvi īstenotu bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu. Lai arī teorētiski var pamatot Bēgļu konvencijas 33.panta eksteritoriālo piemērojamību jūrā ar papāšinātu interpretāciju, tomēr tas pieļautu valstīm pārāk plašu rīcības brīvību, nosakot tām atbilstoši situācijai vēlāmāko interpretāciju. Pie tam jau praksē var novērot to, ka valstis kā Itālija un ASV cenšas pēc iespējas izvairīties no šī pienākuma izpildes, cenšoties rast trūkumus šādas paplašinātas intepretācijas piemērošanā. Tādējādi tikai tās nostiprināšanās kā starptautiskā paražu tiesību norma spētu novērt jebkādas pretrunas, ieviešot tiesisko stabilitāti un atbilstoši reaģējot uz bēgļu situāciju jūrā.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autore izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums attiecas ne tikai uz bēgļiem, kuru statusu valstis ir atzinušas, bet arī patvēruma meklētājiem un faktiskajiem bēgļiem, kuri atbilst visām Bēgļu konvencijas 1.panta prasībām, bet vēl nav atzīti par bēgļiem atbilstoši uzņēmējas valstī izvirzītajai procesuālajai kārtībai.
2. Vajāšanas kā pašas galvenās bēgļa pazīmes, no kuras pastāvēšanas var pirmšķietami secināt, ka persona ir bēglis, vēl joprojām ir saglabājusi savu svarīgumu mūsdienās. Tās izpratne pastāvīgi mainās atbilstoši mūsdienu tendencēm, līdz ar to nebūtu vēlama viena, konkrēta vajāšanas jēdziena izstrāde. Tomēr vajāšanas divi būtiski prieknoteikumi, kuriem vienmēr kumulatīvi jāizpildās, ir vajāšanas pamata pastāvēšana un nopietns kaitējums. Savukārt nopietna kaitējuma saturs ir cieši saistīts ar cilvēktiesībām, ietverot dzīvības, brīvības, spīdzināšanas draudus, kā arī citas absolūtās cilvēktiesības.
3. Tā kā nepastāv vispārēji atzītas masveida pieplūduma situācijas definīcijas, autore to definēja kā tādu situāciju, kurā uzņēmēja valstis sava ekonomiskā stāvokļa vai citu objektīvu apsvērumu dēļ nevar veikt efektīvu lielā skaitā ienākošo personu individualizētu identifikāciju un kontroli, lai konstatētu personas, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība. Savukārt masveida pieplūduma situācijas plašākā nozīme ietver sevī arī to, ka tā rezultātā tiek liegta arī minimāla šo personu aizsardzība valsts iekšienē.
4. Uz masveida pieplūduma situāciju arī ir attiecināms bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums, ja tiek konstatēts, ka noteiktas grupas piederīgie pirmšķietami varētu būt bēgļi.
5. Attiecībā uz trešās drošās valsts konceptu jāņem vērā, ka vispārīgi par drošām atzīstamās valstis attiecībā pret noteiktu personu grupu var tik un tā būt uzskatāmas par tādām, kur persona būs pakļauta vajāšanas riskam vai netiešam bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumam. Šī iemesla dēļ nebūtu pieļaujams atgriezt personas uz drošajām trešām valstīm bez jebkādas iepriekšējās pārbaudes veikšanas. Autore drīzāk ieteiktu apkopot katras drošās trešās valsts riska faktorus un veikt ātrās pārbaudes, identificējot, vai starp migrantiem atrodas konkrētajā valstī apdraudētās personas.
6. Ja pirmā patvēruma valsts ir atzīstama par drošo trešo valsti attiecībā uz bēgļi, tad uz turpmāko bēgļa kustību uz citām trešajām valstīm nebūs attiecināms bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegums. Savukārt, ja pirmā patvēruma valsts nav atzīstama par drošu

trešo valsti, bēgļa nosūtīšana atpakaļ uz tādu valsti rezultēsies netiešā bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma pārkāpumā, jo bēglis arī turpmāk tiks pakļauts vajāšanas draudiem.

7. Tā kā nav nostiprinājies *opinio juris* attiecībā uz to, ka bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumam ir juridiski saistošs spēks atklātajā jūrā, nav izveidojusies starptautiskā paražu tiesību norma, kas paredz bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma eksteritoriālo piemērojamību atklātajā jūrā. Vienlaikus autore uzskata, ka būtu nepieciešams veicināt valstu prakses attīstību šādas normas pastāvēšanas akceptēšanas virzienā, lai efektīvi īstenotu bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizliegumu. Ņemot vērā, ka pagaidām nav nostiprinājies starptautiskā paražu tiesību normu, vienīgais veids, kā mēģināt pamatot šīs normas eksteritoriālo raksturu, ir caur Bēgļu konvencijas plašāku interpretāciju.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS

Literatūra

Monogrāfija

1. Brownlie. Principles of Public International Law. Seventh Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008.
2. Byers M. Custom, Power and the Power of Rules. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
3. Byrne R., Noll G., Vedsted-Hansen J.(Eds.). New Asylum Countries? Migration Control and Refugee Protection in an Enlarged European Union. Hague: Kluwer Law International, 2002.
4. Cassese A. International Law. Second Edition. Oxford: Oxford University Press, 2005.
5. Costello C. The Human Rights of Migrants and Refugees in European Law. Oxford: Oxford University Press, 2016.
6. Grahl-Madsen A. The Status of Refugees in International Law. Volume II: Asylum, Entry and Sojourn. Leiden: A. W. Sijthof, 1972.
7. Goodwin-Gill G.S., McAdam J. The Refugee in International Law. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008.
8. Goodwin-Gill G.S. The Refugee in International Law. Second Edition. Oxford: Clarendon Paperbacks, 1996.
9. Hathaway J.C., Foster M. The Law Of Refugee Status. Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
10. Klabbbers J. International law. Null Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
11. Milanovic M. Extraterritorial Application of Human Rights Treaties. Law, Principles and Policy. Oxford: Oxford University Press, 2011.
12. Moreno-Lax V. Accessing Asylum in Europe: Extraterritorial Border Controls and Refugee Rights Under EU Law. Oxford: Oxford University Press, 2017.
13. Orakhelashvili A. Peremptory Norms in International Law. Oxford: Oxford Monographs in International Law, 2006.
14. Stenberg G. Non-Expulsion and Non-Refoulement. The Prohibition against Removal of Refugees with Special Reference to Article 32 and 33 of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees. Sweden:Iustus förlag, 1989.

Atseviški raksti grāmatās

15. Akehurst M. Custom as a Source of International Law. In: Koskenniemi M. (ed.), Sources of International Law. Hants: Ashgate. Dartmouth, 2000.
16. Charlesworth H. Law-making and sources. In: Crawford J., The Cambridge Companion to International Law. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
17. Storey H. Persecution: Toward a working definition. In: Chetail V., Céline B (eds), Research Handbook on International Law and Migration. United Kingdom and United States: Edward Elgar, 2014.
18. Wallace R.M.M. The Principle of non-refoulement in international refugee law. In: Chetail V., Céline B (eds), Research Handbook on International Law and Migration. United Kingdom and United States: Edward Elgar, 2014.

Periodika

19. Davitti D. Biopolitical borders and the state of exception in the European migration "crisis". European Journal of International Law, 2018, No.29(4).
20. Durieux J.F., McAdam J. Non-refoulement through time: The Case for a Derogation Clause to the Refugee Convention in Mass Influx Emergencies. International Journal of Refugee Law, 2014, Vol.16.
21. Gauci J.P. Back to Old Tricks? Italian Responsibility for Returning People to Libya. Pieejams: <https://www.ejiltalk.org/back-to-old-tricks-italian-responsibility-for-returning-people-to-libya/> [aplūkots 15.05.2019.]
22. Garcia M.J. The U.N. Convention Against Torture: Overview of U.S. Implementation Policy Concerning the Removal of Aliens, 2009. Pieejams: <https://fas.org/sgp/crs/intel/RL32276.pdf> [aplūkots 15.05.2019.]
23. Gutekunst C.P. Interdiction of Haitian Migrants on the High Seas: A Legal and Policy Analysis, 1984. Pieejams: <https://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1319&context=yjil> [aplūkots 15.05.2019.]
24. Holzer V. Legal and Protection Policy Research Series. The 1951 Refugee Convention and the Protection of People Fleeing Armed Conflict and Other Situations of Violence. 2012, 12.-13.p. Pieejams: <https://www.refworld.org/pdfid/50474f062.pdf> [aplūkots 23.04.2019.]

25. Mann I. Maritime legal black holes: migration and rightlessness in international law. *European Journal of International Law*, 2018, No. 29(2).
26. Schaack B.V. The United States' Position on the Extraterritorial Application of Human Rights Obligations: Now is the Time for Change. *Pieejams*: <https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1011&context=ils> [aplūkots 14.05.2019.]
27. Shacknov A.E. Who Is a Refugee?. *Chicago Journals*, 1985, vol.95, nr.2, 5.p. *Pieejams*: [http://www.law.lu.se/WEBUK.nsf/\(MenuItemById\)/JAMR27material/\\$FILE/Shacknove.pdf](http://www.law.lu.se/WEBUK.nsf/(MenuItemById)/JAMR27material/$FILE/Shacknove.pdf) [aplūkots 04.04.2019.]

Interneta resursi

28. 10 EU countries 'ready' to welcome refugees stuck at sea. *Pieejams*: <https://www.aljazeera.com/news/2019/01/10-eu-countries-ready-refugees-stuck-sea-190108111916044.html> [aplūkots 12.05.2019.]
29. Advisory Opinion on the Extraterritorial Application of Non-Refoulement Obligations under the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol. *Pieejams*: <https://www.unhcr.org/uk/4aa661809.pdf> [aplūkots 14.04.2019.]
30. Amnesty International. Human Rights in The Middle East and North Africa: Review of 2018. Algeria 2017/2018. *Pieejams*: <https://www.amnesty.org/en/countries/middle-east-and-north-africa/algeria/report-algeria/> [aplūkots 29.04.2019.]
31. Amnesty International. Human Rights in The Middle East and North Africa: Review of 2018 Tunisia. *Pieejams*: <https://www.amnesty.org/download/Documents/MDE3098892019ENGLISH.pdf> [aplūkots 26.04.2019.]
32. Amnesty International. Turkey. 2017/2018. *Pieejams*: <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/turkey/report-turkey/> [aplūkots 15.05.2019.]
33. An Overview of U.S. Refugee Law and Policy Refugee Status. *Pieejams*: <https://www.americanimmigrationcouncil.org/research/overview-us-refugee-law-and-policy> [aplūkots 13.05.2019.]
34. Asylum Insight. Facts&Analysis. *Pieejams*: https://www.asyluminsight.com/sri-lanka#.XN5_v-gzbIU [aplūkots 16.05.2019.]
35. Bundestag declares Georgia, Tunisia, Algeria and Morocco 'safe countries of origin'. *Pieejams*: <https://www.thelocal.de/20190118/bundestag-votes-overwhelmingly-to-declare-georgia-tunisia-algeria-and-morocco-safe-countries-of-origin>

36. Commissioner for Human Rights. The Human Rights of Irregular Migrants in Europe, 2007. Pieejams: [https://rm.coe.int/ref/CommDH/IssuePaper\(2007\)1](https://rm.coe.int/ref/CommDH/IssuePaper(2007)1) [aplūkots 13.05.2019.]
37. Country Information Reports For protection status determination. Pieejams: <https://dfat.gov.au/about-us/publications/Pages/country-information-reports.aspx> [aplūkots 13.05.2019.]
38. Country Reports on Human Rights Practices for 2018. Algeria. Pieejams: <https://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm?year=2018&dliid=289199#wrapper> [aplūkots 29.04.2019.]
39. DFAT Thematic Report. Afghanistan, 2017. Pieejams: <https://dfat.gov.au/about-us/publications/Documents/country-information-report-afghanistan.pdf> [aplūkots 03.05.2019.]
40. DFAT Country Information Report. Iraq, 2018. Pieejams: <https://dfat.gov.au/about-us/publications/Documents/country-information-report-iraq.pdf> [aplūkots 11.05.2019.]
41. DFAT Country Information Report. Libya, 2018. Pieejams: <https://dfat.gov.au/about-us/publications/Documents/country-information-report-libya.pdf> [aplūkots 14.05.2019.]
42. DFAT Country Information Report. Turkey, 2018. Pieejams: <https://dfat.gov.au/about-us/publications/Documents/country-information-report-turkey.pdf> [aplūkots 15.05.2019.]
43. DFAT Thematic Report On Conditions In Syria, 2017, 12.p. <https://dfat.gov.au/about-us/publications/Documents/country-information-report-syria.pdf> [aplūkots 14.05.2019.]
44. European Commission. Implementing the EU-Turkey Statement – Questions and Answers. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-4321_en.htm [aplūkots 12.05.2019.]
45. European Union Agency for Fundamental Rights. Scope of the principle of non-refoulement in contemporary border management: evolving areas of law. Pieejams: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2016-scope-non-refoulement_en.pdf [aplūkots 27.04.2019.]
46. Eurostat. Asylum decisions in the EU. EU Member States granted protection to more than 300 000 asylum seekers in 2018. Almost 30% of the beneficiaries were Syrians <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/9747530/3-25042019-BP-EN.pdf/22635b8a-4b9c-4ba9-a5c8-934ca02de496> [aplūkots 03.05.2019.]

47. Fair and efficient asylum procedures: a non-exhaustive overview of applicable international standards. Pieejams: <https://www.refworld.org/pdfid/432ae9204.pdf> [aplūkots 14.04.2019.]
48. Global Focus. UNHRC Operations Worldwide. Libya. Pieejams: http://reporting.unhcr.org/node/12003#_ga=2.85917072.861414424.1556471866-1882148436.1550564256 [aplūkots 12.05.2019.]
49. Haitian boat people. Pieejams: <http://immigrationtounitedstates.org/536-haitian-boat-people.html> [aplūkots 16.05.2019.]
50. Harvard Law School. Harvard Immigration and Refugee Clinical Program. The Impact of President Trump's Executive Orders on Asylum Seekers. Pieejams: <https://today.law.harvard.edu/wp-content/uploads/2017/02/Report-Impact-of-Trump-Executive-Orders-on-Asylum-Seekers.pdf> [aplūkots 09.05.2019.]
51. Human Rights Watch. Afghanistan, 2018. <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/afghanistan> [aplūkots 03.05.2019.]
52. Human Right Watch. Greece: Violent Pushbacks at Turkey Border. End Summary Returns, Unchecked Violence. Pieejams: <https://www.hrw.org/news/2018/12/18/greece-violent-pushbacks-turkey-border> [aplūkots 12.05.2019.]
53. Human Rights Watch. Libya Events of 2018. Pieejams: <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/libya#699e6e> [aplūkots 12.05.2019.]
54. Human Rights Watch. Pushed Back, Pushed Around. Italy's Forced Return of Boat Migrants and Asylum Seekers, Libya's Mistreatment of Migrants and Asylum Seekers, 27.;33.p. Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/4ab87f022.html> [aplūkots 13.05.2019.]
55. Human Rights Watch. Tunisia. Events of 2018. Pieejams: <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/tunisia> [aplūkots 27.04.2019.]
56. Human Rights Watch. Turkey. Events of 2018. Pieejams: <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/turkey> [aplūkots 15.05.2019.]
57. IHL Database. Customary IHL. Rule 94. Slavery and the slave trade in all their forms are prohibited. Pieejams: https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_rule94 [aplūkots 15.05.2019.]
58. Inter-American Commission nn Human Rights. Human Rights Situation of Refugee and Migrant Families and Unaccompanied Children in the United States of America, 2011, para 101. Pieejams: <http://www.oas.org/en/iachr/reports/pdfs/Refugees-Migrants-US.pdf> [aplūkots 12.04.2019.]

59. ISIL defeated in final Syria victory: SDF. Pieejams: <https://www.aljazeera.com/news/2019/03/isil-defeated-syria-sdf-announces-final-victory-190323061233685.html> [aplūkots 14.05.2019.]
60. Italian minister declares victory as Spain accepts rescue boat Pieejams: <https://www.theguardian.com/world/2018/jun/11/un-calls-for-migrant-ship-to-be-allowed-to-dock-in-italian-port> [aplūkots 13.05.2019.]
61. Larousse. Dictionaire. Pieejams: <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/refouler/67524> [aplūkots 12.04.2019.]
62. Legal Immigration and Adjustment of Status Report Fiscal Year 2018, Quarter 3. Pieejams: https://www.dhs.gov/immigration-statistics/special-reports/legal-immigration#File_end [aplūkots 03.05.2019.]
63. Migrant deaths and disappearances. Pieejams: <https://migrationdataportal.org/themes/migrant-deaths-and-disappearances> [aplūkots 09.05.2019.]
64. Mixed Migration Flows in The Mediterranean. Complication of Available Data and Information. June 2018. Pieejams: http://migration.iom.int/docs/Flows_Compilation_Report_June_2018.pdf [aplūkots 15.05.2019.]
65. Observations of The United States on The Advisory Opinion of The UN High Commissioner For Refugees on The Extraterritorial Application of Non-Refoulement Obligations Under The 1951 Convention Relating to The Status Of Refugees and Its 1967 Protocol. Pieejams: <https://2001-2009.state.gov/s/l/2007/112631.htm> [aplūkots 13.05.2019.]
66. Refugees & Migrants Sea Arrivals in Europe. Pieejams: <https://data2.unhcr.org/ar/documents/download/49921> [aplūkots 16.05.2019.]
67. Refugee Council of Australia. Fast tracking statistics. What are they deciding?. Pieejams: <https://www.refugeecouncil.org.au/fast-tracking-statistics/6/> [aplūkots 03.05.2019.]
68. Refugee Council of Australia. Australia's asylum policies. Fast tracking. Pieejams: <https://www.refugeecouncil.org.au/asylum-policies/8/> [aplūkots 12.05.2019.]
69. Shi'ism in Syria. Pieejams: <https://rlp.hds.harvard.edu/faq/shiism-syria> [aplūkots 03.05.2019.]
70. Spain sees new record in migrant arrivals in 2018. Pieejams: https://elpais.com/elpais/2019/01/02/inenglish/1546421799_623057.html [aplūkots 12.05.2019.]

71. The Aquarius Incident and the Law of the Sea: Is Italy in Violation of the Relevant Rules?. Pieejams: <https://www.ejiltalk.org/the-aquarius-incident-and-the-law-of-the-sea-is-italy-in-violation-of-the-relevant-rules/> [aplūkots 13.05.2019.]
72. UNHCR Eligibility Guidelines for Assessing The International Protection Needs of Asylum Seekers from Afghanistan, 2016. Pieejams: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=search&docid=570f96564&skip=0&query=eligibility%20guidelines> [aplūkots 03.05.2019.]
73. UNHCR Follow-up on Earlier Conclusions of the Sub-Committee on the Determination of Refugee Status, inter alia, with Reference to the Role of UNHCR in National Refugee Status Determination Procedure, 1982. Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/3ae68ccb0.html> [aplūkots 16.03.2019.]
74. UNHCR. Guidelines on International Protection: “Membership of a particular social group” within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees. Pieejams: <https://www.unhcr.org/publications/legal/3d58de2da/guidelines-international-protection-2-membership-particular-social-group.html> [aplūkots 14.05.2019.]
75. UNHCR. Guidelines on International Protection No. 11: Prima Facie Recognition of Refugee Status. Pieejams: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/558a62299.pdf> [aplūkots 01.05.2019.]
76. UNHCR. Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection, 2019. Pieejams: <https://www.unhcr.org/publications/legal/3d58e13b4/handbook-procedures-criteria-determining-refugee-status-under-1951-convention.html> [aplūkots 12.03.2019.]
77. UNHCR. Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees. Geneva, 1992. Pieejams: <https://www.unhcr.org/4d93528a9.pdf> [aplūkots 14.04.2019.]
78. UNHCR Position on Returns to Libya - Update II, 2018. Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/5b8d02314.html> [aplūkots 12.05.2019.]
79. UNHCR. States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol. Pieejams: <https://www.unhcr.org/protection/basic/3b73b0d63/states-parties-1951-convention-its-1967-protocol.html> [aplūkots 03.05.2019.]
80. UNHCR. The Principle of Non-Refoulement as a Norm of Customary International Law. Response to the Questions Posed to UNHCR by the Federal Constitutional Court of the

- Federal Republic of Germany in Cases 2 BvR 1938/93, 2 BvR 1953/93, 2 BvR 1954/93, 1994. Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/437b6db64.html> [aplūkots 29.04.2019.]
81. United Nation Treaty Collection. Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. Pieejams: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-9&chapter=4&clang=_en [aplūkots 14.05.2019.];
82. U.S. Citizenship and Immigration Services. Temporary protected status. Pieejams: <https://www.uscis.gov/humanitarian/temporary-protected-status> [aplūkots 14.05.2019.]
83. When Greek judges decide whether Turkey is a Safe Third Country without caring too much for EU law. Pieejams: <http://eumigrationlawblog.eu/when-greek-judges-decide-whether-turkey-is-a-safe-third-country-without-caring-too-much-for-eu-law/> [aplūkots 12.05.2019.]

Normatīvie akti

Eiropas Savienības un starptautisko tiesību avoti

84. Starptautiskās tiesas Statūti. Parakstīti San Francisko 26.06.1945. [16.05.2019.red.]
85. Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencija. Parakstīta Romā 04.11.1950. [09.05.2019.red.]
86. Konvencija par bēgļu statusu. Parakstīta Ženēvā 28.07.1951. [09.05.2019.red.]
87. ANO Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām ar fakultatīvo protokolu. Parakstīts Ņujorkā 19.12.1966. [10.05.2019.red.]
88. Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām. Parakstīta Vīnē 23.05.1969. [20.04.2019.red.]
89. Konvencija, kas regulē bēgļu specifiskās problēmas Āfrikā. Parakstīta Adisabebā 10.09.1969. [03.04.2019.red.]
90. Āfrikas cilvēktiesību un tautu tiesību harta. Parakstīta Nairobi 28.06.1981. [15.03.2019.red.]
91. Konvencija pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgās, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem. Parakstīta Ņujorkā 04.02.1985. [09.05.2019.red.]
92. Līgums par Eiropas Savienības darbību. Parakstīts Romā 25.03.1957. [10.05.2019.red.]
93. ANO Jūras tiesību konvencija. Parakstīta Montegobejā 10.10.1982. [10.05.2019.red.]
94. Eiropas Savienības Pamattiesību harta. Parakstīta Strasbūrā 12.12.2007. [10.05.2019.red.]

95. 1967.gada 31. janvāra Protokols par bēgļa statusu. Parakstīts Ņujorkā 31.01.1967.[09.05.2019.red.]
96. Padomes Direktīva 2001/55/EK par obligātajiem standartiem, lai pārvietoto personu masveida pieplūduma gadījumā sniegtu tām pagaidu aizsardzību, un par pasākumiem, lai līdzsvarotu dalībvalstu pūliņus, uzņemot šādas personas un uzņemoties ar to saistītās sekas. Pieņemta 20.07.2001. [02.05.2019.red.]
97. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2011/95/ES par standartiem, lai trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kvalificētu kā starptautiskās aizsardzības saņēmējus, par bēgļu vai personu, kas tiesīgas saņemt alternatīvo aizsardzību, vienotu statusu, un par piešķirtās aizsardzības saturu. Pieņemta 13.12.2011.[15.04.2019.red.]
98. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2013/32/ES par kopējām procedūrām starptautiskās aizsardzības statusa piešķiršanai un atņemšanai (pārstrādāta versija). Pieņemta 26.06.2013. [15.05.2019.red.]
99. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 656/2014 ar kuru paredz noteikumus ārējo jūras robežu uzraudzībai saistībā ar operatīvo sadarbību, ko koordinē Eiropas Aģentūra operatīvās sadarbības vadībai pie Eiropas Savienības dalībvalstu ārējām robežām. Pieņemta 15.05.2014. [25.04.2019.red.]
100. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/399 (2016. gada 9. marts) par Savienības Kodeksu par noteikumiem, kas reglamentē personu pārvietošanos pār robežām (Šengenas Robežu kodekss). Pieņema 09.03.2016 [10.05.2019.red.]
101. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/1624 par Eiropas Robežu un krasta apsardzi un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2016/399 un ar ko atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 863/2007, Padomes Regulu (EK) Nr. 2007/2004 un Padomes Lēmumu 2005/267/. Pieņemta 14.09.2016.[15.04.2019.red.]

Nacionālie normatīvie akti un to grozījumi

102. Code de l'entrée et du séjour des étrangers et du droit d'asile [ārzemnieku iebraukšanas un uzturēšanās vietas un tiesību uz patvērumu kodekss]. Pieejams: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070158&dateTexte=20130416> [25.04.2019.red.]
103. Foreign Affairs Reform and Restructuring Act of 1998 [Ārlietu reformu un atjaunošanas akts]. Pieejams: <https://www.congress.gov/105/bills/hr1757/BILLS-105hr1757enr.pdf> [13.05.2019.red.]

104. Maritime power act [Jūras pārvaldības akts]. Pieejams: http://www8.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdb/au/legis/cth/consol_act/mpa2013191/ [13.05.2019.red.]
105. Migration act of 1980 [1980.gada Migrācijas akts]. Pieejams: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-94/pdf/STATUTE-94-Pg102.pdf> [14.05.2019.red.]
106. Migration and Maritime Powers Legislation Amendment (Resolving the Asylum Legacy Caseload) Act 2014. Pieejams: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2015C00219> [12.05.2019.red.]

Juridiskās prakses materiāli

Tiesu prakse

107. ANO ST 09.07.2004. konsultatīvais atzinums lietā Legal Consequences of The Construction of a Wall in The Occupied Palestinian Territory.
108. ANO ST 20.07.2012. spriedums lietā Questions Relating to The Obligation to Prosecute or Extradite (Beljjgium V. Senegal).
109. ECT 28.07.1998. spriedums lietā Loizidou pret Turciju (article 50) (iesnieguma Nr.15318/89)
110. ECT 12.12.2001 spriedums lietā Bankovic un citi pret Beļģiju un 16 citām valstīm para.59;61;73 (iesnieguma Nr.52207/99)
111. ECT 23.02.2012 spriedums lietā Hirsi Jamaa un citi pret Itāliju (iesnieguma Nr.27765/09).
112. ECT 03.10.2017 spriedums lietā N.D. un N.T. pret Spāniju (iesnieguma Nr. 8697/15)
113. EST 07.11.2013. spriedums lietā C-199/12, C-200/12 and C-201/12, Minister voor Immigratie en Asiel v X, Y and Z
114. Amerikas Savienoto Valstu Augstākās tiesas 21.06.1993. spriedums lietā Chris Sale, Acting Commissioner, Immigration and Naturalization Service, et al. v. Haitian Centers Council, Inc., et al. Pieejams: <https://www.refworld.org/cases,USSCT,3ae6b7178.html> [aplūkots 15.05.2019.]
115. Austrālijas Augstākās tiesas 28.01.2015 gada spriedums lietā S169/2014. Pieejams: <http://www.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/cases/cth/HCA/2015/1.html>
116. Apvienotās Karalistes Augstākās tiesas (Anglija un Velsa) 05.08.2016 spriedums lietā Mr Husain Ibrahimi and Mr.Mohamed Abasi v. The Secretary of State for the Home

- Department. Pieejams: https://www.refworld.org/cases,GBR_HC_QB,57a87cca_4.htm [aplūkots 10.05.2019.]
117. Amerikas Apvienoto Valstu Piekta apgabala apelācijas tiesas 23.07.2014. spriedums lietā Nr. 13-60461. Pieejams: https://www.refworld.org/cases,USA_CA_5,53e87aa90.html [aplūkots 30.04.2019.]
118. Amerikas Apvienoto Valstu Devīta apgabala apelācijas 08.03.2017. spriedums lietā Nr.13-72682, Pieejams: https://www.refworld.org/cases,USA_CA_9,5902f81d4.html [aplūkots 30.04.2019.]
119. Amerikas Savienoto Valstu apgabaltiesas Kolumbijas apgabala 10.01.1985. spriedums lietā Haitian Refugee Center un citi pret Admiral James S. Gracey, Commandant, United States Coast Guard et.al. Pieejams: <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp/600/1396/2379722/> [aplūkots 15.05.2019.]
120. Austrālijas administratīvās apelācijas tribunāla 27.04.2016. spriedums lietā Nr. 1500142, Pieejams: https://www.refworld.org/cases,AUS_AAT,579b49214.html [aplūkots 30.04.2019.]
121. Austrālijas administratīvās apelācijas tribunāla 03.06.2016. spriedums lietā Nr. 1501754. Pieejams: https://www.refworld.org/cases,AUS_AAT,579b5fc34.html [aplūkots 30.04.2019.]
122. Austrālijas Administratīvā apelācijas tribunāla 01.11.2016. spriedums lietā Nr. 1506100. Pieejams: https://www.refworld.org/cases,AUS_AAT,592d8ca84.html [aplūkots 30.04.2019.]
123. Austrālijas Administratīvās apelācijas tribunāla 18.03.2019. spriedums lietā Nr. 1805008. Pieejams: [http://www8.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/cases/cth/AATA/2019/605.html?context=1;query=title\(refugee\)%20or%20\(\(%22protection%20visa%22%20or%20%22subclass%20866%22%20or%20%22class%20xa%22\)%20near%20catchwords\);mask_path=au/cases/cth/AATA](http://www8.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/cases/cth/AATA/2019/605.html?context=1;query=title(refugee)%20or%20((%22protection%20visa%22%20or%20%22subclass%20866%22%20or%20%22class%20xa%22)%20near%20catchwords);mask_path=au/cases/cth/AATA) [aplūkots 30.04.2019.]
124. Austrālijas bēgļu pārskatīšanas tribunāla 25.07.2011. nolēmums lietā Nr. 1011563, [2011] RRTA 646. Pieejams: https://www.refworld.org/cases,AUS_RRT,4f105c412.html [aplūkots 13.05.2019.]
125. Austrālijas bēgļu pārskatīšanas tribunāla 14.08.2014. spriedums lietā Nr. 1404235. Pieejams: https://www.refworld.org/cases,AUS_RRT,5480216d4.html [aplūkots 30.04.2019.]

126. Nīderlandes Hāgas tiesas 13.06.2016 sprieduas lietā Nr. AWB 16/10406 apkopojums. Pieejams: <https://www.asylumlawdatabase.eu/en/case-law/netherlands-%E2%80%93-court-hague-13-june-2016-awb-1610406> [aplūkots 30.04.2019.]
127. Nīderlandes Hāgas tiesas 23.11.2016. sprieduma lietā Nr. AWB 16/22612 apkopojums. Pieejams: <https://www.asylumlawdatabase.eu/en/case-law/netherlands-court-hague-23-november-2016-awb-1622612#content> [aplūkots 30.04.2019.]
128. U.S. Department of Justice Executive Office for Immigration Review Board of Immigration Appeals 18.04.1989. Matter of Fuentes In Deportation Proceedings A-24841098. Pieejams: <https://www.justice.gov/sites/default/files/eoir/legacy/2012/08/14/3065.pdf> [aplūkots 26.02.2019.]
129. U.S. Department of Justice Executive Office for Immigration Review Board of Immigration Appeals 07.02.2014 Matter of M-E-V-G-, Respondent 26 I&N Dec. 227 (BIA 2014) Pieejams: <https://www.refworld.org/pdfid/52fa36164.pdf> [aplūkots 26.02.2019.]

Starptautisko organizāciju dokumenti

130. Amerikas cilvēktiesību komisijas rezolūcija Nr.03/08. Pieejama: <http://www.cidh.org/Resoluciones/Resolution.03.08.ENG.pdf> [aplūkots 07.0.2019.]
131. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.6 (XXVIII). Pieņemts 12.10.1977. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c43ac/non-refoulement.html> [aplūkots 18.04.2019.]
132. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.8 (XXVIII). Pieņemts 12.10.1977. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c6e4/determination-refugee-status.html> [aplūkots 15.05.2019.]
133. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.14 (XXX). Pieņemts 16.10.1979. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c4348/general-conclusion-international-protection.html> [aplūkots 15.05.2019.]
134. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.15 (XXX). Pieņemts 16.10.1979. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c960/refugees-asylum-country.html> [aplūkots 27.04.2019.]
135. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.19 (XXXI). Pieņemts 16.10.1980. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c443b/temporary-refuge.html> [aplūkots 27.04.2019.]

136. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.20 (XXXI). Pieņemts 16.10.1980. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c435c/protection-asylum-seekers-sea.html> [aplūkots 15.05.2019.]
137. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.21 (XXXII). Pieņemts 21.10.1981. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c4330/general-conclusion-international-protection.html> [aplūkots 15.05.2019.]
138. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.22 (XXXII). Pieņemts 21.10.1981. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c6e10/protection-asylum-seekers-situations-large-scale-influx.html> [aplūkots 27.04.2019.]
139. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.23 (XXXII). Pieņemts 21.10.1981. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c4344/problems-related-rescue-asylum-seekers-distress-sea.html> [aplūkots 27.04.2019.]
140. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.26 (XXXIII). Pieņemts 20.10.1982. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c4344/problems-related-rescue-asylum-seekers-distress-sea.html> [aplūkots 27.04.2019.]
141. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.31 (XXXIV). Pieņemts 20.10.1983. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c43b4/rescue-asylum-seekers-distress-sea.html> [aplūkots 27.04.2019.]
142. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.38 (XXXVI). Pieņemts 18.10.1985. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c4358/rescue-asylum-seekers-distress-sea.html> [aplūkots 15.05.2019.]
143. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.56 (XL). Pieņemts 13.10.1989. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c428/durable-solutions-refugee-protection.html> [aplūkots 27.04.2019.]
144. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.80 (XLVII). Pieņemts 11.10.1996. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c6e24/comprehensive-regional-approaches-protection-framework.html> [aplūkots 27.04.2019.]
145. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.81 (XLVIII). Pieņemts 17.10.1997. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c690/general-conclusion-international-protection.html> [aplūkots 15.05.2019.]
146. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.82 (XLVIII). Pieņemts 17.10.1997. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c958/safeguarding-asylum.html> [aplūkots 02.03.2019.]

147. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.85 (XLIX). Pieņemta 09.10.1998. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c6e30/conclusion-international-protection.html>
148. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.87 (L). Pieņemta 08.10.1999. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c6ec/general-conclusion-international-protection.html> [aplūkots 07.03.2019.]
149. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.97 (LIV). Pieņemts 10.10.2003. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3f93b2894/conclusion-protection-safeguards-interception-measures.html> [aplūkots 15.05.2019.]
150. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.99 (LV). Pieņemta 08.10.2004. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/41750ef74/general-conclusion-international-protection.html> [aplūkots 15.05.2019.]
151. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.100 (XXXVI). Pieņemts 08.10.2004. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/41751fd82/conclusion-international-cooperation-burden-responsibility-sharing-mass.html> [aplūkots 27.04.2019.]
152. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.103 (LVI). Pieņemta 07.10.12005. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/43576e292/conclusion-provision-international-protection-including-complementary-forms.html> [aplūkots 11.03.2019.]
153. ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos izpildkomitejas secinājums Nr.108 (LIX). Pieņemta 10.10.2008. Pieejams: <https://www.unhcr.org/excom/exconc/49086bfd2/general-conclusion-international-protection.html> [aplūkots 15.05.2019.]
154. ANO Ģenerālās Asamblejas Rezolūcija Nr. A/RES/51/75. Pieņemta 12.02.1997.
1. ANO Sekretariāta memorands A/CN.4/565. Expulsion of aliens, 495.p. http://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_565.pdf [aplūkots 03.03.2019.]
 2. Eiropas parlamentārās asamblejas padomes rezolūcija Nr. 1821 (2011). Pieņemta 21.06.2011. Pieejama: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=18006&lang=en> [aplūkots 16.04.2019.]
 3. Eiropas Patvēruma atbalsta birojs izcelsmes valsts informatīvs ziņojums. Irāka: vēršanās pret indivīdiem, 2019. Pieejams: https://coi.easo.europa.eu/administration/easo/PLib/Iraq_targeting_of_individuals.pdf [aplūkots 15.05.2019.]

4. Asian-African Legal Consultative Organization. Bangkok Principles on the Status and Treatment of Refugees (“Bangkok Principles”), 31.12.1966. Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/3de5f2d52.html> [aplūkots 15.05.2019.]
5. EASO. Country Guidance. Afghanistan.Guidance note and common analysis, 2018. Pieejams: <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/easo-country-guidance-afghanistan-2018.pdf> [aplūkots 03.05.2019.]
6. EASO. Country of Origin Information Report. Iraq: Targeting of Individuals, 2019. Pieejams: https://coi.easo.europa.eu/administration/easo/PLib/Iraq_targeting_of_individuals.pdf [11.05.2019.]
7. Inter-American Commission on Human Rights (IACHR) 13.03.1997. Report No. 51/96, Case 10.675, The Haitian Centre for Human Rights et al. v. United States. Pieejams: <http://hrlibrary.umn.edu/cases/1996/unitedstates51-96.htm#1> [aplūkots 17.04.2019.]
8. Inter-American Court of Human Rights 31.10.2011 report No.136/11 Merits members of the pacheco tineo family, Bolivia. Pieejams: <http://www.oas.org/en/iachr/decisions/court/12474FondoEn.pdf> [aplūkots 12.04.2019.]
9. Inter-American Commission on Human Rights (IACHR), Report on the Situation of Human Rights of Asylum Seekers Within the Canadian Refugee Determination System, 2000, Inter-Am. C.H.R., OEA/Ser.L/V/II.106, Doc. 40 rev. (2000) Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/50cecdc72.html> [aplūkots 12.04.2019.]
10. Inter-American Commission on Human Rights resolution No. 1/08. Pieejams: http://www.cidh.oas.org/pdf%20files/RESOLUTION%201_08%20-%20PRINCIPLES%20PPL%20FINAL.pdf [aplūkots 13.05.2019.]
11. The Refugee Convention, 1951: The Travaux préparatoires analysed with Commentary by Dr. Paul Weis, 1990, Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/53e1dd114.html> [aplūkots 02.04.2019.]
12. UN Committee Against Torture (CAT). Consideration of reports submitted by States parties under article 19 of the Convention pursuant to the optional reporting procedure, Fourth and fifth periodic reports of States parties due in 2012 : Australia, 2014. Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/53aa8cd24.html> [aplūkots 18.03.2019.]
13. UN Committee Against Torture (CAT). Consideration of reports submitted by States parties under article 19 of the Convention pursuant to the optional reporting procedure, Fourth periodic reports of States parties due in 2004 : Cyprus, 2014. Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/537dc13b4.html> [aplūkots 18.03.2019.]

14. UN Committee Against Torture (CAT). Consideration of reports submitted by States parties under article 19 of the Convention pursuant to the optional reporting procedure, Fourth and fifth periodic reports of States parties due in 2012 : Australia, 2014
15. UN Human Right Committe. General comment No. 35 Article 9 (Liberty and security of person), 2014. Pieejams: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsrdB0H115979OVGGB%2bWPAXjdnG1mwFFfPYGIINfb%2f6T%2fqwtc77%2fKU9JkoeDcTWWPIpCoePGBcMsRmFtoMu58pgnmzjyiyRGkPQekcPKtaaTG>
16. UN Human Right Committe. General comment Nr. 36 (2018) on article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights, on the right to life, 2018, 3.p. Pieejams: https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/1_Global/CPR_C_GC_36_8785_E.pdf

Citi prakses materiāli

17. Kanādas imigrācijas un bēgļu departamenta 07.01.2003. lēmums lietā V99-02950. Pieejams: <https://www.refworld.org/cases,IRBC,49c798482.html> [aplūkots 30.04.2019.]
18. Brasilia Declaration on the Protection of Refugees and Stateless Persons in the Americas. Pieņemts:11.11.2010. Pieejams: <https://www.unhcr.org/protection/basic/4cdd3fac6/brasilian-declaration-protection-refugees-stateless-persons-americas-brasilian.html> [aplūkots 12.05.2019.]
19. Canada U.S. Safe Third Country Agreement. Pieejams: <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/corporate/mandate/policies-operational-instructions-agreements/agreements/safe-third-country-agreement.html> [aplūkots 15.05.2019.]
20. EU-Turkey statement, 18 March 2016. Pieejams: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/> [aplūkots 12.05.2019.]
21. International Committee of the Red Cross. Note on migration and the principle of non-refoulement. Pieejams: <https://www.icrc.org/en/download/file/69679/irrc-904-19.pdf> [aplūkots 10.05.2019.]
22. Memorandum of understanding on cooperation in the fields of development, the fight against illegal immigration, human trafficking and fuel smuggling and on reinforcing the security of borders between the State of Libya and the Italian Republic. Pieejams: <http://eumigrationlawblog.eu/wp->

content/uploads/2017/10/MEMORANDUM_translation_finalversion.doc.pdf [aplūkots
13.05.2019.]

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs “Bēgļu izraidīšanas vai atgriešanas aizlieguma eksteritoriālais raksturs atklātajā jūrā kā starptautiskās paražu tiesību norma” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts pastāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: _____ Katrīne Andrejeva
(paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Darba vadītājs: Lekt. Mag.iur. Māris Lejnietis _____
(paraksts) (datums)

Recenzents: _____
(paraksts)

Darbs iesniegts Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedrā 2018.gada 20.maijā.

Dekānes pilnvarotā persona: metodiķe Ilze Leonoviča _____
(paraksts)

Bakalaura darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

2019.gada ____ . ____ . (protokola Nr. _____)

Komisijas sekretāre/-s _____
(paraksts)